

ລາຍງານງານ

ການຕັ້ງປະຕິບັດໝາຍນະໂຍບາຍທຳນຳປະຕິບັດໂທດ

ເລື່ອງ ການປະຕິບັດໝາຍນະໂຍບາຍທຳນຳປະຕິບັດໂທດ
ຂໍ້ ໑ ຂອງກົດໝາຍວ່າດ້ວຍການປະຕິບັດໂທດ ຂອງກົດໝາຍວ່າດ້ວຍ
ການປະຕິບັດໂທດ ຂອງກົດໝາຍວ່າດ້ວຍການປະຕິບັດໂທດ

ປະຈຳປີປະຕິບັດ ໒໐໑໙

ສັນຕິພາບ ວັດທະນາຖາວອນ
ມາດຕະຖານການປະຕິບັດໂທດ

ການຕັ້ງປະຕິບັດໝາຍນະໂຍບາຍທຳນຳປະຕິບັດໂທດ ຂອງກົດໝາຍວ່າດ້ວຍການປະຕິບັດໂທດ ຂອງກົດໝາຍວ່າດ້ວຍການປະຕິບັດໂທດ ປະຈຳປີປະຕິບັດ ໒໐໑໙

คำนำ

ประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นหนึ่งในประเพณีที่สะท้อนถึงความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่ยังคงสืบทอดมาอย่างยาวนาน ประเพณีนี้เป็นพิธีกรรมทางศาสนาที่เชื่อมโยงชุมชนให้มีส่วนร่วมกันในการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและสร้างความสามัคคีในสังคม หนังสือเล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราชในหลากหลายมิติ ทั้งด้านประวัติความเป็นมา ความเชื่อและคตินิยม พิธีกรรมที่ปฏิบัติในแต่ละขั้นตอน รวมถึงบทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ ในชุมชนที่ร่วมกันสืบสาน รักษาและต่อยอดประเพณีให้คงอยู่ในสังคมร่วมสมัยได้เป็นอย่างดี ยิ่งไปกว่าประเพณีนี้ยังสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ด้านศิลปะและวัฒนธรรมภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ที่เน้นการสร้างสังคมที่มีคุณภาพโดยใช้ศิลปะและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับมหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนนครินทร์ที่มีพันธกิจในการส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น ขอกราบขอบพระคุณเจ้าอาวาสวัดทางข้ามน้อย ขอขอบคุณองค์การบริหารส่วนตำบลหัวไทร องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนนครินทร์ ผู้บริหารและบุคลากรสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนนครินทร์ที่ได้นำหนังสือไปเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ รวมทั้งขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนนครินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ได้สนับสนุนงบประมาณในการจัดทำหนังสือภายใต้โครงการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๘

วชิรพงศ์ มณีนันท์วิวัฒน์
ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนนครินทร์
๒๙ เมษายน ๒๕๖๘

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความสำคัญของประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช	๒
ต้นกำเนิดของประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช	๔
การสืบทอดประเพณีจากอดีตถึงปัจจุบัน	๖
การกำหนดช่วงเวลาที่ยังงานประจำปี	๙
บทที่ ๒ ความเชื่อและคตินิยมของประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช	๑๒
ความหมายและความสำคัญของการปิดทองในทางพุทธศาสนา	๑๒
ที่มาของการสร้างและปลงศพธาตุต่อหลวงพ่อพระพุทธรชินราช	๑๙
ความเชื่อเรื่องการอธิษฐานและขอพรในงานประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช	๒๙
ความสำคัญของประเพณีต่อวิถีชีวิตชุมชน	๓๒
บทที่ ๓ ขั้นตอนของประเพณีปิดทองพระพุทธรชินราช	๓๘
การเตรียมงานประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช	๓๘
ขั้นตอนและพิธีกรรมที่สำคัญงานประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช	๓๙
กิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	๔๒
บทที่ ๔ การมีส่วนร่วมของชุมชน	๔๓
บทบาทของพระสงฆ์	๔๓
บทบาทของชาวบ้านในงานประเพณี รวมถึงตลาดชุมชน ร้านค้าในงาน	๔๖
บทบาทของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน	๕๔
บทที่ ๕ การอนุรักษ์และแนวทางพัฒนา	๕๗
ความท้าทายในการรักษาประเพณี	๕๗
แนวทางส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่มีส่วนร่วม	๕๘
การบูรณาการงานประเพณีในการส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านเทคโนโลยี	๖๔
แนวทางในการรักษาและพัฒนา	๖๘
สรุป	๗๔
บรรณานุกรม	๗๖

บทที่ ๑

ประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

บทนำ

ประเทศไทยเป็นชาติที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมอันลึกซึ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านศาสนาพุทธ ศาสนาไม่เพียงแต่เป็นศาสนาประจำชาติ หากยังฝังแน่นอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คน สะท้อนออกมาในรูปแบบของประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ หนึ่งในประเพณีสำคัญที่มีบทบาทต่อจิตวิญญาณของชาวไทยโดยเฉพาะชุมชนตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา คือ “ประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช” ซึ่งจัดขึ้น ณ วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ถือเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานและมีความสำคัญทั้งในเชิงศาสนา สังคมและวัฒนธรรม หลวงพ่อพระพุทธรชินราชเป็นพระพุทธรูปที่ได้รับการยกย่องว่ามีความงดงามที่สุดองค์หนึ่งในประเทศไทย ผู้คนจำนวนมากต่างเดินทางมากราบไหว้ขอพรและร่วมปิดทององค์พระเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ประเพณีปิดทองจึงมิใช่เพียงแค่การแสดงความศรัทธาต่อพระพุทธรศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นสื่อกลางในการแสดงออกถึงความกตัญญู ความเชื่อ ความหวังและการอุทิศส่วนกุศลให้แก่บุคคลอันเป็นที่รักที่ล่วงลับไปแล้ว

ประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราชมีบทบาทในการเชื่อมโยงผู้คนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา เกิดเป็นโอกาสในการพบปะ แลกเปลี่ยนและฟื้นฟูความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่นตลอดจนส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรมและค่านิยมอันดีงามที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ ด้วยเหตุนี้ประเพณีดังกล่าวจึงช่วยธำรงรักษาโครงสร้างของชุมชนและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในระดับรากฐานของสังคมไทย นอกจากนี้ประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราชยังมีความสำคัญในมิติทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจอีกด้วย กล่าวคือเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ที่สามารถสร้างรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของสินค้าพื้นเมือง อาหารพื้นบ้านหรือที่พักอาศัย อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นเวทีแสดงออกของศิลปะพื้นบ้านดนตรีไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งล้วนเป็นสมบัติล้ำค่าที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

ประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จึงไม่ใช่เพียงพิธีกรรมทางศาสนา หากเป็นกลไกสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทย ผสานความเชื่อ ความศรัทธาและการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้าไว้ด้วยกันอย่างแนบแน่น ซึ่งเป็นพื้นฐานของสังคมไทยที่เข้มแข็งและยั่งยืน ดังนั้นการสืบสานและส่งเสริมประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช จึงไม่เพียงเป็นการธำรงรักษาศรัทธาทางศาสนาเท่านั้นหากยังเป็นการรักษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของชาติไทยให้คงอยู่สืบไปอย่างมีคุณค่าและมีความหมายในทุกมิติของสังคมไทย ดังนั้นจึงควรมีการบูรณาการความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดคุณค่าของประเพณีนี้สู่คนรุ่นใหม่อีกต่อไป พร้อมส่งเสริมให้เยาวชนได้มีบทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนา

กิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืนของการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในอนาคต

ความสำคัญของประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช

การปิดทองพระพุทธรูป มีรากฐานมาจากแนวคิดของ “การสั่งสมบุญด้วยการทำนุบำรุงพระพุทธรศาสนา” ถือเป็นคติสำคัญในพุทธศาสนาเถรวาท การปิดทองเปรียบได้กับการบูรณะ รักษา หรือเสริมสร้างความงดงามให้พระพุทธรูป เป็นการกระทำที่เชื่อกันว่าจะส่งผลให้ผู้ปิดทองได้อานิสงส์แห่งความรุ่งเรือง ผิวพรรณผ่องใส และเป็นการแสดงออกถึงความเคารพอย่างสูงสุดต่อพระพุทธรคุณ

การปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช

ปัจจุบัน การปิดทองพระพุทธรูปได้แพร่หลายไปสู่พระพุทธรูปประจำวันเกิด รวมถึงรูปหล่อพระเกจิอาจารย์ต่าง ๆ เดิมทีนิยมใช้แผ่นทองคำเปลวบริสุทธิ์เพื่อความงามและทรงคุณค่า แต่เนื่องจากปัจจัยด้านต้นทุน ปัจจุบันมีการพัฒนาแผ่นทองคำวิทยาศาสตร์ซึ่งมีราคาถูกกว่ามาใช้ทดแทนในบางพื้นที่ อย่างไรก็ตามหลายแห่งยังคงใช้แผ่นทองคำเปลวบริสุทธิ์ ตามความเชื่อดั้งเดิมการปิดทองพระพุทธรูปเป็นพิธีกรรมที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน โดยได้รับอิทธิพลจากศิลปะและคติความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับอานิสงส์ของการปิดทองส่งผลต่อแนวคิดเรื่องบุญกุศลและการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมไทยอีกทั้งยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมและประเพณีทางศาสนาแม้ว่าวัสดุที่ใช้ปิดทองอาจมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย แต่แก่นแท้ของพิธีกรรมนี้ยังคงสะท้อนถึงศรัทธาและความเคารพต่อพระพุทธรูปอย่างลึกซึ้ง การปิดทองพระพุทธรูปเป็นแนวปฏิบัติที่มีความสำคัญในพระพุทธศาสนาและสืบทอดมาเป็นเวลายาวนาน โดยมีรากฐานมาจากคติความเชื่อหลายประการ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๓ แนวคิดหลัก ดังนี้

๑. คติความเชื่อเรื่องการบูชา การปิดทองพระพุทธรูปถือเป็นการบูชาพระพุทธรูปโดยตรง ซึ่งเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อเรื่องตถาไภยสิทธิ์หรือความเชื่อในพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธรูป แนวคิดนี้นำไปสู่การสร้างพระพุทธรูปขึ้นเป็นตัวแทนของพระพุทธรูปองค์ พร้อมกับการใช้วัตถุที่มีค่าเช่น เงินและทองเป็นเครื่องบูชาตามหลักพระพุทธศาสนา การบูชาพระพุทธรูปเป็นกิจที่ดีและชอบเพราะสามารถนำไปสู่มนุษยสมบัติ สวรรค์สมบัติและนิพพานสมบัติ ผู้ที่กระทำการบูชาจะได้รับผลแห่งบุญทั้งในชาตินี้และชาติหน้า โดยการบูชานั้นมีหลากหลายรูปแบบเช่น การถวายดอกไม้ ธูปเทียน การปิดทองพระพุทธรูปจึงเป็นอีกวิธีหนึ่งของการสักการะที่ได้รับความนิยม

๒. คติความเชื่อเรื่องโลกนี้และโลกหน้า ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อพุทธศาสนิกชนไทยมาโดยตลอด ด้วยเหตุนี้การทำบุญจึงถูกมองว่าเป็นการสร้างกุศลเพื่อให้ได้รับผลดีในภพภูมิถัดไป กรณียของพระมหากษัตริย์ที่มีผิวพรรณสดใสดุจทองคำเนื่องจากในอดีตชาติได้ทำบุญด้วยการถวายทองคำแด่พระพุทธรูป เป็นตัวอย่างที่สะท้อนความเชื่อนี้ ทำให้การถวายทองคำเพื่อเป็นพุทธบูชาและการปิดทองพระพุทธรูปได้รับความนิยมในทุกภูมิภาคของไทย แม้ว่าการทำบุญด้วยทองคำจะเกี่ยวข้องกับความหวังในพลังอำนาจจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์แต่ก็ถือเป็นแนวทางหนึ่งของการสร้างบุญกุศลนอกจากนี้พุทธศาสนิกชนยังเชื่อว่า “เมื่อทำดี ย่อมได้รับผลดี” ดังนั้นการปิดทองพระพุทธรูปจึงเป็นกิจกรรมที่สร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ปฏิบัติว่าจะช่วยให้ชีวิตรุ่งเรืองและมีความเป็นสิริมงคล ในขณะที่ความเชื่อนี้ยังสะท้อนหลักกรรมที่ว่า “เมื่อทำบาป ก็ย่อมได้รับผลแห่งบาป” ซึ่งอาจนำไปสู่ความทุกข์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

๓. คติความเชื่อเรื่องการมีส่วนร่วม การสร้างพระพุทธรูปและการปิดทองพระพุทธรูปเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน ไม่ใช่เพียงแค่กลุ่มช่างที่สร้างพระพุทธรูปเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธรูปที่สร้างจากปูนปั้น ไม่แกะสลักหรือหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ ล้วนต้องใช้ทรัพยากรและแรงงานจำนวนมากเนื่องจากการสร้างพระพุทธรูปองค์หนึ่งต้องอาศัยกำลังทรัพย์และฝีมือของช่างทำให้

ประชาชนที่ไม่สามารถสร้างพระพุทธรูปเองได้หรือไม่มีทรัพย์มากพอสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างบุญได้ผ่านกระบวนการอื่น เช่น การบริจาคทรัพย์หรือการปิดทองบนองค์พระพุทธรูป

คติความเชื่อเกี่ยวกับการปิดทองพระพุทธรูปในพระพุทธศาสนาเป็นแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงศรัทธา การทำบุญและการมีส่วนร่วมของสังคม การปิดทองพระพุทธรูปจึงถือเป็นบุญใหญ่ที่เปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนทุกคนมีส่วนร่วม แม้เพียงการปิดทองเพียงแผ่นเดียว ก็ถือว่าได้มีส่วนในการสร้างพระพุทธรูปไว้ในพระพุทธศาสนา อันเป็นการสืบทอดศรัทธาและความเคารพต่อพระพุทธรองค์สืบไป อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่อง การบูชา การเวียนว่ายตายเกิดและการทำบุญเพื่อประโยชน์ในภพภูมิต่อไป พิธีกรรมนี้ยังคงเป็นที่นิยมในปัจจุบันและเป็นส่วนสำคัญของการปฏิบัติทางศาสนาในสังคมไทย

ชาวบ้านปิดทองหลวงพ่อพระพุทธชินราช วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

ต้นกำเนิดของประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธชินราช

ประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธชินราช เป็นหนึ่งในพิธีกรรมทางศาสนาที่สะท้อนความศรัทธาอันลึกซึ้งของชาวไทยที่มีต่อพระพุทธศาสนา หลวงพ่อพระพุทธชินราชเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาวพิษณุโลกและพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ การปิดทองหลวงพ่อพระพุทธชินราชถือเป็นการแสดงออกถึงความเคารพ การสร้างบุญกุศลและเป็นการเสริมสร้างกำลังใจและความหวังในชีวิต เพราะในยามที่เผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรค ผู้คนมักมองหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยเชื่อกันว่าการปิดทององค์พระจะนำมาซึ่งความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ปฏิบัติ ในสังคมไทยประเพณีปิดทองหลวงพ่

พระพุทธรูปชินราชมักจัดขึ้นในวัดสำคัญต่าง ๆ ทั่วประเทศ การปิดทองพระพุทธรูปเป็นอีกหนึ่งวิธีที่ช่วยให้พวกเขารู้สึกมีกำลังใจและความหวัง โดยเชื่อว่าการปิดทองในตำแหน่งที่ต้องการเสริมดวงจะช่วยให้ชีวิตดีขึ้น แม้จะเป็นความเชื่อเชิงสัญลักษณ์แต่ก็ช่วยให้ผู้คนมีพลังใจในการต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ โดยมี ความเชื่อกันว่าการปิดทององค์พระจะนำมาซึ่งความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ปฏิบัติและช่วยส่งเสริมดวงชะตาให้ รุ่งเรืองตามความเชื่อของพุทธศาสนิกชน แม้ว่าการปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรูปชินราชจะมีรากฐานมาจาก ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา แต่ในปัจจุบันประเพณีนี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรมไทยและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยยังคงไว้ซึ่งความ เคารพและศรัทธาต่อพระพุทธรูปศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประเพณีนี้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม ความสามัคคีของชุมชน โดยมีชุมชนมาร่วมทำบุญและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาช่วยสร้างความสัมพันธ์ ที่ดีในสังคม การรวมตัวกันเพื่อทำบุญยังช่วยส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและความสามัคคีในชุมชน เนื่องจากเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนได้ร่วมกันทำบุญ สืบทอดวัฒนธรรมและรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีไทยให้คงอยู่สืบไป

ประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรูปชินราชถือเป็นหนึ่งในประเพณีทางพระพุทธศาสนาที่มีความ สำคัญอย่างยิ่งต่อพุทธศาสนิกชนชาวไทย โดยเฉพาะผู้มีจิตศรัทธาที่เดินทางมากราบนมัสการ ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองที่ได้รับ การกล่าวขานว่างดงามที่สุดองค์หนึ่งในแผ่นดินสยาม อย่างไรก็ตามวิถีการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับ ต้นกำเนิดของประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรูปชินราช ไม่อาจแยกขาดจากบริบททางศาสนา ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของไทยได้

แม้จะไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าการปิดทองพระพุทธรูปเริ่มต้นขึ้นเมื่อใด แต่มีบันทึกเกี่ยวกับอานิสงส์ ของการทำบุญด้วยทองคำในพุทธประวัติ โดยเฉพาะกรณีของพระมหากัจจายนะผู้มีผิวพรรณผ่องใส ดุจทองคำเนื่องจากในอดีตชาติได้ถวายแผ่นอิฐทองคำเพื่อสร้างเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของ พระกัศสปสัมมาสัมพุทธเจ้า แนวคิดเรื่องการปิดทองพระพุทธรูปเชื่อกันว่าเกิดขึ้นหลังยุคพระเจ้ามลิந்தร์ โดยได้รับอิทธิพลจากการสร้างเทวรูปของชาวกรีกในศิลปะแบบคันธาระซึ่งเป็นต้นแบบของการสร้าง พระพุทธรูปเพื่อเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า สำหรับในประเทศไทยพบหลักฐานการปิดทองพระพุทธรูป ตั้งแต่สมัยทวารวดี เช่น พระพุทธรูปที่ถ้ำเขาสูง จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีร่องรอยของการใช้ทองคำปิดที่องค์พระ และฐาน ในสมัยสุโขทัยการปิดทองพระพุทธรูปได้รับการบันทึกในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงโดยกล่าวถึง พระอัฐฐารศซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ปิดทองทั้งองค์ นอกจากนี้พระพุทธรูปสำคัญ เช่น หลวงพ่อ พระพุทธรูปชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก ก็ได้รับการปิดทองอย่าง ยาวนาน ซึ่งแสดงถึงความนิยมในพิธีกรรมนี้ ในสมัยอยุธยาความเชื่อและการปฏิบัติเรื่องการปิดทองยังคง แพร่หลาย ในรัชสมัยของพระเอกาทศรถพบหลักฐานว่ามีการปิดทองพระพุทธรูปเป็นจำนวนมาก ในสมัย รัตนโกสินทร์การปิดทองพระพุทธรูปยังคงได้รับความนิยม โดยมีการใช้แผ่นทองคำเปลวปิดองค์ พระพุทธรูปที่สำคัญ เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางของ

พระพุทธศาสนาในประเทศไทย พิธีกรรมนี้ยังคงเป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาและการแสดงออกถึงความเคารพต่อพระพุทธศาสนา

การสืบทอดประเพณีจากอดีตถึงปัจจุบัน

ประเพณี คือ ระบบคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นและส่งผ่านจากรุ่นสู่รุ่น มีทั้งในรูปของพิธีกรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม และวิถีชีวิตประจำวัน การสืบทอดประเพณีจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการธำรงอัตลักษณ์ของสังคมทั้งยังสะท้อนภูมิปัญญาและความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตามวิธีการในการสืบทอดประเพณีมีการเปลี่ยนแปลงตามบริบทของยุคสมัยจากการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติตรงจากอดีตสู่การใช้สื่อเทคโนโลยีและระบบการศึกษาร่วมสมัยในปัจจุบัน ซึ่งในอดีตการสืบทอดประเพณีเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ชุมชน และศาสนสถาน โดยอาศัยหลักการ “เรียนรู้จากการปฏิบัติ” และ “การถ่ายทอดด้วยปากเปล่า” เป็นหลักแนวทางสำคัญดังนี้

๑. การเรียนรู้จากครอบครัวและผู้เฒ่าผู้แก่ ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อและพฤติกรรมทางวัฒนธรรม เด็กและเยาวชนจะซึมซับประเพณีผ่านการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การไหว้พระ การร่วมทำบุญ การช่วยงานบุญในหมู่บ้าน ฯลฯ โดยไม่มีระบบการสอนเป็นทางการ แต่เป็นการเรียนรู้ผ่านการทำร่วมกันกับผู้ใหญ่ในครอบครัว ในชุมชน แม้ว่าโลกปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของเทคโนโลยีและวัฒนธรรมต่างถิ่นแต่อย่างไรก็ตาม “ครอบครัว” และ “ผู้เฒ่าผู้แก่” ยังคงมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดประเพณีท้องถิ่นในระดับพื้นฐาน โดยเฉพาะในสังคมไทยที่ยังคงยึดโยงกับความสัมพันธ์แบบเครือญาติและการอยู่ร่วมกันหลายรุ่นภายในบ้านเดียวกัน

ในปัจจุบัน การสืบทอดประเพณีผ่านครอบครัวไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดความรู้ด้วยวาจาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสร้าง “พื้นที่เรียนรู้ภายในครัวเรือน” ผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การพาลูกหลานร่วมทำบุญในงานประเพณี การสาธิตวิธีทำอาหารพื้นบ้านในเทศกาลต่าง ๆ การจัดของไหว้ในวันสำคัญหรือการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อและขนบธรรมเนียมให้ลูกหลานฟังในช่วงเวลาส่วนตัว การเรียนรู้ลักษณะนี้ส่งผลให้เด็กและเยาวชนเกิดความเข้าใจในความหมายของประเพณีผ่านประสบการณ์ตรงอันเป็นการเรียนรู้ที่มีพลังมากกว่าการอ่านหรือฟังจากแหล่งข้อมูลภายนอกเพียงอย่างเดียว บทบาทของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนยังคงเป็นเสมือน “คลังความรู้ท้องถิ่น” ที่สะสมประสบการณ์และภูมิปัญญาในเชิงลึก การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในการเล่าเรื่อง สาธิต หรือจัดกิจกรรมเล็ก ๆ ในบ้านหรือในกิจกรรมของชุมชนจึงเป็นการฟื้นฟูบทบาทของ “ครูภูมิปัญญา” ที่ช่วยเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันและส่งต่อคุณค่าทางวัฒนธรรมในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้จริง

อย่างไรก็ตาม การสืบทอดผ่านครอบครัวในยุคปัจจุบันยังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น โครงสร้างครอบครัวเดี่ยวที่ทำให้เด็กและเยาวชนอยู่ห่างจากปู่ย่าตายาย การย้ายถิ่นฐานของพ่อแม่ไปทำงานในเมืองและการใช้เวลาของเด็กเยาวชนอยู่กับหน้าจอโทรศัพท์หรือคอมพิวเตอร์มากกว่ากับผู้ใหญ่ในบ้าน การแก้ไขปัญหานี้อาจทำได้โดยการสร้างกิจกรรมร่วมกันภายในบ้านอย่างมีเป้าหมาย

เช่น การทำกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาหรือการตั้งใจพุทศุญเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในช่วงวันหยุด เพื่อให้ครอบครัวกลับมาเป็นหน่วยพื้นฐานของการเรียนรู้วัฒนธรรมอีกครั้ง ดังนั้นการเรียนรู้จากครอบครัว และผู้เฒ่าผู้แก่ยังคงเป็นวิธีการสืบทอดประเพณีที่มีประสิทธิภาพ หากได้รับการส่งเสริมให้สอดคล้องกับ บริบทชีวิตร่วมสมัยและได้รับการสนับสนุนจากสถาบันอื่นในสังคมอย่างเหมาะสมก็จะสามารถธำรงไว้ซึ่ง รากเหง้าและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

๒. การสืบทอดโดยศาสนาและพิธีกรรม วัดและศาสนสถานมีบทบาทสำคัญในการธำรงประเพณี โดยเฉพาะประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น ทำบุญวันวิสาขบูชา ทำบุญวันเข้าพรรษา ฯลฯ การ ประกอบพิธีทางศาสนาช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในความหมายของประเพณี พร้อมกับเป็นพื้นที่ฝึกปฏิบัติ จริ่งสำหรับคนรุ่นใหม่ ศาสนาและพิธีกรรมถือเป็นกลไกสำคัญที่มีบทบาทในการสืบทอดประเพณีจากอดีต สู่ปัจจุบันอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในสังคมไทยที่พุทธศาสนายังคงเป็นรากฐานของวิถีชีวิต การดำเนินชีวิต ตามหลักธรรมทางศาสนาและการเข้าร่วมพิธีกรรมที่จัดขึ้นตามวาระสำคัญต่าง ๆ กลายเป็นพื้นที่แห่งการ เรียนรู้การถ่ายทอดและการธำรงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

ในบริบทของชุมชนท้องถิ่น วัดไม่เพียงเป็นศูนย์กลางทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์ รวมของกิจกรรมวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ อาทิ ประเพณีทำบุญวันสารทไทย วันเข้าพรรษา วัน ออกพรรษา ประเพณีแห่เทียนพรรษา ตลอดจนงานประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเฉพาะถิ่น เช่น พิธีบวงสรวงผีบรรพบุรุษหรือการปิดทองหลวงพ่อดีลลิตี การมีส่วนร่วมของประชาชนในพิธีกรรม เหล่านี้ไม่ได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อความศรัทธาหากแต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ซ้ำทางวัฒนธรรม (cultural reinforcement) ซึ่งส่งต่อความเข้าใจ คุณค่าและจิตสำนึกทางวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นใหม่

การสืบทอดผ่านศาสนาและพิธีกรรมยังมีลักษณะพิเศษที่แฝงด้วยสัญลักษณ์และความหมายทางจิตวิญญาณ อันช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่น ความผูกพันและความเป็นปึกแผ่นของชุมชน เช่น การบวชนาคฤศนที่นอกจากเป็นการฝึกจิตใจตามหลักธรรมแล้วยังเป็นโอกาสให้เยาวชนได้ เรียนรู้พิธีกรรมและธรรมเนียมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยมีพระภิกษุและผู้เฒ่าผู้แก่ ในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ทำให้เกิดความเข้าใจและความภาคภูมิใจในรากเหง้าวัฒนธรรมของตนเอง

นอกจากนี้ ในยุคปัจจุบันวัดหลายแห่งได้พัฒนาบทบาทของตนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทาง วัฒนธรรมอย่างครบวงจร โดยมีการจัดกิจกรรมเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม เช่น สาธิตการทอผ้าไหมมัดหมี่ การประดิษฐ์บายศรี การฝึกสวดมนต์แบบไทยโบราณหรือการแสดงละครพื้นบ้านในวันสำคัญ ซึ่งกิจกรรม เหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้พิธีกรรมทางศาสนาไม่ใช่เพียงพิธีที่ต้องปฏิบัติตาม หากแต่เป็นประสบการณ์ เชิงวัฒนธรรมที่สามารถสร้างความสนุก ความเข้าใจและแรงบันดาลใจให้แก่เด็กและเยาวชน

แม้ว่าสภาพสังคมในยุคใหม่จะมีความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วแต่ ศาสนาและพิธีกรรมยังคงเป็นเสาหลักในการธำรงไว้ซึ่งจารีตประเพณีของชุมชน หากได้รับการส่งเสริม ผ่านรูปแบบที่เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่และมีการบูรณาการกับกิจกรรมทางการศึกษาและ การท่องเที่ยววัฒนธรรม ก็จะสามารถทำให้ประเพณียังคงมีชีวิตและเป็นพลังในการหล่อหลอมคุณค่าแห่ง ความเป็นไทยให้คงอยู่ต่อไป

๓. การถ่ายทอดผ่านการละเล่นศิลปะพื้นบ้าน การละเล่นศิลปะพื้นบ้าน ได้แก่ เพลงพื้นบ้าน ลิเก หนังตะลุง หรือโขน ฯลฯ เป็นสื่อวัฒนธรรมที่สอดแทรกเนื้อหาทางจริยธรรม ความเชื่อและประเพณีไว้อย่างแนบเนียน เด็ก ๆ เยาวชนจะเรียนรู้ประเพณีไปพร้อมกับความสนุกสนานทำให้เกิดความผูกพันและจดจำได้ยาวนาน การละเล่นศิลปะพื้นบ้านถือเป็นรูปแบบหนึ่งของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สะท้อนโลกทัศน์ วิถีชีวิตและความเชื่อของชุมชนในแต่ละภูมิภาคได้อย่างลึกซึ้ง การสืบทอดประเพณีผ่านการละเล่นศิลปะพื้นบ้านจึงเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่มีบทบาทสำคัญในการรักษาและส่งผ่านคุณค่าทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นโดยเฉพาะในบริบทของสังคมไทยที่มีความหลากหลายทั้งในด้านชาติพันธุ์ ภูมิศาสตร์และประเพณีท้องถิ่น

ศิลปะพื้นบ้าน เช่น การแสดงโขน ลิเก หนังตะลุง โนรา หมอลำ ฟ้อนเล็บ หรือแม้แต่เพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงฉ่อย เพลงเรือ เพลงอีแซว ล้วนแต่มีต้นกำเนิดจากประเพณีและพิธีกรรมของชุมชน และได้แปรเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นกิจกรรมบันเทิงที่แฝงด้วยคติธรรม ความเชื่อและบทเรียนทางสังคม การส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้ ฝึกฝนและแสดงศิลปะเหล่านี้ในโอกาสสำคัญ ไม่เพียงช่วยธำรงมรดกวัฒนธรรม หากยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีชีวิต (living education) ซึ่งช่วยสร้างจิตสำนึกด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรมและความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตน

การละเล่นพื้นบ้าน เช่น มอญซ่อนผ้า รีรีข้าวสาร ซักเยื่อ หรือแม้แต่การละเล่นที่ใช้เสียงเพลงและท่ารำ เช่น รำวงพื้นบ้าน ล้วนสะท้อนระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การฝึกทักษะความอดทน ความสามัคคีและการเคารพกติกาสังคม การจัดกิจกรรมการละเล่นในงานประเพณีท้องถิ่นจึงเป็นอีกหนึ่งกลไกที่ช่วยให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสรู้จักวัฒนธรรมผ่านการลงมือปฏิบัติจริง (experiential learning) ซึ่งเข้าถึงได้ง่าย มีความสนุกสนานและเหมาะกับบริบทของสังคมร่วมสมัย

ในยุคปัจจุบัน การส่งเสริมศิลปะและการละเล่นพื้นบ้านไม่จำกัดเฉพาะในพื้นที่ชุมชน แต่ได้ขยายออกไปสู่เวทีการศึกษาและการท่องเที่ยว เช่น การจัดกิจกรรมวัฒนธรรมในโรงเรียน การประกวดศิลปะพื้นบ้านในระดับจังหวัดและระดับประเทศ ตลอดจนการจัดเทศกาลประเพณีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งล้วนมีบทบาทในการนำศิลปะพื้นบ้านมาสื่อสารในรูปแบบใหม่ โดยยังคงรักษาแก่นแท้ของวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ พร้อมกับเปิดพื้นที่ให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่

กล่าวโดยสรุป การสืบทอดประเพณีผ่านการละเล่นศิลปะพื้นบ้านเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงรากวัฒนธรรมของชุมชนเข้ากับรูปแบบการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวาเป็นธรรมชาติและยั่งยืน หากได้รับการส่งเสริมอย่างมีระบบโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของสถาบันครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและภาครัฐ ก็จะสามารถทำให้ศิลปะพื้นบ้านยังคงมีชีวิตและเป็นพลังทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงอดีต ปัจจุบันและอนาคตได้อย่างกลมกลืน

๔. การสืบทอดประเพณีในยุคปัจจุบัน การสืบทอดประเพณีนับเป็นกลไกสำคัญในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติและชุมชนท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน การดำรงไว้ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรมจึงไม่อาจอาศัยเพียงการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นในรูปแบบดั้งเดิมได้อีกต่อไป หากแต่ต้องปรับกลยุทธ์ให้เข้ากับบริบทใหม่โดยเฉพาะการ

อาศัยกลไกทางการศึกษา สื่อเทคโนโลยี นโยบายรัฐและความเข้มแข็งของชุมชนในการส่งเสริมและฟื้นฟู ประเพณีอย่างเป็นระบบ เมื่อสังคมไทยเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี ส่งผลให้รูปแบบการสืบทอดประเพณีต้องปรับตัวให้ทันยุคทันสมัย

การสืบทอดประเพณีจากอดีตถึงปัจจุบันแสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นและพลวัตทาง วัฒนธรรมของสังคมไทยที่สามารถประยุกต์ใช้วิธีการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับบริบทยุคสมัย การสร้างสมดุล ระหว่างการรักษาแก่นแท้ของประเพณีกับการใช้เครื่องมือใหม่ ๆ ในการถ่ายทอด จึงเป็นหัวใจของการ ดำรงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน การสืบทอดประเพณีในยุคปัจจุบันต้องอาศัยกระบวนการที่หลากหลายและ เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบไม่ว่าจะเป็นการบูรณาการเข้ากับการศึกษา การส่งเสริมกิจกรรมในชุมชน การ ใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารหรือการสนับสนุนจากภาครัฐและวิชาการ เมื่อทุกภาคส่วนร่วมมือกันอย่าง จริงจังย่อมทำให้ประเพณีของไทยมิใช่เพียงมรดกของอดีต หากแต่เป็นพลังทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตและ เจริญงอกงามไปพร้อมกับสังคมไทยในอนาคต

การกำหนดช่วงเวลาที่ยึดงานประจำปี

เนื่องจากบารมีแห่งองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชที่เล่าขานสืบทอดกันมาว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ล้าลึก เมื่อชาวบ้านในชุมชนเดินทางมากราบนมัสการด้วยจิตที่เคารพเลื่อมใส หวังพึ่งพาบารมีแห่งองค์หลวงพ่ พระพุทธรชินราชเพื่อปัดเป่าทุกข์ภัยอันตราย คุณไสย์มนต์ดำ โรคภัยไข้เจ็บ หรือแม้แต่เรื่องทางโลก เช่น ความก้าวหน้าในอาชีพ การสอบคัดเลือกหรือกิจการค้าขาย หลายคนเล่าว่าการอธิษฐานขอพรด้วยจิต บริสุทธิ์ แม้เพียงอยู่ที่บ้านจุดธูปเทียนสำรวมจิตก็สามารถสมฤทธิ์ผลได้ดั่งใจ ความศรัทธาที่ยังรากลึกใน หัวใจของชาวบ้านต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชที่วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัด ฉะเชิงเทรา ได้มีการจัดงานเฉลิมฉลองให้หลวงพ่ปีละ ๒ ครั้ง ตลอดมาจนกลายเป็นอัตลักษณ์ประจำ ชุมชน คือ

๑. ประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช ซึ่งถือเป็นงานประจำปี เป็นการสมโภช องค์หลวงพ่ในเดือนที่มีการสร้างหลวงพ่ขึ้น โดยจัดงานให้หลวงพ่ ๒ วัน คือ ขึ้น ๑๒ ค่ำ และ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๔ เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านและประชาชนที่มาจากต่างถิ่นได้ปิดทอง กราบไหว้ สักการะบูชา ภายในงานมีการจัดกิจกรรมทั้งทางศาสนาและวัฒนธรรม อาทิ การบวงสรวง การเจริญ พระพุทธรมนต์ การปิดทองและพิธีกรรมบุญอื่นรวมทั้งการแสดงพื้นบ้านของนักเรียนและการแสดงลิเก การขายของภายในวัด

๒. งานประเพณีแห่หลวงพ่พระพุทธรชินราช คือวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ หลังออกพรรษา ๑ วัน ในอดีตจะนำหลวงพ่พระพุทธรชินราชแห่ทางน้ำไปตามลำคลองต่าง ๆ ออกสู่แม่น้ำบางปะกง เพื่อให้ประชาชนได้ปิดทองและสักการะบูชา แต่ในปัจจุบันมีการสร้างถนนตัดผ่านภายในชุมชน การสัญจร ทางแม่น้ำลำคลองจึงลดบทบาทลงได้เปลี่ยนมาแห่ทางบกโดยใช้รถเป็นขบวนแห่ ชาวบ้านได้ปฏิบัติกันเป็น ประจำทุกปีเมื่อถึงวันนี้

การแสดงลิเกถวายหลวงปู่พระพุทธรชินราช นับเป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงออกทางด้านความศรัทธาและความเชื่อของประชาชนที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการขนานศาลกล่าวเพื่อขอพรจากองค์หลวงปู่พระพุทธรชินราช หากคำอธิษฐานสำเร็จผลชาวบ้านมักจะทำการแก้บนด้วยการจัดการแสดงลิเกถวาย ในอดีตการจัดแสดงลิเกดังกล่าวมักเกิดขึ้นจากการเรียไ้เงินจากครัวเรือนต่าง ๆ ภายในชุมชนและเงินจากชาวบ้านขนานไว้เพื่อนำรายได้มาว่าจ้างลิเกแสดงถวายหลวงปู่พระพุทธรชินราช อย่างไรก็ตามในบริบทปัจจุบันรูปแบบการสนับสนุนได้เปลี่ยนไปโดยมีประชาชนร่วมกันบริจาคเงินผ่านคณะกรรมการวัดเพื่อว่าจ้างคณะลิเกมารำถวายในงานประจำปี โดยทั่วไปมีค่าใช้จ่ายประมาณหนึ่งแสนบาทต่อคืน

ประเพณีแห่หลวงปู่พระพุทธรชินราช กำหนดจัดขึ้นปีละ ๒ ครั้ง เป็นพิธีกรรมที่เปี่ยมไปด้วยความศรัทธา โดยจะมีขบวนแห่หลวงปู่พระพุทธรชินราชไปรอบหมู่บ้าน พร้อมการจัดแสดงดนตรีบรรเลงลิเก หรือศิลปะการแสดงพื้นบ้านอื่น ๆ ชาวบ้านเชื่อว่า หากละเลยการจัดงานหรือไม่ทำการถวายลิเกแด่หลวงปู่พระพุทธรชินราช อาจก่อให้เกิดเหตุอาเพศหรือเหตุการณ์ไม่คาดฝันในหมู่บ้าน ซึ่งถือเป็นสัญญาณเตือนจากองค์หลวงปู่

ป้ายประชาสัมพันธ์และภาพบริเวณจัดงานประเพณีปิดทองหลวงปู่พระพุทธรชินราช
วัดทางขำน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภาพมุมสูงของประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช วัดทางขำน้อย
ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

บทที่ ๒
ความเชื่อและคตินิยม
ของประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช
ณ วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

พระพุทธศาสนาได้หลอมรวมอยู่ในวิถีชีวิตของชาวไทยมาช้านานโดยสะท้อนผ่านประเพณี พิธีกรรมและศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศรัทธาในพระพุทธศาสนา หนึ่งในประเพณีที่ได้รับความนิยม และเป็นที่เคารพบูชาอย่างสูงคือ ประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช ณ วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ถือเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของพุทธศาสนิกชนทั้งในระดับท้องถิ่นและบริเวณพื้นที่ข้างเคียง ส่วนหลวงพ่พระพุทธรชินราชองค์จริงตั้งอยู่ที่จังหวัดพิษณุโลก นับเป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะงดงามที่สุดองค์หนึ่งในประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ของความ ศักดิ์สิทธิ์และศูนย์กลางแห่งศรัทธาอย่างแนบแน่น ด้วยเหตุนี้ประเพณีการปิดทององค์หลวงพ่ พระพุทธรชินราช จึงมิใช่เพียงการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หากแต่เป็นการสะท้อนถึงระบบความเชื่อ (belief system) และคตินิยม (moral codes) ที่หยั่งรากลึกในสังคมไทย อันเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่อง บุญกุศล การอธิษฐาน การสะเดาะเคราะห์ การแก้บน ตลอดจนการแสวงหาความสงบสุขทางจิตใจ

นอกจากมิติทางความเชื่อแล้วพฤติกรรมการปิดทองยังมีนัยสำคัญทางด้านจิตวิญญาณและ ศีลธรรมโดยแสดงถึงการให้ทาน ความกตัญญูและการยึดมั่นในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่ง สอดคล้องกับคุณค่าพื้นฐานทางวัฒนธรรมไทย อาทิ ความเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การแสดงความสำนึก บุญคุณ และการสร้างความดีงามเพื่อเป็นมรดกทางจิตใจให้กับตนเองและสังคม ดังนั้น ความเชื่อและ คตินิยมของประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราชจึงมิใช่เพียงการทำความเข้าใจในเชิงศาสนพิธี เท่านั้นหากยังเป็นการทำความเข้าใจรากฐานทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของสังคมไทยที่สะท้อน อัตลักษณ์ทางศาสนาและจริยธรรมได้อย่างลึกซึ้งและมีคุณค่าต่อการสืบสานในยุคปัจจุบัน

ความหมายและความสำคัญของการปิดทองในทางพุทธศาสนา

การปิดทองพระพุทธรูปเป็นหนึ่งในพฤติกรรมทางศาสนาที่ฝังรากลึกในวัฒนธรรมพุทธของไทย มาช้านาน สะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาทั้งในเชิงนามธรรมและรูปธรรม การกระทำดังกล่าวมิได้มีนัยเพียงแค่การประดับตกแต่งองค์พระพุทธรูปให้สวยงามเท่านั้นหากแต่ยังมีความหมายทางจิตวิญญาณที่ลึกซึ้งและสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า การปิดทองมีบทบาทสำคัญต่อการธำรงพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนเพราะเป็นกิจกรรมที่ เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปได้แสดงออกถึงศรัทธาและมีส่วนร่วมในการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมทาง

ศาสนา นอกจากนี้ยังเป็นกิจกรรมที่มักเกิดขึ้นในบริบทของครอบครัวและชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและจิตสำนึกร่วมของสังคม

การปิดทองถือเป็นการแสดงความเคารพอย่างสูงสุดต่อพระพุทธเจ้า ผู้เป็นศาสดาแห่งพระพุทธศาสนา แผ่นทองคำที่นำมาปิดนั้นเปรียบเสมือนสิ่งของอันบริสุทธิ์และมีค่าที่สุดซึ่งผู้ศรัทธาตั้งใจถวายเพื่อเป็นพุทธบูชา การกระทำนี้จึงถือเป็นอุเทศิกทานหรือการถวายทานต่อสิ่งที่แทนคุณพระรัตนตรัย โดยมีเป้าหมายเพื่อแสดงความกตัญญูและเป็นการส่งสมบุญกุศลด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ การปิดทองยังเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าทางจิตใจเพราะช่วยให้ผู้กระทำได้ฝึกฝนสมาธิและสติผ่านการตั้งจิตอธิษฐานและมีสมาธิจดจ่อกับการกระทำอย่างเรียบง่ายแต่เปี่ยมด้วยความหมาย การปิดทองเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาจิตใจตามแนวทางแห่งพุทธธรรม ทั้งในเรื่องของความเพียร ความสงบและการฝึกให้เกิดความเมตตาและเจตนากุศล ในเชิงจริยธรรมการปิดทองส่งเสริมคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญในพระพุทธศาสนา อาทิ ความกตัญญู ความเสียสละ ความเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และการมีสติในการดำเนินชีวิตซึ่งล้วนเป็นคุณธรรมที่ช่วยหล่อหลอมให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอย่างมีสติ ปัญญาและจิตใจที่สงบเย็น

ชาวบ้านทำพิธีกรรมไหว้พระปิดทองหลวงพ่ოพระพุทธชินราช

การปิดทองในทางพุทธศาสนาเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าอย่างรอบด้าน ทั้งในด้านศาสนพิธี จิตวิญญาณและสังคมวัฒนธรรม ไม่เพียงแต่เป็นการแสดงความเคารพบูชาต่อพระพุทธเจ้า หากยังเป็นกระบวนการฝึกฝนจิตใจให้เกิดความตั้งมั่นในชีวิตประจำวันและเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดคตินิยมอันลึกซึ้งของพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน จึงประกอบด้วยหัวข้อย่อยต่อไปนี้

ความเชื่อเรื่องตำแหน่งที่ปิดทองพระพุทธรูป

การปิดทองพระพุทธรูปเป็นประเพณีและพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่ฝังรากลึกในสังคมไทยซึ่งสะท้อนความศรัทธาและแนวคิดเกี่ยวกับบุญกุศล ประชาชนในบางพื้นที่เชื่อว่าการปิดทองพระพุทธรูปเป็นการทำบุญเพื่อแสดงความเคารพต่อพระพุทธศาสนาและทำให้องค์พระพุทธรูปมีความสวยงามและ

ทรงคุณค่า การปิดทองคำเปลว คือ แผ่นทองคำที่ถูกรีดให้บางเฉียบ มีความเงางามและได้รับความนิยมในงานศิลปะต่าง ๆ โดยเฉพาะการปิดทองพระพุทธรูป ตกแต่งศาสนสถาน เช่น ช่อฟ้า ประตู่ ผนังอุโบสถ นอกจากนี้ การตรวจสอบทองคำเปลวยังสามารถทำได้โดยการเผาไฟ หากเป็นทองคำแท้จะเหลือเป็นเศษทองเล็ก ๆ แต่หากเป็นทองเทียมจะไหม้เป็นสีดำทั้งแผ่น

นอกจากนี้ ชาวบ้านยังมีความเชื่อว่าการปิดทองสามารถส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีสุขภาพแข็งแรง ปราศจากโรคภัย มีโชคลาภและเกิดความสุขสบาย ทำให้ประเพณีนี้ยังคงได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง สามารถสรุปแนวคิดเกี่ยวกับตำแหน่งของการปิดทองที่แตกต่างกัน สามารถจำแนกออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่

๑. กลุ่มที่เชื่อในตำแหน่งการปิดทอง คือ ตั้งแต่พระเศียรจนถึงฐานรององค์พระจะช่วยให้สิ่งที่ปรารถนาสำเร็จสมดังตั้งใจ โดยเฉพาะแนวคิดที่ว่า การปิดทองในตำแหน่งต่าง ๆ ขององค์พระจะช่วยเสริมสิริมงคลในด้านต่าง ๆ ของชีวิต ดังนี้

๑.๑ ปิดทองที่พระพักตร์ การปิดทองที่พระพักตร์ของพระพุทธรูปเป็นการกระทำที่มีนัยสำคัญเชิงสัญลักษณ์ เพราะพระพักตร์เป็นส่วนที่สื่อถึงปัญญา ความเมตตาและความสงบอันเป็นแก่นของพระพุทธธรรม ในวัฒนธรรมไทยมีความเชื่อว่าการปิดทองที่พระพักตร์จะส่งผลดีต่อหน้าที่การงาน ชีวิตส่วนตัวและความเจริญรุ่งเรืองโดยรวม ทั้งนี้เพราะพระพักตร์ที่สง่างาม เปล่งปลั่งด้วยทองคำสื่อถึงความรุ่งโรจน์ของชีวิต เปรียบได้กับแสงสว่างที่ส่องนำทางให้พ้นจากอุปสรรค ผู้ที่ปิดทองในตำแหน่งนี้จึงมักอธิษฐานขอให้ตนมีความสำเร็จในหน้าที่การงาน มีคนเคารพนับถือและชีวิตราบรื่นไร้อุปสรรค

๑.๒ ปิดทองที่พระเศียร พระเศียรหรือศีรษะของพระพุทธรูป เป็นสัญลักษณ์ของปัญญาอันสูงสุดตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา การปิดทองในบริเวณนี้จึงเป็นการเสริมสิริมงคลด้านสติปัญญา การเรียนรู้และการใช้เหตุผลอย่างมีเมตตา ความเชื่อของชาวพุทธไทยสะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่ปิดทองพระเศียรจะได้รับพลังแห่งปัญญา มีความจำเป็นเลิศ สามารถแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ อุปสรรคต่าง ๆ ที่ประสบในชีวิตจะถูกคลี่คลายด้วยปัญญาที่เฉียบแหลม เปรียบประดุจได้รับแสงสว่างทางความคิดและจิตวิญญาณ

๑.๓ ปิดทองที่พระหัตถ์ พระหัตถ์ของพระพุทธเจ้าเป็นสัญลักษณ์ของการกระทำที่เปี่ยมด้วยเมตตา สติและธรรมะ ดังนั้นการปิดทองที่พระหัตถ์จึงหมายถึงการขอพรให้การกระทำทั้งปวงของผู้ปฏิบัติเป็นไปโดยราบรื่นและก่อให้เกิดผลดีในทางโลกและทางธรรมโดยเฉพาะในแง่อาชีพการงาน การปิดทองในตำแหน่งนี้จึงเป็นการเสริมพลังแห่งการลงมือทำให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่ มีอำนาจวาสนาและบารมีที่พึงเกิดจากการกระทำที่ชอบธรรม นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงความตั้งใจอันบริสุทธิ์ที่จะกระทำความดีเพื่อผู้อื่น

๑.๔ ปิดทองที่พระอุระ พระอุระหรือบริเวณหน้าอกของพระพุทธรูปเป็นส่วนที่แสดงออกถึงหัวใจแห่งความเมตตา กรุณาและความมั่นคงในจิตใจ การปิดทองในบริเวณนี้จึงมีความหมายถึงการเติมพลังจิตให้มั่นคง เข้มแข็งและเปี่ยมด้วยคุณธรรม ความเมตตาในจิตใจย่อมดึงดูดให้ผู้อื่นเคารพนับถือและส่งผลให้ผู้ปฏิบัติตนเป็นที่รักของผู้คนรอบข้างทั้งในบริบทส่วนตัวและสังคม ชีวิตที่มีจิตใจมั่นคงยังเป็นรากฐานสำคัญของความสำเร็จและความสงบสุขในระยะยาว

๑.๕ ปิดทองที่พระอุทร พระอุทรหรือบริเวณท้องของพระพุทธรูป มักเป็นจุดที่สะท้อนถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความอุดมสมบูรณ์ตามความเชื่อในวัฒนธรรมไทยพุทธ การปิดทองในตำแหน่งนี้เปรียบเสมือนการอธิษฐานขอให้มั่งคั่งทรัพย์สินเงินทองเพิ่มพูน ทำมาค้าขึ้นและมีความมั่งคั่งในชีวิตด้วยความเชื่อว่าทองคำจะช่วยดึงดูดทรัพย์เงินและความเจริญเข้ามาสู่ชีวิตของผู้ที่ศรัทธา การปิดทองที่พระอุทรจึงนิยมในหมู่ผู้ประกอบการอาชีพค้าขายหรือผู้ที่ปรารถนาให้ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น

๑.๖ ปิดทองที่พระนาภี พระนาภีหรือสะดือของพระพุทธรูป เป็นสัญลักษณ์ของจุดศูนย์กลางแห่งชีวิตและพลังงานภายใน ในทางความเชื่อการปิดทองที่บริเวณพระนาภีจึงสะท้อนถึงความหวังในเรื่องความสมบูรณ์พูนสุขในชีวิตทั้งทรัพย์สินและปัจจัย ๔ การกระทำเชิงสัญลักษณ์นี้เชื่อมโยงกับความมั่นคงพื้นฐานของมนุษย์และการดำรงอยู่โดยปราศจากความทุกข์จากความยากจน การปิดทองจึงเป็นการสร้างพลังใจให้มีความพร้อมเผชิญทุกสถานการณ์ในชีวิต

๑.๗ ปิดทองที่พระบาท พระบาทของพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ของการก้าวเดินไปสู่จุดหมาย การเคลื่อนไหวไปข้างหน้าและความมั่นคง การปิดทองในตำแหน่งนี้จึงเปรียบเสมือนการขอพรให้ชีวิตมีความมั่นคงมีก้าวแรกที่ดีและสามารถพัฒนาไปสู่ความสำเร็จในอนาคตได้อย่างมั่นใจ นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงความตั้งมั่นในศีลธรรมและการดำเนินชีวิตอย่างมีหลักการ มีเหตุผล ผู้ที่ปิดทองที่พระบาทมักปรารถนาให้ชีวิตไม่สะดุด ไม่ล้มเหลวและสามารถ “เดินหน้า” ไปในทิศทางที่ดีในทุกมิติของชีวิต

๒. กลุ่มที่เชื่อในการปิดทองไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งที่แน่นอน เพราะถือว่าเป็นการทำบุญที่ช่วยให้เกิดความสบายใจแก่ผู้ปฏิบัติ การกำหนดตำแหน่งของการปิดทองเป็นกุศโลบายเพื่อสร้างความสบายใจแก่ผู้ปฏิบัติและเป็นวิธีการเชิญชวนให้ประชาชนเข้าวัดทำบุญ การปิดทองพระพุทธรูปเป็นการกระทำเชิงสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงศรัทธาและความเคารพบูชาต่อพระพุทธรูป เนื่องจากถือว่าแก่นแท้ของการกระทำนี้อยู่ที่เจตนาและความสบายใจของผู้ปฏิบัติมากกว่าจะเป็นกฎตายตัวของพิธีกรรม แนวคิดของกลุ่มนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการสำคัญในพระพุทธศาสนา คือ “เจตนาเป็นตัวกรรม” หรือ “เจตนาหัง ภิกขเว กัมมัง วทามิ” ซึ่งหมายถึง พระพุทธองค์ทรงตรัสว่าเจตนาเป็นกรรม กล่าวคือ การกระทำใด ๆ จะมีผลทางกรรมหรือไม่ ล้วนขึ้นอยู่กับเจตนารมณ์ของผู้กระทำนั่นเอง เมื่อพิจารณาในบริบทนี้การปิดทองในตำแหน่งใดบนองค์พระพุทธรูปจึงไม่ใช่สาระสำคัญ หากแต่เป็น “วิธีการ” ที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสบายใจ ความอึดเอิบและเชื่อมั่นว่าได้กระทำความบุญอันประเสริฐแล้ว การกำหนดตำแหน่งการปิดทอง เช่น ที่พระพักตร์ พระหัตถ์ หรือพระบาท จึงอาจมองได้ว่าเป็น “กุศโลบาย” ซึ่งหมายถึงกลวิธีทางธรรมที่ใช้ชักนำจิตใจให้คนทั่วไปเข้าถึงแก่นของศาสนา โดยเฉพาะในสังคมที่ประชาชนจำนวนมากยังเข้าไม่ถึงธรรมขั้นสูง การใช้สัญลักษณ์หรือพิธีกรรมที่จับต้องได้ เช่น การปิดทอง ณ จุดที่มีความหมายในเชิงมงคล ช่วยให้เกิดแรงจูงใจในการเข้าวัด ทำบุญและพัฒนาแนวคิดทางธรรมในระยะยาว

พระสงฆ์กำลังปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช

การเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติเลือกตำแหน่งในการปิดทองได้ตามความรู้สึกยังสะท้อนถึงความยืดหยุ่นของพุทธศาสนาไทยในการประยุกต์ใช้หลักธรรมกับบริบทชีวิตจริงซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด การนำธรรมะมาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสร้างความใกล้ชิดและเข้าถึงง่าย การไม่กำหนดตำแหน่งที่แน่นอนในการปิดทองพระพุทธรูปจึงมิได้เป็นการเบี่ยงเบนจากหลักธรรม หากแต่เป็นแนวปฏิบัติที่สะท้อนความเข้าใจในแก่นของพระพุทธศาสนา คือ การเน้นที่เจตนา ความสบายใจและการนำศาสนามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในวิถีชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังเป็นตัวอย่างของการใช้กุศโลบายเชิงวัฒนธรรมเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนใกล้ชิดกับวัดและธรรมะมากยิ่งขึ้น การเปิดโอกาสให้ผู้คนได้แสดงศรัทธาในรูปแบบที่ตนสบายใจจึงเป็นการเคารพความหลากหลายของวิถีการเข้าถึงธรรมะ และช่วยให้ศาสนามีบทบาทในชีวิตประจำวันอย่างเป็นธรรมชาติ ทั้งนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชุมชนไทยในการถ่ายทอดหลักธรรมผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างแยบคาย

นอกจากนี้ บางกลุ่มยังเชื่อว่าตำแหน่งที่ปิดทองบนองค์พระพุทธรูปมีนัยสำคัญ เช่น การปิดทองที่หน้าผากหรือบริเวณหัวใจ พฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างพิธีกรรมและความเชื่อในเชิงสัญลักษณ์ ในมิติของความเชื่อบางกลุ่มยังคงให้ความสำคัญกับตำแหน่งของการปิดทองบนองค์พระพุทธรูปโดยเห็นว่าการเลือกตำแหน่งในการปิดทองไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หากแต่มิมีนัยสำคัญที่เชื่อมโยงกับความปรารถนาในชีวิตของผู้กระทำเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่หลอมรวมกับระบบความเชื่อของบุคคลและชุมชน โดยมี “สัญลักษณ์” (symbol) เป็นตัวกลางที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดนามธรรมให้กลายเป็นสิ่งที่จับต้องและปฏิบัติได้จริงซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักมานุษยวิทยาศาสนา เช่น Clifford Geertz ที่เสนอว่าศาสนาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่ช่วยจัดระเบียบประสบการณ์ของมนุษย์และให้ความหมายแก่โลกที่ดำรงอยู่ แม้แนวคิดเรื่องตำแหน่งของการปิดทองจะมีอิทธิพลอยู่ในระดับหนึ่ง แต่ก็ไม่ใช่ข้อบังคับทางศาสนา หากแต่เป็นการสืบทอดจากคติชนและความเชื่อท้องถิ่นที่หลอมรวมเข้ากับพุทธศาสนาในรูปแบบ “พุทธศาสนาแบบชาวบ้าน” ซึ่งเปิดพื้นที่ให้ประชาชนสามารถตีความและปฏิบัติศาสนาในแบบที่เข้ากับวิถีชีวิตของตนเอง การปิดทองในแต่ละตำแหน่งบนองค์พระพุทธรูปสะท้อนให้เห็น

ถึงความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างพิธีกรรมและความเชื่อในเชิงสัญลักษณ์ซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชื่อมโยงจิตใจของผู้ศรัทธาเข้ากับหลักธรรมทางศาสนา แม้จะไม่ใช่ส่วนหนึ่งของคำสอนในพระไตรปิฎกโดยตรง แต่ก็นับเป็น “เครื่องมือเชิงวัฒนธรรม” ที่ช่วยเสริมสร้างศรัทธา ความสบายใจและแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตให้กับพุทธศาสนิกชนในวิถีไทยอย่างลึกซึ้ง

แม้ว่าการปิดทองจะเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดมาแต่โบราณ แต่กระบวนการปฏิบัติอาจมีความแตกต่างกันตามแต่ละท้องถิ่น บางพื้นที่กำหนดให้ใช้แผ่นทองคำเปลวบริสุทธิ์เท่านั้นเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ ขณะที่บางแห่งอาจใช้แผ่นทองวิทยาศาสตร์ที่มีราคาถูกกว่า นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการปิดทองที่ถูกต้อง เช่น การไหว้พระและตั้งจิตอธิษฐานก่อนปิดทองเพื่อให้เกิดอานิสงส์สูงสุดเป็นการส่งสมบุญบารมีซึ่งจะส่งผลต่อชีวิตทั้งในชาติปัจจุบันและชาติหน้า ทำให้ผู้ปฏิบัติมีโชคดี มีความสุขและสมหวังในสิ่งที่ปรารถนา ความเชื่อเหล่านี้ไม่เพียงสะท้อนถึงมิติทางศาสนาเท่านั้นแต่ยังเป็นเครื่องมือในการธำรงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างพุทธศาสนิกชนกับศาสนา การปิดทองพระพุทธรูปจึงเป็นมากกว่าการบูชา แต่เป็นสัญลักษณ์ของศรัทธาและความหวังของผู้คนที่แสวงหาสิริมงคลในชีวิต

ขั้นตอนการปิดทองพระพุทธรูป

การปิดทองพระพุทธรูปนับเป็นพิธีกรรมทางศาสนาที่ฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนชาวไทยมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในบริบทของศรัทธา ความเชื่อและจิตวิญญาณ การกระทำดังกล่าวไม่เพียงเป็นการแสดงความเคารพบูชาต่อพระพุทธเจ้าแต่ยังสะท้อนถึงความเชื่อในพลังแห่งบุญกุศลและการส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต ประชาชนส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า “ขั้นตอน” และ “กระบวนการ” ในการปิดทองพระพุทธรูปนั้น เป็นองค์ประกอบที่มีความศักดิ์สิทธิ์และจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างพลังจิตและความมั่นใจในการปฏิบัติธรรม โดยเฉพาะเมื่อดำเนินการด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์และภายใต้พิธีกรรมที่เหมาะสม เชื่อกันว่าการปิดทองอย่างถูกวิธีจะช่วยให้คำอธิษฐานและความปรารถนาของผู้ปฏิบัติสัมฤทธิ์ผลมากกว่าการกระทำโดยปราศจากจิตสำนึกหรือพิธีกรรมใด ๆ เลย ในทางปฏิบัติขั้นตอนการปิดทองที่ได้รับความนิยมในหมู่พุทธศาสนิกชนสามารถจำแนกออกได้เป็นลำดับขั้น ดังนี้

๑. การสวดมนต์ไหว้พระก่อนการปิดทอง เป็นการเตรียมจิตใจให้สงบ มีสมาธิและตั้งอยู่ในศีลธรรม โดยบทสวดที่นิยมใช้ เช่น บทสรรเสริญพระพุทธรูปคุณ พระธรรมคุณและพระสังฆคุณ ซึ่งเชื่อว่าช่วยเปิดทางให้บุญกุศลบังเกิดผลสูงสุด

๒. การถวายเครื่องบูชา เช่น ธูป เทียน ดอกไม้และน้ำสะอาด เป็นการแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัยตามแบบแผนประเพณี เชื่อว่าช่วยให้เกิดความเป็นสิริมงคลก่อนเริ่มพิธีกรรมหลัก

๓. การตั้งจิตอธิษฐานขณะปิดทองเป็นจุดสำคัญของพิธีกรรม โดยผู้ปฏิบัติมักตั้งจิตแน่วแน่ระลึกถึงคุณงามความดี หรืออธิษฐานในสิ่งที่ตนปรารถนา อาทิ สุขภาพ ความสำเร็จในชีวิตหรือการพ้นทุกข์ซึ่งการตั้งจิตด้วยสติและสมาธิถือเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างบุญอย่างแท้จริง

ชาวบ้านกำลังปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรูปชินราช

อานิสงส์การปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรูปชินราช

การปิดทองพระพุทธรูปนับเป็นหนึ่งในพิธีกรรมทางศาสนาที่มีความสำคัญยิ่งในวิถีของพุทธศาสนิกชนไทย ความเชื่อเกี่ยวกับการปิด “ทองคำเปลว” บนองค์พระพุทธรูปไม่ได้เป็นเพียงแค่การแสดงออกทางศรัทธาหากยังแฝงไว้ด้วยคติธรรม ความหมายเชิงสัญลักษณ์ และความหวังในอานิสงส์จากการกระทำอันเป็นกุศล โดยพิธีกรรมนี้เป็นทั้งการสั่งสมบุญ การแสดงความเคารพบูชาและการยึดโยงจิตใจเข้าสู่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ในมิติทางศาสนาและวัฒนธรรม “ทองคำเปลว” ได้รับการยกย่องว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์ แสงสว่างและปัญญา การปิดทองจึงเปรียบได้กับการน้อมนำแสงสว่างทางธรรมเข้าสู่จิตใจของผู้ปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดการขัดเกลาทางจิตวิญญาณ เสริมสร้างสติ ปัญญา และการดำเนินชีวิตที่มีเมตตาธรรมและคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

ส่วนความเชื่อเรื่องอานิสงส์จากการปิดทองพระพุทธรูปนั้น มีรากฐานมาจากคติพุทธศาสนาแบบเถรวาทผสมผสานกับความเชื่อพื้นถิ่นของไทยซึ่งสามารถจำแนกเป็นหัวข้อสำคัญได้ดังนี้

๑. แสงสว่างและปัญญา หมายถึง ทองคำเปลวเป็นสัญลักษณ์ของแสงสว่างแห่งธรรมะ ผู้ที่ปิดทองด้วยจิตศรัทธาเชื่อว่าจะได้รับปัญญา ความเฉลียวฉลาดและมีความสามารถในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญาอันบริสุทธิ์

๒. การเสริมบารมีและความเจริญรุ่งเรือง หมายถึง การปิดทองเชื่อว่าจะช่วยหนุนเสริมให้ชีวิตมีความเจริญรุ่งเรือง ทั้งในด้านหน้าที่การงาน การเงินและความสัมพันธ์ทางสังคม

๓. การส่งผลด้านรูปสมบัติ หมายถึง เชื่อว่าผู้ปิดทองจะได้รับผลแห่งความงาม รูปร่างหน้าตา ผุดผ่อง มีเสน่ห์ เป็นที่รักของผู้พบเห็นซึ่งสอดคล้องกับคติพุทธศาสนาเรื่องกรรมและผลของกรรม

๔. การเสริมดวงชะตา หมายถึง การเลือกวันในการปิดทอง เช่น วันเกิด หรือวันสำคัญทางศาสนา ถูกเชื่อว่าจะช่วยเสริมสิริมงคล แก่เคล็ดหรือสะเดาะเคราะห์จากสิ่งไม่พึงประสงค์

๕. การสั่งสมบุญบารมี หมายถึง การกระทำที่ช่วยสั่งสมบุญไว้ในจิตใจซึ่งจะส่งผลดีทั้งในชาตินี้ และภพหน้า อีกทั้งยังเป็นหนึ่งในแนวทางในการเตรียมความพร้อมสู่การบรรลุธรรมในอนาคต

ที่มาของการสร้างและปลงศรัทธาต่อหลวงพ่พระพุทธรูป

หลวงพ่พระพุทธรูปนับเป็นหนึ่งในพระพุทธรูปที่ได้รับการยกย่องว่า “งดงามที่สุดในประเทศไทย” และได้รับการเคารพบูชาอย่างสูงจากพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ ความศรัทธาอันแรงกล้าที่ประชาชนมีต่อองค์พระมิได้เกิดจากความงามทางศิลปกรรมแต่เพียงอย่างเดียวหากยังหยั่งรากลึกมาจากประวัติความเป็นมาอันยาวนานและการมีบทบาทเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในภูมิภาคมาโดยตลอด หลวงพ่พระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ ณ พระวิหารภายในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก เป็นพระพุทธรูปหล่อสำริดปางมารวิชัยขนาดใหญ่ สร้างขึ้นในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พญาลิไท) แห่งราชวงศ์สุโขทัย ประมาณ พ.ศ. ๑๙๐๐-๑๙๐๕ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นพุทธานุสรณ์ประจำเมืองและเป็นศูนย์รวมศรัทธาทางพระพุทธศาสนาของผู้คนในแคว้นสุโขทัยและหัวเมืองฝ่ายเหนือ หลวงพ่พระพุทธรูปจึงเปรียบเสมือน “พระพุทธรูปแห่งแผ่นดิน” ที่สะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในยุคหนึ่ง

ความศรัทธาต่อหลวงพ่พระพุทธรูปขยายตัวอย่างต่อเนื่องตลอดหลายศตวรรษ ทั้งในด้านศาสนาและสังคมวัฒนธรรม ด้วยพระพักตร์ที่เปี่ยมด้วยเมตตาและสง่างามผสานกับฝีมือช่างของศิลปะสุโขทัยที่ทรงพลังทำให้หลวงพ่พระพุทธรูปไม่เพียงเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชาวพิษณุโลกเท่านั้น แต่ยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจของชาวไทยทั่วประเทศ ความศรัทธานี้ปรากฏชัดผ่านการเดินทางมาสักการะหลวงพ่พระพุทธรูป การหล่อหลวงพ่พระพุทธรูปเพื่อประดิษฐานในวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศรวมถึงการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ที่ยึดองค์พระเป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้หลวงพ่พระพุทธรูป ยังมีบทบาทเชิงสัญลักษณ์ในฐานะตัวแทนแห่งชัยชนะของธรรมะเหนืออธรรม ตามนัยของ “ชินราช” หมายถึง “พระราชาแห่งผู้ชนะ” ซึ่งสื่อถึงการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าและการเอาชนะกิเลสด้วยพลังแห่งปัญญา จึงไม่น่าแปลกใจที่หลวงพ่พระพุทธรูปจะเป็นที่พึงทักใจในยามทุกข์ของผู้คนทั้งในด้านการขอพร ความมั่นคงปลอดภัยและความสำเร็จในชีวิต ดังนั้นหลวงพ่พระพุทธรูป ไม่เพียงเป็นศิลปวัตถุอันล้ำค่าทางประวัติศาสตร์ หากยังเป็นเครื่องหมายแห่งพลังศรัทธาอันมั่นคงของชาวพุทธต่อพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมแห่งจิตวิญญาณและเป็นแรงบันดาลใจให้พุทธศาสนิกชนดำเนินชีวิตตามหลักธรรม ด้วยจิตใจที่มั่นคง เมตตาและเปี่ยมด้วยปัญญา ในหัวข้อนี้จึงประกอบด้วยหัวข้อย่อยดังต่อไปนี้

หลวงพ่พระพุทธรูปชินราชต้นแบบที่จังหวัดพิษณุโลก

เรื่องการสร้างหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช มีความแตกต่างกันอยู่ ๒ แนวทางหลักในด้านาน กล่าวคือ แนวทางที่หนึ่งระบุว่าสร้างในจุลศักราช ๓๑๙ (พ.ศ. ๑๕๐๐) ซึ่งเป็นตำนานที่ปรากฏใน พงศาวดารเหนือ และ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ และแนวทางที่สองระบุว่าสร้างในจุลศักราช ๗๑๙ (พ.ศ. ๑๙๐๐) ตามตำนานแนวแรกซึ่งได้รับความนิยมมากกว่าเล่าว่าพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกหรือพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไท) กษัตริย์แห่งราชวงศ์สุโขทัยผู้ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งและมีพระราชประสงค์จะส่งเสริมพระพุทธศาสนาในแคว้นสุโขทัยให้รุ่งเรืองมั่นคงได้เสด็จมาครองเมืองพิษณุโลกและมีพระประสงค์จะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา จึงโปรดให้สร้างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พร้อมกับพระพุทธรูป ๓ องค์ ได้แก่หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช (หน้าตัก ๕ ศอก ๑ คืบ ๕ นิ้ว สูง ๗ ศอก) พระพุทธรูปชินสีห์ (ปัจจุบันอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ) และพระศรีศาสดา (ปัจจุบันอยู่ที่วัดสุทัศนเทพวราราม กรุงเทพฯ) มีกำหนดการเททองหล่อพระพุทธรูปกระทำในวันพฤหัสบดีขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ ปีเถาะ จ.ศ. ๓๑๗ แต่การหล่อหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช ครั้งแรกไม่สำเร็จเพราะทองไม่แล่นติดเต็มองค์ แม้เทถึง ๓ ครั้งก็ไม่สำเร็จ พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกทรงตั้งสัตยาธิษฐานและในครั้งที่สี่มีตาปะขาว ลีกลับลผู้ไม่มีใครรู้จักมาช่วยปั้นหุ่นและเททองจนสำเร็จอย่างงดงามบริบูรณ์ในวันพฤหัสบดีขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเส็ง จ.ศ. ๓๑๙ (ตรงกับพ.ศ. ๑๕๐๐) หลังจากนั้นตาปะขาวผู้นี้ก็หายตัวไปอย่างลึกลับที่หมู่บ้านหนึ่ง ซึ่งต่อมาชาวบ้านเรียกว่า “บ้านตาปะขาวหาย” เชื่อกันว่าเป็นเทพยดาแปลงกายมาช่วยสร้างหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช ส่วนทองชนวนและทองชลาบจากการหล่อพระพุทธรูปชินสีห์และพระศรีศาสดาถูกนำมาใช้ในการหล่อหลวงพ่พระพุทธรูปชินราชใหม่อีกองค์ เรียกว่า “พระเหลือ” และยังหล่อรูปพระสาวกอีก ๒ องค์ด้วย หลังการหล่อพระเสร็จสิ้นอิฐและดินจากเตาหลอมและพิมพ์ถูกรวบรวมมาก่อเป็น ชุกชี พร้อมปลูกต้นไม้ ๓ ต้น เป็นอนุสรณ์สถาน ณ จุดที่เชื่อกันว่าเป็นที่หล่อพระทั้ง ๓ องค์

มีหลักฐานระบุว่าพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ได้อาราธนาพระเถระผู้มีความรู้ด้านการออกแบบและพระช่างฝีมือชาวลังกาหรืออาจเป็นมอญหรือชางโยนกในล้านนาให้มาร่วมออกแบบและหล่อพระพุทธรูป ทำให้หลวงพ่พระพุทธรูปชินราชมีลักษณะพิเศษทางศิลปะที่ต่างจากพระพุทธรูปสุโขทัยทั่วไป เช่น การมีเปลวรัศมีแบบลอยตัวที่งดงาม เอกลักษณะที่โดดเด่น คือ “เปลวรัศมีแบบลอยตัว” ซึ่งมีได้ติดอยู่กับองค์พระโดยตรง แต่ได้รับการออกแบบให้ลอยอยู่เบื้องหลังพระเศียรอย่างประณีตและสง่างาม ลักษณะของเปลวรัศมีดังกล่าวมีรูปร่างโค้งแหลมคล้ายเปลวไฟ เรียงตัวสลับทิศอย่างมีจังหวะ สะท้อนถึงทักษะฝีมือของช่างยุคสุโขทัยที่อาจได้รับอิทธิพลจากช่างฝีมือในศิลปะลังกา มอญหรือโยนกในล้านนา เปลวรัศมีเป็นสัญลักษณ์ของการตรัสรู้ ความบริสุทธิ์และความรุ่งเรืองของธรรมที่แผ่ซ่านจากพระวรกาย การออกแบบให้เปลวรัศมี “ลอย” อย่างอิสระจากองค์พระ ช่วยเพิ่มความรู้สึกแห่งความศักดิ์สิทธิ์ที่มีอาจจำกัดไว้ในกรอบของโลกทางวัตถุ อีกทั้งยังมีความเชื่อในตำนานท้องถิ่นว่าพระพุทธรูปชินราชคือพระพุทธรูปที่เทวดาเนรมิตขึ้น ด้วยเหตุที่ขณะหล่อองค์พระเกิดเหตุขัดข้องแต่ก็สำเร็จลงด้วยอำนาจลึกลับจากบุรุษลึกลับที่มาโปรดช่วยซึ่งบางตำนานระบุว่าพระอินทร์จำแลง

อย่างยิ่งใหญ่ มีพระเถระผู้ทรงธรรมทั้งจากสุโขทัยและเมืองใกล้เคียงมาร่วมเจริญชัยมงคลคาถาถือเป็นหนึ่งในพิธีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในยุคนั้น

พุทธศิลปะของหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช

หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช เป็นพระพุทธรูปสำคัญที่ประดิษฐานที่พระวิหารวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก พุทธลักษณะของหลวงพ่พระพุทธรูปชินราชถูกกำหนดอย่างละเอียด โดยเน้นให้นิ้วยาวเสมอกันตามอุดมคติ ไม่ใช่ลักษณะนิ้วสั้นยาวไม่เสมอแบบสุโขทัยดั้งเดิม มีการผสมลักษณะศิลป์ เชียงแสน สุโขทัยและศรีสัชนาลัยเข้าด้วยกัน (พุทธศิลป์ที่มีความงดงามและมีชื่อเสียงในสมัยนั้น) มีลักษณะงดงามสมบูรณ์ตามคติมหาปुरुสลักษณะ ๓๒ ประการและได้รับยกย่องว่าเป็นพระพุทธรูปที่งดงามที่สุดองค์หนึ่งของไทยโดยเฉพาะในด้าน“พุทธลักษณะเฉพาะ” จัดอยู่ใน“หมวดหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช” ซึ่งมีเอกลักษณ์ต่างจากพระพุทธรูปสุโขทัยทั่วไป เช่น พระพักตร์กลม วรกายอวบอ้วน นิ้วยาวเรียวยาวเท่ากัน ทั้ง ๔ นิ้ว หลวงพ่พระพุทธรูปชินราชมีความหมายเชิงธรรม คือ

๑. พระกรณยาวและพระหัตถ์ที่เสมอกับพระบาท สื่อถึงความเสมอภาค ความเมตตาและความสามารถในการรับฟังอย่างเที่ยงธรรม หูยาวหมายถึงการใส่ใจฟังเสียงทุกข์ของสรรพสัตว์อย่างหนักแน่น ไม่เอนเอียง ส่วนพระหัตถ์ที่เสมอกับพระบาท หมายถึงความกรุณาที่มีต่อสรรพสัตว์อย่างไม่แบ่งแยก ไม่เว้นแม้แต่ผู้เคยเป็นศัตรู เช่น พระเวททัตหรือพระองคุลิมาล

๒. นิ้วพระหัตถ์และพระบาทที่ยาวเสมอกัน เป็นมหาปुरुสลักษณะข้อหนึ่ง (ที่ข้งคุลี) ที่แสดงถึงความงดงามและสมบูรณ์แบบทางธรรมชาติและในเชิงนามธรรม สื่อถึงความเสมอภาคในการเข้าถึงธรรมของมนุษย์ทุกเพศทุกวัย ทุกสถานะ ทั้งยังสะท้อนหลักแห่งกรรมที่เสมอภาค ไม่ลำเอียง

๓. พระเกศาขมวดเป็นก้นหอยเวียนขวา (ทักษิณาวรรต) เปรียบได้กับปัญหาที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติซึ่งสามารถคลี่คลายได้ด้วยสติและปัญญา เป็นสัญลักษณ์ของการดำเนินชีวิตตามมรรคา

๔. พระพักตร์อิมเอบ สงบ เยือกเย็น แสดงถึงการฝึกตนด้วยศีล สมาธิและปัญญาเพื่อให้จิตตั้งมั่นและมีเมตตา ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ฝ่ายลบ

๕. พระอุณาโลมระหว่างคิ้ว เป็นรูปเกลียวเวียนขวา สื่อถึงดวงตาที่สามตามคติพราหมณ์-พุทธ เป็นสัญลักษณ์แห่งความรู้แจ้ง มองเห็นด้วยปัญญา

๖. พระนาสิกและพระโอษฐ์ มีลักษณะสง่างาม เตือนให้รู้จัก “หายใจด้วยจมูกตนเอง” ไม่ยึดติดกับความคิดเห็นผู้อื่นและควบคุมวาจาให้สุจริต สื่อถึงหลักวจีสุจริตและการรู้จักประมาณในการบริโภค

๗. เปลวเพลิงบนพระเศียร เป็นเอกลักษณ์ของพุทธศิลป์สุโขทัย สื่อถึง “ปัญญา” ที่เปรียบเสมือนไฟที่ส่องสว่างในความมืด (ปัญญา โลกัสสะมิ ปัชโชโต) ไฟนั้นมีไข่เพียงส่องทาง แต่เป็นพลังแห่งการรู้แจ้งที่สามารถจัดอวิชชา (ความไม่รู้) ได้อย่างสิ้นเชิง

ซุ้มเรือนแก้วของหลวงพ่ოพระพุทธรชินราช

องค์หลวงพ่อพระพุทธรชินราช มีองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเสริมความงดงามและความศักดิ์สิทธิ์ นั่นคือ “ซุ้มเรือนแก้ว” ซึ่งเป็นศิลปกรรมไม้แกะสลักปิดทองอย่างวิจิตรงดงามและสร้างแบบบรรจง จำลองรูปแบบจากรัตนฆระเจดีย์ ตามคติพุทธประวัติในสัปดาหที่ ๔ หลังการตรัสรู้ เมื่อพระพุทธรเจ้าทรง เสวยวิมุตติสุขและพิจารณาธรรมมหาปฏฐาน ณ เรือนแก้วที่เหล่าเทวดาสรางถวาย เป็นช่วงเวลา ที่ “ฉัพพรรณรังสี” หรือแสง ๖ ประการ พวยพุ่งออกจากพระวรกาย แสดงถึงปัญญาอันบริสุทธิ์และความหลุดพ้น ซุ้มเรือนแก้วจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของธรรมอันลึกซึ้ง ซุ้มเรือนแก้วนี้มีลักษณะเป็นซุ้มทรง สามเหลี่ยมหน้าจั่ว ตกแต่งด้วยลวดลายพรรณพฤกษา ลายกระหนก ลายบัว รวมทั้งสัตว์หิมพานต์ เช่น มังกรและไภระกา ซึ่งสะท้อนคติจักรวาลและตำนานเวสสันดรชาดก โดยฐานของซุ้มประดับด้วย “มกร” และ “ยักษ” สองตน ได้แก่ อาหวกยักษ ผู้ถือฝารองศีรษะ ท้าวเวสสุวัณ ผู้ถือกระบอง ยักษทั้งสองมี บทบาทเชิงสัญลักษณ์ในการแบกรับซุ้มเรือนแก้ว อันแสดงถึงการปกป้องและค้ำจุนพระธรรมและยังถูก ออกแบบให้จัดวางในลักษณะที่เหมาะสมทั้งจากมุมมองด้านหน้าและด้านข้าง ความโดดเด่นขององค์ หลวงพ่อพระพุทธรชินราชจึงมิได้อยู่เพียงที่พระพุทธรลักษณะอันงดงาม หากแต่ยังยิ่งสง่างามขึ้นด้วย ซุ้มเรือนแก้วเบื้องหลัง เปรียบได้กับเพชรแท้ที่เจิดจรัสเมื่อได้รับการรองรับด้วยเรือนที่งดงาม ซุ้มเรือนแก้ว จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนทั้งศิลปะ ความเชื่อและความลุ่มลึกทางธรรมในพุทธศาสนาอย่าง แท้จริง

ภาพพระพุทธรชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก

ความงามของหลวงพ่พระพุทธรชินราช

หลวงพ่พระพุทธรชินราชซึ่งประดิษฐาน ณ พระวิหารหลวง วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นหนึ่งในพระพุทธรูปที่มีความงดงามที่สุดในโลก ศิลปะการหล่อองค์พระสะท้อนให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญและความประณีตแห่งช่างฝีมือในยุคลุขโทัยที่สามารถถ่ายทอดพุทธลักษณะอันสง่างามออกมาได้อย่างสมบูรณ์แบบ ความงดงามของหลวงพ่พระพุทธรชินราชมิได้เป็นเพียงการยกย่องในหมู่พุทธศาสนิกชนชาวไทยเท่านั้น หากยังได้รับการกล่าวขานจากนักวิชาการ ศิลปินและนักเดินทางจากหลากหลายเชื้อชาติที่ได้มีโอกาสชมองค์พระด้วยสายตาตนเอง ซึ่งต่างแสดงความชื่นชมในความสมบูรณ์ของรูปแบบและจิตวิญญาณแห่งพุทธศิลป์ที่แฝงอยู่ในทุกอิริยาบถขององค์พระ แม้แต่กษัตริย์ไทยในอดีตก็ได้แสดงพระราชนิยมในความงดงามของหลวงพ่พระพุทธรชินราชอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) ซึ่งเป็นกษัตริย์นักปราชญ์และผู้ทรงสนพระราชหฤทัยในพุทธศิลป์ ได้ทรงมีพระราชดำรัสสดุดีความงดงามขององค์พระไว้อย่างชัดเจน พระองค์ทรงเคยมีพระราชดำรัสยกย่องความงดงามของหลวงพ่พระพุทธรชินราชไว้อย่างชัดเจน

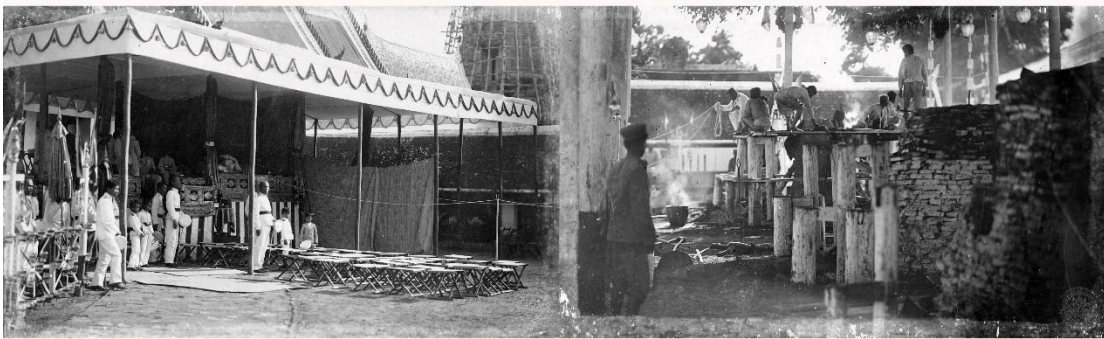
ในเวลาต่อมา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) ก็ได้ทรงกล่าวถึงหลวงพ่พระพุทธรชินราชไว้อย่างลึกซึ้งว่า “...หลวงพ่พระพุทธรชินราช ตั้งแต่ข้าพเจ้าได้เห็นพระพุทธรมานักแล้ว ไม่เคยรู้สึกวาดูปลื้มใจจำเริญตาเท่าหลวงพ่พระพุทธรชินราชเลย...ถ้าหลวงพ่พระพุทธรชินราชยังคงอยู่ที่พิษณุโลกตราบดี เมืองพิษณุโลกจะเป็นเมืองที่ควรไปเที่ยวอยู่ตราบนั่น ถึงในเมืองพิษณุโลกจะไม่มีชินอะไรเหลืออีกเลย ขอให้แม้แต่หลวงพ่พระพุทธรชินราชเหลืออยู่แล้ว ยังคงจะอดได้อยู่เสมอว่ามีของควรดูควรชมอย่างยิ่ง อย่างหนึ่งในเมืองเหนือหรือจะว่าในเมืองไทยทั้งหมดก็ว่าได้...”

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งเป็นนักประวัติศาสตร์และนักอธิบายศิลปวัตถุผู้มีชื่อเสียง ได้ทรงบันทึกถึงประสบการณ์เมื่อครั้งพาชาวต่างประเทศไปเยี่ยมชมหลวงพ่พระพุทธรชินราชว่า “...พวกฝรั่งพากันออกปากว่ายังไม่เคยเห็นของโบราณที่แห่งอื่นในเมืองไทยจับใจ *Impressive* เหมือนพระชินราช...” ซึ่งสะท้อนถึงพลังแห่งความงดงามขององค์พระที่สามารถเข้าถึงความรู้สึกของผู้ชมจากต่างวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน ในทำนองเดียวกัน หลวงบริบาลบุริภัณฑ์ ข้าราชการและนักอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยในอดีต ได้เล่าถึงปฏิกิริยาของชาวตะวันตกที่เดินทางมาชมพระพุทธรชินราชว่า “...ฝรั่งบางคนถึงกับนั่งดูหลวงพ่พระพุทธรชินราชได้โดยไม่รู้เบื่อเป็นเวลานานนับชั่วโมง บางรายถึงกับกล่าวว่าอัจฉาคนไทยที่มีพระพุทธรูปงามถึงเพียงนี้...” ข้อความเหล่านี้มิใช่เพียงบันทึกความซาบซึ้งเฉพาะบุคคล หากแต่เป็นพยานสำคัญที่สะท้อนสถานะของหลวงพ่พระพุทธรชินราชในฐานะพระพุทธรูปที่ดังมาระดับโลก และเป็นที่ภาคภูมิใจของชนชาติไทยในด้านพุทธศิลป์

การยกย่องจากทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในลักษณะเช่นนี้ ได้ส่งผลให้หลวงพ่พระพุทธรชินราชกลายเป็นแบบอย่างสำคัญในการสร้างพระประธานในวัดไทยทั้งในประเทศและต่างแดน องค์จำลองของพระพุทธรชินราชปรากฏอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของไทยและในชุมชนไทยในต่างประเทศ ด้วยเหตุที่เป็น

สัญลักษณ์แห่งความงาม ความศรัทธา และความรุ่งเรืองทางพุทธศิลป์ที่คนไทยพร้อมจะนำเสนอแก่สายตาชาวโลกอย่างภาคภูมิใจ

หลวงพ่ოพระพุทธรชินราชจึงไม่ใช่เพียงศิลปวัตถุเก่าแก่ แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของความรุ่งเรืองในศิลปวัฒนธรรมไทย ที่เปล่งประกายผ่านกาลเวลาและได้รับการยอมรับในระดับสากล พระราชานิพนธ์ของพระมหากษัตริย์ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจและยืนยันถึงคุณค่าของหลวงพ่อพระพุทธรชินราชในฐานะมรดกแห่งชาติ ทั้งยังสะท้อนถึงรากเหง้าของอัตลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้เอง หลวงพ่อพระพุทธรชินราชจึงมักถูกจำลองมากที่สุดในประเทศไทยและยังได้รับเลือกให้เป็นแบบของพระประธานในวัดไทยที่ตั้งอยู่ในต่างประเทศอีกด้วย แสดงถึงความนิยมความเลื่อมใสและการยกย่องว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีความงดงามที่สุด ทั้งในด้านพุทธศิลป์และความศักดิ์สิทธิ์แห่งศรัทธาเลื่อมใส ครั้งหนึ่งพระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่อจรัญ รฐิธมโม) เคยกล่าวถึงหลวงพ่อพระพุทธรชินราชไว้อย่างลึกซึ้งว่า “เป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์มีเทวดารักษาถึง ๑๐ องค์” อีกทั้งพระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธิ์ ปยุตโต) ก็เคยอธิบายว่า พระพุทธรูปสำคัญเหล่านี้มักมีเทวดามาเฝ้าดูแลด้วยความเคารพสักการะ ด้วยเหตุที่เทวดาเหล่านั้นเคยเป็นชาวพุทธในชาติก่อน หรือมีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า จึงมักเลือกอยู่ใกล้พระพุทธรูปหรือสถูปเจดีย์เพื่อได้กราบไหว้และทำหน้าที่พิทักษ์รักษาอย่างใกล้ชิด

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจับสายโยงไปเกี่ยวที่เบ้า ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เททองลงในพิมพ์หลวงพ่อพระพุทธรชินราช วันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๔

ที่มา : <https://www.facebook.com/photo/?fbid=๔๓๔๕๒๔๑๕๒๑๓๔๗๗๗&set=pcb.๔๓๔๕๕๓๔๗๕๕๖๕๑๗๘>

หลวงพ่อพระพุทธรชินราช

ในพุทธศักราช ๒๔๐๙ ขณะที่ยังทรงพระเยาว์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ทรงบรรพชาเป็นสามเณรและได้ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) พระบรมชนกนาถ ไปนมัสการหลวงพ่อพระพุทธรชินราช ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก ทรงประจักษ์แก่สายพระเนตรว่า หลวงพ่อพระพุทธรชินราชเป็นพระพุทธรูปที่มีความ

งดงามล้ำเลิศหาพระพุทธรูปใดเสมอเหมือนไม่ได้ ต่อมาในช่วงปลายรัชสมัย เมื่อมีพระราชประสงค์จะสถาปนาวัดในเขตพระราชวังดุสิต พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งชื่อวัดนั้นว่า วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ราชวรวิหารและทรงโปรดให้สร้างพระอุโบสถที่วิจิตรตระการตาด้วยหินอ่อน จำเป็นต้องมีพระประธานที่งดงามคู่ควรกับพระอุโบสถ ในการแสวงหาพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะงดงามที่สุด ทั้งจากการอัญเชิญมาจริงและจากภาพถ่าย พระองค์ทรงมีพระราชหฤทัยแน่วแน่ว่า หลวงพ่อพระพุทธรชินราช ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก คือพระพุทธรูปที่งดงามที่สุด สมควรแก่การอัญเชิญมาประดิษฐานเป็นพระประธาน ณ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ราชวรวิหาร อย่างไรก็ตาม เมื่อสมุหเทศาภิบาลมณฑลพิษณุโลกได้กราบทูลถึงความผูกพันลึกซึ้งของชาวเมืองพิษณุโลกต่อองค์หลวงพ่อพระพุทธรชินราชและเล่าถึงเหตุการณ์ในอดีตเมื่อมีการอัญเชิญพระพุทธรชินสีห์จากพิษณุโลกเข้ากรุงเทพฯ ซึ่งส่งผลให้เมืองทั้งเมืองเจียนถึง เสื่อมบรพยากาตงานศพทุกคนเศร้าโศกเสียใจกันทั้งเมือง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงเข้าใจความรู้สึกของประชาชนด้วยพระเมตตาธรรมอันลึกซึ้งและเปลี่ยนพระราชดำริ โดยมีได้อัญเชิญองค์จริงแต่โปรดเกล้าฯ ให้สร้างหลวงพ่พระพุทธรชินราชขึ้นใหม่โดยถอดแบบจากองค์เดิมเพื่ออัญเชิญไปเมืองหลวง พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระประสิทธิ์ปณิภา (ม.ร.ว.เหมาะ ดวงจักร) จางวางช่างหล่อขวา ซึ่งเป็นช่างฝีมือเยี่ยม เดินทางไปยังเมืองพิษณุโลกเพื่อปั้นหุ่นถ่ายแบบจากองค์จริง โดยมีพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ (เชย กัลยาณมิตร) ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลพิษณุโลก เป็นผู้ดูแลการงานในพื้นที่และมอบให้ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นผู้ควบคุมงานโดยรวมจากกรุงเทพมหานคร

ภาพขบวนแห่หลวงพ่พระพุทธรชินราชไปตามลำน้ำเจ้าพระยาขึ้นไปถึงปากคลองสามเสน
วันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๔

ที่มา: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=๔๓๔๕๒๔๒๗๕๔๖๘๐๙๘&set=pcb.๔๓๔๕๒๔๒๗๕๔๖๘๐๙๘>

พิธีเททองหล่อหลวงพ่พระพุทธรชินราชมีขึ้นเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๔๔ โดยหล่อเป็นส่วน ๆ ใช้ทองคำหนักถึง ๓,๙๔๐ ชั่ง เมื่อแล้วเสร็จได้อัญเชิญลงเรือจากพิษณุโลกมายังกรุงเทพมหานคร เพื่อประกอบและตกแต่งองค์พระที่กรมทหารเรือ โดยมีพระยาชลยุทธโยธินทร์ (Andre du Plessis de Richelieu) ชาวเดนมาร์ก ผู้บัญชาการกรมทหารเรือในขณะนั้นเป็นผู้ควบคุมการตกแต่ง เมื่อองค์พระตกแต่งเสร็จเรียบร้อยจึงได้เชิญขึ้นเรือมณฑลพาให้ไปตามลำน้ำเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร เพื่อประกอบพระราชพิธีเบิกพระเนตรติดพระอุณาโลมทองคำประดับเพชรและนำไปประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ราชวรวิหาร เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๔๔

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาถึงและประทับที่พลับพลาแล้ว เจ้าพนักงานจึงได้เดินรอกเชิญหลวงพ่พระพุทธรชินราชเข้าสู่พระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

ที่มา: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=๔๓๔๕๒๓๔๕๔๘๐๑๕๑๓&set=pcb.๔๓๔๕๕๓๔๗๕๖๕๑๗๘>

หลวงพ่พระพุทธรชินราชของคนี้เป็นพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย ปางมารวิชัย นั่งสมาธิราบ มีขนาดหน้าตักกว้าง ๕ ศอก ๑ คืบ ๕ นิ้ว (ประมาณ ๒.๘๗๕ เมตร) สูง ๗ ศอก (ประมาณ ๓.๕ เมตร) นับเป็นผลงานชิ้นเอกที่ถ่ายทอดความงดงามจากหลวงพ่พระพุทธรชินราชต้นแบบได้อย่างวิจิตรสมบูรณ์ ด้วยพระราชดำริอันเปี่ยมด้วยเมตตาและความเข้าใจในความรู้สึกราษฎรชาวพิษณุโลกของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวครั้งนี้ นับเป็นตัวอย่างสำคัญแห่งพระราชจริยวัตรของพระมหากษัตริย์ไทยที่

ทรงใช้พระราชอำนาจด้วยความอ่อนโยนและใส่ใจประชาชน เป็นเหตุให้ทรงได้รับความเคารพรักอย่างลึกซึ้งทั้งในรัชกาลและตราบจนปัจจุบัน

หลวงพ่พระพุทธรชินราช (จำลอง) วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ราชวรวิหาร
กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๔๔
ที่มา : <https://siamhistories.wordpress.com>

หลวงพ่พระพุทธรชินราช วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งอยู่ในพื้นที่ซึ่งเดิมเป็นป่าไม้หนาทึบ มีลำธารต้นเขินสายหนึ่งไหลผ่านกลางหมู่บ้าน ลำธารสายนี้เคยเป็นเส้นทางที่สัตว์ป่าจำนวนมากใช้เดินข้ามจากฝั่งหนึ่งไปยังอีกฝั่งหนึ่งอย่างเสมอ ชาวบ้านจึงเรียกบริเวณนั้นว่า “ทางข้ามน้อย” อันเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านในเวลาต่อมาและพื้นที่ดังกล่าวในปัจจุบันได้กลายเป็น “คลองคูมอญ” ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณวัด จากการสัมภาษณ์ของผู้ช่วยศาสตราจารย์อารียา บุญทวี กับผู้นำชุมชน ได้แก่ นายสุรพล โกศาตร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๔ คุณประสิทธิ์ พลัดอยู่ ประธานคณะกรรมการวัด และคุณบัณฑิต ชูทรัพย์ บุญประเสริฐ ข้าราชการบำนาญ ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น ได้ให้ข้อมูลตรงกันว่า จุดเริ่มต้นของวัดทางข้ามน้อยเกิดขึ้นเมื่อมีพระพุทธรูป ๓ รูป คือ พระกลั่น พระเทียน และพระหมก ได้หลุดจากจังหวัดนครราชสีมาจนกระทั่งเดินทางมาถึงหมู่บ้านทางข้ามน้อย ชาวบ้านซึ่งศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าพระทั้งสามรูปมีความเหมาะสมในการเป็นหลักทางจิตใจของชุมชน จึงได้นิมนต์ให้อยู่ประจำในหมู่บ้านและร่วมกันปรึกษาเพื่อจัดตั้งสำนักสงฆ์ขึ้น การจัดตั้งสำนักสงฆ์ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านโดยเฉพาะนายเกิดและนางแหม่ม ซึ่งได้อุทิศที่ดินจำนวน ๑๒ ไร่เศษ และมอบบ้าน ๓ หลังเพื่อใช้เป็นกุฏิของพระภิกษุ แม้จะไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าสำนักสงฆ์แห่งนี้เริ่มก่อตั้งในปีใด แต่เมื่อเวลาผ่านไปได้มีการพัฒนาและขยายพื้นที่ขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ สำนักสงฆ์แห่งนี้ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นวัดและได้รับนามว่า “วัดศรีวิไลราษฎร์ศรัทธาธรรมข้ามน้อย” ตั้งอยู่ในเขตอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งในปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตการปกครองของตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ วัดได้มีการก่อสร้างพระอุโบสถขึ้น แต่ยังคงขาดพระประธานภายในอาคาร ชาวบ้านในหมู่บ้านโดยเฉพาะนายขำ นายกุล และนายจืด ได้ร่วมกันเดินทางไปมัสการหลวงพ่ พระพุทธชินราชที่จังหวัดพิษณุโลกและได้นำช่างฝีมือกลับมายังหมู่บ้าน เพื่อจัดสร้างแบบจำลองและหล่อ หลวงพ่อพระพุทธชินราชขึ้นเพื่อประดิษฐานเป็นพระประธานภายในพระอุโบสถของวัด ซึ่งพระพุทธรูป องค์นี้ไม่เพียงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของการสืบสายบารมีหลวงพ่ พระพุทธชินราชมาสู่หมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งนี้อย่างสมบูรณ์

พระพุทธชินราช พระประธานอุโบสถ วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

ความเชื่อเรื่องการอธิษฐานและขอพรในงานประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธชินราช

หลวงพ่พระพุทธชินราชสร้างขึ้นในสมัยกรุงสุโขทัย โดยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พระยาลิไท) เมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๐ มีการหล่อพระพุทธรูปองค์นี้พร้อมกับพระพุทธชินสีห์และพระศรีศาสดา ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นพระพุทธรูปสำคัญ การให้ความเคารพสักการะองค์พระจึงมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยรูปแบบของการแสดงความเคารพนั้นได้พัฒนาจากการบูชาด้วยดอกไม้ ธูปเทียน ไปสู่การ “ปิดทององค์พระ” ซึ่งเป็นวิธีการแสดงความศรัทธาที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในวัดสำคัญทั่วประเทศ เมื่อเวลาผ่านไปการปิดทองหลวงพ่ พระพุทธชินราชได้กลายเป็นพิธีกรรมที่ประชาชนทั่วไปนิยมปฏิบัติเป็นประจำ โดยเฉพาะในช่วงเทศกาล งานประจำปีของวัดทางข้ามน้อย ประชาชนจำนวนมากจะหลั่งไหลมาร่วมงานเพื่อสักการะและปิดทอง องค์พระเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตตนเองและครอบครัว อีกทั้งยังถือเป็นโอกาสในการสะสมบุญ และแสดงออก ถึงความเป็นพุทธบริษัทที่ดี ในแง่มุมทางสังคม ประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธชินราชมิได้เป็นเพียง การปฏิบัติส่วนบุคคล แต่ได้พัฒนาไปสู่การเป็นกิจกรรมทางสาธารณะ ซึ่งสะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของ ชุมชนท้องถิ่นและสังคมในวงกว้าง เป็นเวทีที่เชื่อมโยงความศรัทธาเข้ากับวิถีชีวิตและเป็นเครื่องมือหนึ่งในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของชาติ

ประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช จัดขึ้นเพื่อสมโภชองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชในเดือนที่มีการสร้างหลวงพ่พระพุทธรชินราชขึ้นมา โดยจัดงานให้หลวงพ่พระพุทธรชินราชเป็นเวลา ๒ วัน คือ วันขึ้น ๑๒ ค่ำและขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๔ การเตรียมงานประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราชเพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านและประชาชนที่มาจากต่างถิ่น ได้ปิดทอง กราบไหว้ สักการะบูชา จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการวัดทางข้ามน้อยเกี่ยวกับประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช พบว่าประชาชนที่เดินทางมาร่วมงานส่วนใหญ่มักกระทำพิธีบนบานศาลกล่าวขอบคุณไปกับการปิดทองเพื่อขอพรในเรื่องต่าง ๆ อาทิ ความสำเร็จทางการศึกษา การค้าขาย การเลี้ยงกุ้ง การขายที่ดิน ตลอดจนการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเกี่ยวกับการรักษาโรค ซึ่งถือเป็นคำอธิษฐานที่พบได้บ่อยในบริบทของชุมชนท้องถิ่น

การบนบานเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและความศรัทธาในพลังของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นที่พึ่งทางใจและแรงผลักดันทางจิตวิญญาณในการเผชิญกับความไม่แน่นอนของชีวิต เมื่อคำขอสัมฤทธิ์ผล ผู้ศรัทธาจะกลับมาแก้บนด้วยสิ่งของหรือการแสดงที่ได้ตั้งจิตอธิษฐานไว้ เช่น การถวายลิเกแด่องค์หลวงพ่ การรำถวายมือตามที่เจ้าภาพประสงค์ ในช่วงตอนเย็นของการจัดงาน นักแสดงของคณะลิเกอาจมี การรำถวายมือไม่ต่ำกว่า ๒๐ รอบขึ้นไป เนื่องจากประชาชนที่มาทำการแก้บนจะมาแจ้งกับคณะกรรมการวัดเพื่อให้คณะลิเกได้จัดชุดรำถวายหลวงพ่ โดยคณะลิเกจะประกอบด้วยสมาชิก ๖ คนต่อชุด และประชาชนในตำบลหัวไทรส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าหลวงพ่พระพุทธรชินราชโปรดปรานการรำถวายมือ ของคณะลิเก นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าหากนำภาพยนตร์หรือการแสดงประเภทอื่น ๆ มาฉายจะทำให้การค้าขายไม่รุ่งเรืองและเกิดอาเพศ เช่น ไฟไหม้เครื่องฉาย

การจัดงานประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช เป็นการเปิดโอกาสให้ได้มีโอกาสทำบุญสะสมกุศล พัฒนาจิตใจ ยังส่งผลดีต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านการค้าขายของ อาหาร และบริการต่าง ๆ รวมถึงยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ช่วยสร้างรายได้และภาพลักษณ์ที่ดีให้กับชุมชนในระยะยาว

การที่ประชาชนมาบนบานและกลับมาแก้บนที่วัดหลวงพ่พระพุทธรชินราชนี้ จนกลายเป็นประเพณีท้องถิ่น สะท้อนถึงการเชื่อมโยงระหว่างศาสนากับชีวิตประจำวันของมนุษย์ ซึ่งศาสนาได้กลายเป็นสิ่งจำเป็นและมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้มนุษย์มีความหวังและการสนับสนุนทางจิตใจในช่วงเวลาต่าง ๆ ของชีวิต ความศรัทธาต่อหลวงพ่พระพุทธรชินราชในพื้นที่วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังแทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของชุมชน ถือเป็นพลังศรัทธาที่เชื่อมโยงอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของหมู่บ้านเข้าไว้ด้วยกันอย่างมั่นคงและแสดงให้เห็นว่า “ศรัทธา” ที่หยั่งลึกในวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น

เครื่องสักการะบูชาหลวงพ่พระพุทธรูป

เครื่องสักการะบูชาหลวงพ่พระพุทธรูปเป็นเครื่องบูชาเพื่อแสดงความเคารพและสักการะหลวงพ่พระพุทธรูปเป็นพระพุทธรูปที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในศาสนาพุทธของไทย โดยจะมีเครื่องสักการะบูชาต่าง ๆ ดังนี้

ดอกไม้ ดอกไม้สดที่มีความสวยงาม เช่น ดอกมะลิ ดอกบัว ดอกกุหลาบ เป็นต้น ใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์และความงดงามในการสักการะพระพุทธรูป (ถ้าเป็นดอกบัวจะดีที่สุด)

ธูป ธูปถือเป็นเครื่องหมายของการถวายความเคารพและการแสดงถึงแสงสว่างทางปัญญา การจุดธูปเพื่อถวายหลวงพ่พระพุทธรูปเป็นการแสดงความศรัทธา

เทียน เทียนใช้เพื่อแสดงถึงแสงสว่างทางปัญญาและความรู้ เทียนที่จุดเพื่อสักการะหลวงพ่พระพุทธรูปเป็นการแสดงถึงการตัดขาดจากความมืดและการหันไปทางความสว่างหรือเป็นแสงสว่างในการนำพาความสุขความเจริญมาให้รวมถึงเป็นแสงนำทางในการประกอบอาชีพได้สำเร็จ

น้ำสะอาด การถวายหลวงพ่พระพุทธรูปด้วยน้ำสะอาดหรือการรดน้ำพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์และการชำระล้าง

ผลไม้ ผลไม้สด ๆ เช่น กล้วย สับปะรด มะพร้าว หรือผลไม้อื่น ๆ ที่มีความหมายในทางสัญลักษณ์ เพื่อแสดงถึงการถวายอาหารและการเคารพพระพุทธรูป

เครื่องหอม เช่น ยาหอม น้ำมันหอม หรือดอกไม้หอม เพื่อใช้ในการบูชาพระพุทธรูป

เครื่องสักการะบูชาทั้งหมดนี้เป็นการแสดงความเคารพต่อหลวงพ่พระพุทธรูป โดยการนำไปวางหรือถวาย ณ ที่ด้านหน้าหลวงพ่พระพุทธรูป โดยทางกรรมการวัดจัดโต๊ะไว้ให้

ภาพชุด...คำบูชาและยันต์หลวงพ่พระพุทธรูป วัดทางข้ามน้อย

ภาพชุด..เหรียญและยันต์หลวงพ่อบุชราชสำหรับให้เข้าบูชา

คาถาบูชาหลวงพ่อบุชราชในบ้าน

ตั้งนะโม ๓ จบ

กาเยนะ วาจาเยวะ เจตะสาวา ชินะราชาพุทธรูปัง สิริธัมมะติปิ ตะกะราเชนะ กะตัง นะมามีหัง
พุทังอาราชนานัง ธัมมังอาราชนานัง สังฆังอาราชนานัง ชินะราชาพุทธรูปัง อาราชนานัง พุทัง
ลามมานะชาลิตี ธัมมังลามมานะชาลิตี สังฆังลามมานะชาลิตี อุอะมะนะโมพุททายะ พามานะอุกะ
สะนะอุประสิทธิเม

คาถาบูชาหลวงพ่อบุชราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก

ตั้งนะโม ๓ จบ

อิเมหิ นานาสักการะหิ อภิขุเตหิ ทีกายโก โหมิ อะโรโค สุขิโต สัทธิกัจจัง สัทธิกัมมัง ปิยัง มะมะ
ประสิทธิลาโภ ชะโย โหตุ สัพพัตถา พุทธชินะราชา อภิปะเลตุ มัง นะโมพุททายะ

ความสำคัญของประเพณีต่อวิถีชีวิตชุมชน

ประเพณีเป็นเสมือนรากฐานทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมให้เกิดอัตลักษณ์ร่วมของผู้คนในชุมชน เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ผ่านพิธีกรรม ความเชื่อและกิจกรรมที่ สะท้อนวิถีแห่งศรัทธาและความสัมพันธ์ของผู้คนต่อกัน รวมถึงความผูกพันกับท้องถิ่นและศาสนา สำหรับ ชุมชนวัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา งานประเพณีเปิดทองหลวงพ่อบุชราช นับเป็นกิจกรรมสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างวัดกับชุมชน เป็นพื้นที่แห่งศรัทธาที่หล่อเลี้ยงจิตใจของผู้คนและเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม ทั้งใน ด้านศาสนา วัฒนธรรม การแสดงพื้นบ้าน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาและการพัฒนาเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น ประเพณีดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นการสืบทอดพิธีกรรมที่มีคุณค่าทางศาสนาเท่านั้นแต่ยังเป็นกลไกที่ช่วย

สร้างความสามัคคี ส่งเสริมการเรียนรู้ข้ามรุ่น และเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดพลังร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ความหมายของประเพณี

คำว่า “ประเพณี” หมายถึง ระบบความเชื่อ ความคิดการกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผนและวิธีการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นที่ยอมรับและปฏิบัติต่อกันในสังคมมาอย่างยาวนาน นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ ที่กระทำต่อเนื่องกันมาแต่ในอดีต ลักษณะสำคัญของประเพณีคือการที่กิจกรรมหรือแนวทางการกระทำเหล่านั้นมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นแบบแผนหรือหลักเกณฑ์ที่สะท้อนถึงค่านิยมและวัฒนธรรมของสังคมในแต่ละช่วงเวลาและยังคงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน โดยทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างอดีตและปัจจุบันอย่างไม่ขาดสาย ประเพณีเป็นตัวกลางสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจในสังคม นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่ช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ต่อไปในทุกยุคสมัย ด้วยเหตุนี้การศึกษาและทำความเข้าใจประเพณีในแต่ละท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์และพัฒนา มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ สังคมและความเชื่อมโยงไสคร์ธาตุของชุมชน ประเพณียังทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต ซึ่งถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาและคุณค่าทางจริยธรรมจากรุ่นสู่รุ่น อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมอัตลักษณ์ของชุมชนและประเทศชาติให้มีเอกภาพและความยั่งยืนในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่

ประเพณีเกิดจากความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งบางครั้งไม่สามารถหาสาเหตุหรือคำอธิบายที่ชัดเจนได้ ประเพณีจึงเป็นความประพฤติของคนส่วนรวมที่ถือกันเป็นธรรมเนียมหรือระเบียบแบบแผนที่สืบต่อกันมาจนกลายเป็นแบบแผนที่ชัดเจน ซึ่งยังคงอยู่ได้เพราะมีการเสริมสร้างสิ่งใหม่เข้ามาเสริมให้สิ่งเก่าได้รับการพัฒนาและปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทใหม่ได้อย่างกลมกลืน ดังนั้นประเพณีเดิมยังคงรักษารูปแบบและมีชีวิตต่อไปได้ในทุกยุคทุกสมัย โดยที่คนในสังคมผู้เป็นเจ้าของประเพณีมักไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงเพราะการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นค่อยเป็นค่อยไปอย่างไม่รู้ตัว โดยที่การเปลี่ยนแปลงนั้นจะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและความเป็นไปทั้งในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งทำให้ประเพณีที่สืบทอดมายังคงสามารถดำรงอยู่ได้ในทุกยุคสมัยแม้จะมีการปรับตัวให้เข้ากับยุคใหม่ (สุพัตรา สุภาพ, ๒๕๔๓. หน้า ๑๐๗ – ๑๐๘)

องค์ประกอบของประเพณีท้องถิ่น

ความเชื่อและค่านิยมความเชื่อเป็นรากฐานของการกำหนดแนวทางปฏิบัติ เช่น ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วิญญาณบรรพบุรุษหรือพลังธรรมชาติ ซึ่งนำไปสู่ค่านิยมและความคาดหวังร่วมกันของคนในชุมชน เช่น ความกตัญญู ความสามัคคี หรือการเคารพธรรมชาติ ประเพณีท้องถิ่นประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลายประการที่ทำให้ประเพณีนั้นดำรงอยู่และมีความหมายต่อชุมชนในแต่ละพื้นที่ ดังนี้

๑. พิธีกรรมและแบบแผน เป็นกิจกรรมหรือขั้นตอนที่ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจน เช่น การทำบุญ การเซ่นไหว้ การแห่ หรือการแสดงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมักมีลำดับขั้นตอนที่ตายตัวและต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อความศักดิ์สิทธิ์และความถูกต้องตามประเพณี

๒. บทบาทของบุคคลหรือกลุ่มในชุมชน ประเพณีมักมีการกำหนดบทบาทของบุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ เช่น ผู้สูงอายุ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน หรือเยาวชน ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดงานหรือถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่คนรุ่นต่อไป

๓. สถานที่และเวลา ประเพณีมักมีสถานที่และช่วงเวลาที่แน่นอน เช่น วัด ลานบ้าน ศาลา ประชาคม หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ รวมถึงกำหนดวันเดือนปีตามปฏิทินจันทรคติหรือสุริยคติ

๔. เครื่องมือและสื่อทางวัฒนธรรม ได้แก่ วัตถุ อุปกรณ์ หรือศิลปกรรมที่ใช้ในพิธี เช่น ดอกไม้ รูปเทียน เครื่องแต่งกาย เพลงพื้นบ้าน การละเล่น หรือการฟ้อนรำ ซึ่งล้วนมีความหมายและช่วยส่งเสริมให้ประเพณีมีความสมบูรณ์

องค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบและสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความคิด และภูมิปัญญาของชุมชน ทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

การสืบสานประเพณีท้องถิ่นวัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประเทศไทยเป็นสังคมที่มีรากฐานวัฒนธรรมอันหลากหลาย โดยเฉพาะประเพณีท้องถิ่นที่สะท้อนความเชื่อ ความศรัทธา และวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละภูมิภาค ประเพณีท้องถิ่นไม่เพียงเป็นพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น หากแต่ยังเป็นกลไกในการสร้างความสามัคคี ถ่ายทอดคุณค่าและสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ท้องถิ่นให้คงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน การสืบสานประเพณีท้องถิ่นจึงกลายเป็นภารกิจสำคัญที่ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เท่านั้นแต่ยังเป็นการปรับตัวให้เข้ากับโลกยุคใหม่โดยไม่หลงลืมรากเหง้าของตน

การสืบสานประเพณีท้องถิ่น หมายถึงกระบวนการถ่ายทอด อนุรักษ์ และปรับใช้ประเพณีดั้งเดิมให้คงอยู่และสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน การสืบสานมิได้หมายถึงการทำซ้ำแบบเดิมเท่านั้น แต่รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน การเรียนรู้ข้ามรุ่น และการใช้ประเพณีเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงคนในสังคม ตัวอย่างหนึ่งของการสืบสานที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือประเพณีแห่และปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช หลวงพ่อพระพุทธรชินราชเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ประชาชนได้ร่วมสักการะกราบไหว้และปิดทองบูชาองค์พระด้วยความเคารพศรัทธา พิธีกรรมนี้ไม่เพียงสะท้อนความศรัทธาเท่านั้น แต่ยังเป็นโอกาสที่ชาวบ้านจะได้ร่วมกันทำบุญ เสริมสิริมงคลและแสดงออกถึงความร่วมแรงร่วมใจในฐานะชุมชนที่ร่วมกันจัดประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราชของค์จำลอง มีพิธีกรรมแห่และปิดทองอย่างเรียบง่ายแต่เปี่ยมด้วยพลังศรัทธา พิธีกรรมนี้จะถูกจัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งกิจกรรมร่วมบุญ ทำทาน ปรับปรุงยุทไ้ให้เหมาะสมกับบริบทของตน การสืบสานประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช จำลอง ณ วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จึงเป็นภาพสะท้อนของการอนุรักษ์และ

พัฒนาไปพร้อมกัน ประเพณีไม่ได้หยุดนิ่งอยู่ในพิธีกรรมหากแต่กลายเป็นเวทีในการสร้างพลังของชุมชน สร้างการเรียนรู้และต่อยอดวัฒนธรรมให้คงอยู่ในวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่อย่างมีความหมาย

วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัฒนธรรมประเพณีอันหลากหลายซึ่งถ่ายทอดกันมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะประเพณีทางศาสนาและความเชื่อที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น หนึ่งในประเพณีที่สะท้อนถึงความศรัทธาอันแรงกล้าของพุทธศาสนิกชน คือ ประเพณีแห่และปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราชซึ่งจัดปีละ ๒ ครั้ง ในรูปแบบเฉพาะของตน โดยการจำลององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชเพื่อให้ชาวบ้านได้ร่วมกราบไหว้และปิดทองในช่วงเทศกาลสำคัญ นับว่ามีคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างยิ่ง เพราะแสดงถึงความพยายามของชุมชนในการ รักษา รากเหง้าความเชื่อ และส่งเสริมความสามัคคี ผ่านกิจกรรมทางศาสนา

ภาพชุด..เครื่องบูชาหลวงพ่พระพุทธรชินราช

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านทางข้ามน้อย

หมู่บ้านทางข้ามน้อย ตั้งอยู่ในเขตตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า ๑๘๐ ปี นับตั้งแต่ยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่การตั้งถิ่นฐานในลุ่มแม่น้ำบางปะกงยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจากการขยายตัวของผู้คนและการพัฒนาเศรษฐกิจเกษตรกรรมตามแนวลำน้ำสายสำคัญ จากคำบอกเล่าของคุณลุงจำย วิมลภักตร์ วัย ๘๘ ปี อาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ ๘๗ หมู่ที่ ๔ บ้านทางข้ามน้อย ระบุว่าหมู่บ้านแห่งนี้เริ่มก่อตั้งขึ้นโดยผู้บุกเบิกกลุ่มแรกที่อพยพมาจากตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบด้วย นายยอดและนางแว่น วิมลภักตร์ รวมถึงนางเจ่ง งามเจริญ ซึ่งได้เข้ามาจับจองพื้นที่ว่างเปล่าที่มีสภาพภูมิประเทศเหมาะแก่การอยู่อาศัยและเพาะปลูก

ในอดีตพื้นที่หมู่บ้านทางข้ามน้อยมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มบางแห่งสลับกับพื้นที่ดอน โดยมีป่าธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ เช่น ป่าขมิ้นและป่าไผ่หนาม ถือเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญในยุคนั้น อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีช้างป่าอาศัยอยู่จำนวนมาก บริเวณดังกล่าวยังเป็นเส้นทางเดินของช้างที่ข้ามจากฝั่งหนึ่งไปยังอีกฝั่งหนึ่งเพื่อหาอาหาร โดยช้างบางส่วนจะเดินผ่านบริเวณพื้นที่หมู่บ้านเพียงเล็กน้อย กล่าวคือ ถ้ามีช้างประมาณ ๑๐ ตัว จะมีเพียงราว ๓ ตัวที่เดินผ่านเส้นทางนี้ อีกทั้งไม่ได้เดินผ่านเป็นประจำ บางครั้งห่างกันถึง ๑๐ วัน จึงจะมีช้างเดินผ่านสักครั้ง ด้วยเหตุนี้ ชาวบ้านจึงเรียกพื้นที่นี้ในระยะแรกว่า “ทางข้ามข้ามน้อย” เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในยุคแรกเริ่มของการตั้งถิ่นฐาน ต่อมาเมื่อช้างได้อพยพออกไปจากพื้นที่ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและการขยายตัวของชุมชน ชื่อเรียกของหมู่บ้านจึงถูกปรับเปลี่ยนเป็น “หมู่บ้านทางข้ามน้อย” ดังที่ใช้กันในปัจจุบัน

ด้านลักษณะภูมิประเทศ หมู่บ้านทางข้ามน้อยเป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญหลงเหลืออยู่ เช่น หนองสองห้อง และหนองกระเดือย ในอดีตเคยมีบทบาทสำคัญต่อการเกษตร โดยเฉพาะในด้านการเลี้ยงสัตว์และการทำนา อาชีพดั้งเดิมของชาวบ้านที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในระยะแรก ได้แก่ การทำนา รับจ้างทำนา และเลี้ยงควาย ที่สะท้อนถึงโครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐานของชุมชนเกษตรกรรมแบบพึ่งพาธรรมชาติอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป การพัฒนาเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจได้ส่งผลให้โครงสร้างอาชีพของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย อาชีพรับจ้างทำนาและการเลี้ยงควายได้เลิกละทิ้งในช่วงหลังเนื่องจากมีเครื่องจักรกลและเครื่องมือการเกษตรสมัยใหม่ที่สามารถทดแทนแรงงานคนและแรงงานสัตว์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า โดยเฉพาะหลัง พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้มีอาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้นในหมู่บ้าน เช่น การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เลี้ยงปลาทำสวนมะม่วง การรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมและการสานหมวกพลาสติก ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนผ่านของหมู่บ้านจากชุมชนเกษตรกรรมดั้งเดิมไปสู่สังคมที่เปิดรับระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่มากขึ้น ด้านสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน หมู่บ้านทางข้ามน้อยมีพัฒนาการที่ต่อเนื่อง เริ่มจากถนนทางดินในระยะแรก พัฒนาเป็นถนนลูกรังระยะทางประมาณ ๓,๐๐๐ เมตรเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ และต่อมาได้รับการปรับปรุงเป็นถนนลาดยางยาวประมาณ ๑๔,๐๐๐ เมตรในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ รวมระยะทางถนนในหมู่บ้าน

ทั้งหมด ๑๗,๐๐๐ เมตร ส่วนไฟฟ้าเข้าถึงหมู่บ้านในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านทางข้ามน้อยสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการเปลี่ยนผ่านของชุมชนชนบทในลุ่มน้ำบางปะกง ที่เริ่มจากการตั้งถิ่นฐานเล็ก ๆ โดยกลุ่มคนที่อพยพมาหาที่ดินทำกินในพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์และค่อย ๆ พัฒนากลายเป็นหมู่บ้านที่มีความมั่นคงด้านเศรษฐกิจและสังคม ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและโครงสร้างเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นและประเทศ ทั้งนี้ การบันทึกประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เช่น คุณลุงจำย วิมลภักตร์ จึงนับเป็นมรดกความทรงจำที่มีคุณค่าต่อการสืบทอดอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่คนรุ่นหลัง

องค์ประกอบของศาสนงานประเพณีหลวงพ่อพระพุทธรชินราช

ศาสนาไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความหวังและการอธิษฐาน แต่ยังเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันในสังคม และเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน โดยที่การปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราชก็เป็นหนึ่งในกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและศาสนา รวมถึงการสร้างความร่วมมือระหว่างประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ในการร่วมกันทำบุญและปฏิบัติธรรม องค์ประกอบของศาสนา ที่ปรากฏในประเพณีนี้สามารถอธิบายได้ดังนี้

๑. พิธีกรรม (Ritual of Ceremony) พิธีกรรมที่จัดขึ้นในงานปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช เช่น การทำบุญ การปิดทอง การนมัสการพระพุทธรูป การแสดงลิเกถวาย และการขอพร ถือเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาเพื่อเสริมสร้างความเชื่อและศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์

๒. สัญลักษณ์ (Symbolism) หลวงพ่อพระพุทธรชินราชเป็นสัญลักษณ์ของความศักดิ์สิทธิ์และการคุ้มครอง ซึ่งประชาชนเชื่อว่าเมื่อบนบานหรือทำบุญต่อหลวงพ่อก็จะได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ขอ สิ่งนี้เป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาและการคุ้มครองจากพลังเหนือธรรมชาติ

๓. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Objects) พระพุทธรูปหลวงพ่อพระพุทธรชินราชเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับการเคารพจากประชาชนที่มาปิดทองและนมัสการซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของความศรัทธาและเป็นตัวแทนของความเชื่อในพลังศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยเสริมสร้างความสงบสุขในชีวิต

๔. องค์กร (Organization or Building) วัดและคณะกรรมการวัดเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการจัดการและดำเนินงานต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น การจัดงานประเพณี การดูแลศาสนสถาน และการส่งเสริมการเรียนรู้ทางศาสนาในชุมชน

๕. คำสอนหรือความเชื่อ (Theology or Belief) การเชื่อในพลังของหลวงพ่อพระพุทธรชินราชและการที่ประชาชนทำการบนบานเพื่อขอพรสะท้อนถึงคำสอนและความเชื่อในพุทธศาสนาเกี่ยวกับการทำดี การสวดมนต์และการรักษาศีลเพื่อให้เกิดผลดีในชีวิต การกระทำเหล่านี้ถือเป็นส่วนสำคัญของคำสอนในพุทธศาสนา

ทั้งนี้ ศาสนาในแง่ของการช่วยให้มนุษย์สามารถเข้าใจและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ได้สร้างคุณค่าทางจิตใจและสังคมที่ยั่งยืนให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

บทที่ ๓

ขั้นตอนของประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช

ประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ในปีพ.ศ. ๒๕๖๘ เป็นประเพณีประจำปีที่มีความสำคัญทั้งในด้านศาสนาและวัฒนธรรม มีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งในการแสดงออกถึงความศรัทธา และการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น การจัดประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช จึงมิใช่เพียงพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญในฐานะการฟื้นฟูและรักษามรดกวัฒนธรรมประจำถิ่น สะท้อนถึงรากเหง้าทางจิตวิญญาณของคนไทยที่มีต่อพระพุทธรศาสนา อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ช่วยเสริมสร้างศรัทธาและจิตสำนึกด้านศีลธรรมอันดีงาม รวมทั้งสร้าง ความสามัคคีในชุมชนผ่านการร่วมแรงร่วมใจในการจัดกิจกรรมดังกล่าว

การจัดงานประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช เป็นการเปิดโอกาสให้ได้มีโอกาสทำบุญ สะสมกุศล พัฒนาจิตใจ ยังส่งผลดีต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านการค้าขายของ อาหารและบริการต่าง ๆ รวมถึงยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งช่วยสร้างรายได้และภาพลักษณ์ที่ดีให้กับชุมชนในระยะยาว

การเตรียมงานประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช

ประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราชจัดขึ้นเพื่อสมโภชองค์หลวงพ่ในเดือนที่มีการสร้างหลวงพ่ขึ้นมาโดยจัดงานให้หลวงพ่ ๒ วัน คือ ขึ้น ๑๒ ค่ำ และขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๔ การจัดงานในแต่ละปีจำเป็นต้องมีการวางแผนและเตรียมการล่วงหน้าอย่างรอบคอบ โดยคณะกรรมการวัดร่วมกับผู้นำชุมชนจะประชุมหารือเพื่อกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรม กำหนดพื้นที่ภายในวัดสำหรับการปิดทอง การตั้งโรงทาน และการจัดแสดงศิลปวัฒนธรรม

นอกจากนี้ ยังมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่กลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มแม่บ้านสำหรับการจัดเตรียมเครื่องสักการะ กลุ่มเยาวชนสำหรับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาร่วมงาน และกลุ่มจิตอาสาสำหรับดูแลความสะอาดและความเรียบร้อยภายในงาน การประชาสัมพันธ์กิจกรรมผ่านสื่อออนไลน์ ในปัจจุบันก็เป็นอีกส่วนสำคัญในการเชิญชวนผู้คนจากชุมชนใกล้เคียงให้เข้าร่วมอย่างพร้อมเพรียง

การเตรียมงานดังกล่าวจึงไม่เพียงแต่เป็นการจัดการพิธีกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นเวทีสำคัญในการส่งเสริมความสามัคคีของคนในชุมชน เกิดการมีส่วนร่วมทั้งในด้านร่างกายและแรงใจ และยังช่วยส่งเสริมให้เกิดการสืบสานองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับประเพณีนี้ให้คงอยู่ต่อไปอย่างต่อเนื่อง การเตรียมสถานที่เพื่อประกอบพิธีกรรมสำคัญ ดังนี้

ขั้นตอนและพิธีกรรมที่สำคัญงานประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช

วัดและชุมชนได้มีการเตรียมงานประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช โดยให้ชาวบ้านนำดอกไม้มาบูชาถวายหลวงพ่พระพุทธรชินราชจำลองขนาดองค์เล็ก จากนั้นจะนำดอกไม้ไปจำหน่ายต่อให้ประชาชนได้เช่าเพื่อนำไปไหว้หลวงพ่พระพุทธรชินราชภายในพระอุโบสถ และประชาชนจะทยอยมาไหว้และปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราชจะมีประชาชนจำนวนมากมาราบไหว้พระพุทธรชินราชในช่วงตอนกลางคืน พิธีบวงสรวงเปิดงานประจำปีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช วันที่ ๙ - ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๘ ณ วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา มีลำดับพิธีกรรม ดังนี้

๑. การจัดงานวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๘

พิธีช่วงเช้า ลำดับที่ ๑ การเตรียมสิ่งของเพื่อไหว้ศาลเพิงตา ศาลเพิงตาเป็นศาลเทพารักษ์ สำหรับให้ผีเทวดาอารักษ์ เจ้าที่ เจ้าทุ่ง เจ้าท่า เจ้าป่า เจ้าเขา เข้ามาสถิต ปกติสร้างด้วยไม้ไผ่หรือไม้รวก มีระดับเสมอนัยน์ตา แล้วตั้งเครื่องบวงสรวงสังเวย เป็นการแสดงความเคารพและสวัสดีมงคลในการจัดงาน ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความเชื่อและพิธีกรรมในวิถีชีวิตของสังคมไทยดั้งเดิม โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ศาลเพิงตาจึงมีลักษณะ “เพิง” คือ “พอเห็น” หรือ “พอรู้ว่าเป็นศาล” เท่านั้น และ “ตา” ก็อาจสื่อถึงการเฝ้ามอง หรือเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จับจ้องอยู่ โดยรวมจึงหมายถึง “ศาลที่พอให้มองเห็นว่ามีเจ้าที่เจ้าทางอยู่ ณ ที่นั้น” ของที่ใช้ในการเซ่นไหว้ ประกอบด้วย

๑. บายศรีปากชาม ๑ ชุด
๒. ขนมห่มขาว/ขนมห่มแดง ๑ ชุด
๓. กล้วยน้ำหว่า ๑ หวี
๔. ไก่ต้ม ๑ ตัว
๕. เหล้าขาว ๑ ขวด
๖. ผลไม้ / ขนมห่ม ๑ อย่าง หรือ ๒ อย่าง
๗. พวงมาลัยพลาสติก ๑ พวง และไหว้ศาลพระภูมิ ๑ พวง
๘. ผ้า ๓ สี ๑ ชุด และไหว้ศาลพระภูมิ / ศาลเจ้าที่ ๒ ชุด
๙. น้ำอบ
๑๐. ทองคำเปลว ๗ แผ่น

พิธีช่วงเช้า ลำดับที่ ๒ เครื่องบวงสรวงบูชาหลวงพ่พระพุทธรชินราช การบวงสรวงหลวงพ่พระพุทธรชินราชกราบสักการะ ณ อุโบสถวัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา มีการจัดเตรียมเครื่องสักการะที่ประกอบไปด้วยสิ่งของต่าง ๆ ดังนี้

๑. อาหารคาวหวาน เช่น หัวหมู ขนมห่ม ไข่ต้ม เป็ดนึ่ง ซาลาเปา ขนมห่มน้ำยาไก่
๒. ผลไม้ เช่น สาลี่ มะยมขิด ขนมห่มเปียะ กล้วยหอม แคนตาลูป แตงโม มะม่วง สับประรด ฟักทอง ลูกฟัก ชมพู แอปเปิ้ล ขนมห่มใส่ไส้ ถั่วดินต้ม มะพร้าว ข้าวเหนียว มะพร้าวเผือก ขนมห่มไทย

หลากหลายชนิด ขนมหวาน ลูกอม ขนมหอมของชาวจีน เช่น ถั่วเคลือบสีแดงและสีขาว ฟักแม้ว น้ำมะพร้าว น้ำแดง น้ำเปล่า

๓. เครื่องบูชา เช่น ดอกดาวเรือง ดอกกล้วยไม้ (นิยมจัดเป็นพวงหรือกำ ตามจำนวนที่ต้องการถวาย) โองสำหรับใส่น้ำเพื่อทำนํ้ามนต์

๔. บายศรีหลัก ๕ ชั้น เป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของพิธีกรรมบวงสรวง เครื่องบายศรีถือเป็นสัญลักษณ์แทนความเคารพ สักการะ ประดิษฐ์ขึ้นจากใบตองสด มักประกอบด้วยดอกไม้ ธูป เทียน และเครื่องสักการะอื่นๆ

ภาพชุด..เครื่องบวงสรวงหลวงพ่พระพุทธรชินราช

หลังจากพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เสร็จสิ้น เพื่อความเป็นสิริมงคลสูงสุด เจ้าอาวาสจะเป็นผู้นำทำพิธีต่อไป โดยท่านจะนำดอกดาวเรือง ดอกกล้วยไม้และพืชพันธุ์ธัญญาหาร ๕ อย่าง ได้แก่ ข้าวเปลือก ถั่ว งาดำ ข้าวโพด และงาขาว มาประพรมและโปรยลงบนเครื่องบวงสรวงที่จัดเตรียมไว้เบื้องหน้าองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช การประพรมและโปรยดอกไม้พร้อมธัญญาหารนี้ ถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความเจริญรุ่งเรือง ความอุดมสมบูรณ์และการถวายสักการะแด่องค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช เพื่อเป็นการขอพรให้ชีวิตและกิจการงานของผู้ร่วมพิธีประสบความสำเร็จ มีโชคลาภและมีความสุขสวัสดิโดยถ้วนหน้า เมื่อโปรยพืชพันธุ์ธัญญาหารและดอกไม้เสร็จสิ้นพิธีบวงสรวงจึงถือว่าเสร็จสมบูรณ์ จากนั้นชาวบ้านจะช่วยกันลาเครื่องบวงสรวงบางส่วนจะนำไปจัดเลี้ยงร่วมกันที่ปราสาท เพื่อเสริมความเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้ร่วมงาน

พิธีช่วงเช้า ลำดับที่ ๓ พิธีทางศาสนาในงานจะเริ่มขึ้นในเวลา ๐๙.๐๐ น. โดยได้อาราธนาพระสงฆ์จำนวน ๙ รูป มาประกอบพิธีเจริญพระพุทธมนต์ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ร่วมงานและกิจกรรมทั้งหมด ก่อนวันพิธี ในช่วงค่ำจะมีการอัญเชิญ “หลวงพ่พระพุทธรชินราช” มาประดิษฐานภายในอุโบสถ มีเมื่อถึงช่วงพิธีเช้า พิธีจะเริ่มต้นด้วยการอาราธนาศีล และอาราธนาพระปริตร จากนั้นพระสงฆ์ทั้ง ๙ รูปจะร่วมกันเจริญพระพุทธมนต์ หลังจากเจริญพระพุทธมนต์เสร็จสิ้น จึงมีการถวายไทยธรรมและจตุปัจจัยแด่พระสงฆ์โดยผู้แทนของผู้จัดงาน พร้อมด้วยผู้มีจิตศรัทธา พระสงฆ์รับไทยธรรมและอนุโมทนาให้พรแก่ผู้ร่วมงานทุกท่าน เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีทางศาสนาโดยสมบูรณ์

ภาพชุด...พิธีบวงสรวงหลวงพ่พระพุทธรชินราชในพระอุโบสถ

พิธีช่วงเย็น มีการรำถวายมือในตอนค่ำทางคณะกรรมการวัด ได้จัดงานรำถวายมือก่อนแสดงลิเก ในแต่ละครั้งคณะลิเกจะมีนางรำมารำถวายมือ โดยการรำรอบแรก เวลา ๑๙.๐๐ น. จากการสอบถามคณะกรรมการวัดทางข้ามน้อย ได้กล่าวว่า หลวงพ่พระพุทธรชินราชโปรดลิเกมากและการรำถวายมือ ซึ่งคณะลิเกจะให้นางรำ มารำถวายมือและแก้บนตามที่ประชาชนมาตั้งจิตอธิษฐานและได้สมปรารถนาเสร็จสิ้นก่อนจึงจะเล่นลิเกได้

การรำถวายมือเพื่อบูชาหลวงพ่พระพุทธรชินราชของคณะลิเกก่อนการแสดง

กิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การทำบุญตักบาตร การแสดงศิลปวัฒนธรรม

นอกจากขั้นตอนและพิธีการที่สำคัญในการบวงสรวงองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชแล้ว ยังมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่ผู้มีจิตศรัทธานำมาร่วมประเพณี ดังนี้

๑. จัดงานวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๘ ในช่วงเย็นประมาณเวลา ๑๖.๐๐ น. ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรม และท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ ได้ร่วมมือกับโรงเรียนวัดทางข้ามน้อยจัดแสดงรำของนักเรียนเพื่อถวายหลวงพ่พระพุทธรชินราช ชื่อชุดการแสดงว่า “บายศรีสู่ขวัญ” โดยมีนักเรียนเป็นนางรำจำนวน ๖ คน ใช้เวลาประมาณ ๗ นาที ต่อจากนั้น โรงเรียนวัดหัวไทรจัดแสดงรำของนักเรียนเพื่อถวายหลวงพ่พระพุทธรชินราช ชื่อชุดการแสดงว่า “รำ ๔ ภาค” โดยมีนักเรียนเป็นนางรำจำนวน ๘ คน ใช้เวลาประมาณ ๕ นาที การแสดงเหล่านี้เป็นการส่งเสริม ทำนุบำรุงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย สร้างความศรัทธาให้กับหลวงพ่พระพุทธรชินราช กิจกรรมการแสดงศิลปวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสถาบันการศึกษา ชุมชน และศาสนา ที่ส่งเสริมให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงศิลปะ วัฒนธรรม ศาสนาและการศึกษาเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน

โรงเรียนวัดทางข้ามน้อย ชื่อชุดการแสดงว่า “บายศรีสู่ขวัญ”

โรงเรียนวัดหัวไทร ชื่อชุดการแสดงว่า “เพื่อนรำ ๔ ภาค”

การแสดงลิเกในงานปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช

ในงานปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราชจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี นอกจากพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว ยังมีการจัดแสดงลิเกเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศของงานให้ครึกครื้นและเป็นการถวายเป็นความบันเทิงเป็น พุทธบูชาอีกด้วย การแสดงลิเกนี้มักเป็นผลจากความศรัทธาร่วมกันของชาวบ้านในชุมชน โดยการลงขัน ร่วมสมทบทุนว่าจ้างคณะลิเกมาทำการแสดง บางครั้งก็เป็นการจัดขึ้นโดยผู้ที่ได้นบนาศาลกล่าวกับ หลวงพ่พระพุทธรชินราชไว้และสมปรารถนา จึงจัดลิเกมาแก้บนด้วยความกตัญญูและศรัทธา คณะลิเกที่ นำมาแสดงแต่ละปีนั้นส่วนมากเป็นคณะที่มีชื่อเสียงและมีค่าจ่ายในการจ้างมาแสดงค่อนข้างสูงเพื่อให้ สมเกียรติและสมกับความศรัทธาของผู้ถวายการแสดง

ก่อนเข้าสู่การแสดงลิเกอย่างเต็มรูปแบบ คณะลิเกจะมีการร้องเพลงพื้นบ้าน ร้องเพลงลูกทุ่ง หรือ เพลงร่วมสมัยสลับกับการแทรกมุกตลกเบา ๆ สร้างเสียงหัวเราะและความสนุกสนานให้กับผู้ชม เป็นการ เปิดเวทีให้บรรยากาศของงานเต็มไปด้วยความสุขและความอบอุ่น ครึกครื้น สนุกสนาน เป็นการ อุ้มเครื่องให้ผู้ชมได้เพลิดเพลิน ชาวบ้านและผู้มีจิตศรัทธาต่างหลั่งไหลมาชมการแสดงอย่างเนืองแน่น ตลอดค่ำคืน ก่อนเข้าสู่การแสดงลิเกม้วนใหญ่ที่มีเนื้อหาครบถ้วนตามแบบฉบับดั้งเดิม การแสดงลิเกในงาน ปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช จะเริ่มขึ้นในเวลาประมาณ ๒๒.๐๐ น. ภายหลังจากที่พิธีกรรมทาง ศาสนาและกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ภายในงานได้เสร็จสิ้นลงแล้ว การแสดงลิเกในโอกาสนี้ มิได้เป็นเพียง การละเล่นเพื่อความบันเทิงเท่านั้น หากยังเป็นสัญลักษณ์แห่งพลังศรัทธา ความสามัคคี และการสืบสาน วัฒนธรรมอันงดงามของชุมชน ที่ดำรงรักษากันมายาวนานจากรุ่นสู่รุ่น

ป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญร่วมงานประจำปี

ลิเก หรือ นาฏดนตรี เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งในด้าน เนื้อหา การขับร้อง การรำ การแต่งกาย และบรรยากาศของการแสดง แม้จะเป็นศิลปะที่ถือกำเนิดมานาน หลายร้อยปี ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในยุคดิจิทัล แต่การแสดงลิเกก็ยังคงมีผู้ชมที่หลงใหล

และติดตามอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นตามงานวัด งานบุญ หรืองานรื่นเริง ลิเกเป็นการแสดงที่ให้ความสนุกสนานและเข้าถึงผู้ชมได้ง่าย เนื้อเรื่องมักเป็นเรื่องรัก ผจญภัย ตลกขบขัน หรือดราม่าเข้มข้นที่แฝงแง่คิดและคติธรรม ทำให้ผู้ชมหลากหลายวัยสามารถเข้าใจและมีอารมณ์ร่วมไปกับการแสดงได้ดี บทพูดและการแสดงของลิเกมักเต็มไปด้วยมุขตลก การกระแซกคนดูหรือการพูดถึงเหตุการณ์ร่วมสมัย ทำให้เกิดความใกล้ชิดระหว่างผู้แสดงและผู้ชม อีกสิ่งหนึ่งที่เป็นจุดเด่นของลิเกคือความสวยงามของการแต่งกาย นักแสดงลิเกมักสวมเครื่อง แต่งกายที่หรูหรา มีเครื่องประดับวิบวับแวววาวด้วยพลอยลิเก ๗ สีและใช้เวทีที่ตกแต่งอย่างอลังการ เสน่ห์ของตัวนักแสดงที่มักมีบุคลิกโดดเด่นเป็นกันเองกับผู้ชมและสามารถสร้างฐานแฟนคลับได้อย่างเหนียวแน่น ผู้ชมจำนวนไม่น้อยรู้สึกผูกพันกับคณะลิเกบางคณะเหมือนเป็นครอบครัวเดียวกันและติดตามการแสดงไปในหลายพื้นที่

นอกจากนี้ ลิเกยังเป็นศิลปะที่ผสมผสานระหว่างดนตรีไทยกับบทกลอนอย่างลงตัว บทขับร้องของลิเกมีความไพเราะ ใช้ภาษาไทยในรูปแบบกลอนแปดหรือกลอนบทละครที่มีสัมผัสคล้องจองงดงาม ทำให้ผู้ชมได้รับทั้งความบันเทิงและซึมซับความงามของภาษาไทยไปในเวลาเดียวกัน แม้โลกจะเปลี่ยนไปตามกระแสเทคโนโลยี แต่ลิเกก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยได้อย่างน่าชื่นชม มีการนำประเด็นปัจจุบันเข้ามาใส่ในเนื้อเรื่อง ดัดแปลงคำพูดให้ร่วมสมัย รวมถึงมีการใช้เทคนิคแสง สี เสียงในการแสดงให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น บางคณะยังเผยแพร่การแสดงผ่านโซเชียลมีเดีย ทำให้เข้าถึงผู้ชมได้กว้างขึ้น โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่อาจไม่เคยดูลิเกมาก่อน

ลิเก เป็นการแสดงเพื่อความบันเทิง ผสมผสานกับศิลปะวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงผู้คนข้ามรุ่น ผู้ใหญ่พาหลานไปดูลิเก ทำให้เกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย ลิเกจึงเป็นภาพสะท้อนของรากเหง้าแห่งวัฒนธรรมไทยที่มีชีวิตชีวา สืบเนื่อง และปรับตัวได้ในทุกยุคสมัย ซึ่งช่วยสร้างความตื่นตาตื่นใจให้แก่ผู้ชม โดยเฉพาะในงานวัดที่ลิเกเป็นส่วนหนึ่งของงานรื่นเริงและพิธีกรรมทางศาสนา ทำให้ผู้คนรู้สึกว่ลิเกคือส่วนหนึ่งของความศรัทธาและวัฒนธรรมไทย

การแสดงลิเกในปัจจุบันยังคงรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้ในหลายส่วน แต่ก็มีการปรับเปลี่ยนบางลำดับเพื่อให้เหมาะสมกับผู้ชมในยุคใหม่ โดยเฉพาะการสร้างบรรยากาศความสนุกสนานก่อนเข้าสู่เนื้อเรื่องหลัก ซึ่งช่วยดึงดูดความสนใจของผู้ชมให้อยู่ชมได้นานขึ้นและรู้สึกมีส่วนร่วมไปกับการแสดงโดยทั่วไป ขั้นตอนการแสดงลิเกในปัจจุบันจะเริ่มต้นในช่วงค่ำ โดยในช่วงเวลาแรกของการแสดง มักจะเป็นการร้องเพลงเปิดเวที ซึ่งนักแสดงจะออกมาร้องเพลงลูกทุ่งหรือลิเกโบราณสลับกันไป เพลงที่ร้องอาจเป็นเพลงฮิตที่ผู้ชมคุ้นหู มีจังหวะสนุกสนาน เพื่อสร้างบรรยากาศและเชิญชวนให้ผู้ชมเข้ามาชมการแสดงหน้าศาลา หน้าลาน หรือเวทีที่จัดไว้ ต่อจากนั้นจะเข้าสู่ช่วงที่ได้รับความนิยมอย่างมากคือ ช่วงตลกหน้าม่าน ซึ่งนักแสดงตลกของคณะลิเกจะออกมาเล่นมุขตลก พูดจาโต้ตอบกันอย่างสนุกสนาน หยอกล้อกับผู้ชม หรือบางครั้งก็มีการกระแซกสถานการณ์ปัจจุบัน ทำให้เกิดเสียงหัวเราะและความสนุกสนานอย่างต่อเนื่องช่วงนี้ถือเป็นเสน่ห์อีกประการหนึ่งของลิเกยุคใหม่ที่ช่วยสร้างสีสันก่อนเข้าสู่การดำเนินเรื่องจริง

เมื่อเวลาผ่านไปจนเกือบห้าทุ่ม ก็จะเริ่มเข้าสู่เนื้อเรื่องหลักของลิเก ซึ่งอาจเป็นเรื่องราวแนวประวัติศาสตร์ นิทานพื้นบ้าน หรือบทประพันธ์ที่แต่งขึ้นใหม่ตามยุคสมัย นักแสดงจะเริ่มแต่งกายเต็มยศ

ตามบทบาท และดำเนินเรื่องผ่านการร้องรำ เจริญ ซึ่งใช้เวลาค่อนข้างยาวนาน กว่าที่การแสดงจะดำเนินไป จนจบก็ประมาณช่วงเวลาที่หนึ่ง แม้ว่าเวลาจะแสดงจะยาวดึกขึ้น แต่ผู้ชมจำนวนไม่น้อยยังคงอดทนชม จนจบด้วยความสนุกและการแสดงที่เข้าถึงอารมณ์ สะท้อนถึงความผูกพันระหว่างศิลปะการแสดงกับ ชุมชนไทยที่ยังคงมีอยู่ในวิถีชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นงานบุญ งานวัด งานขึ้นบ้านใหม่ หรือแม่แต่งงาน อุปสมบท การมีลิเกเป็นส่วนหนึ่งของงานยังคงถือเป็นธรรมเนียมที่หลายพื้นที่ให้ความสำคัญ กล่าวได้ว่า ขั้นตอนของการแสดงลิเกในปัจจุบันได้ถูกปรับให้เข้ากับบริบทของผู้ชม โดยยังคงรักษาแก่นของลิเกไว้ พร้อมเติมเต็มด้วยความบันเทิงและความทันสมัย ซึ่งเป็นอีกเหตุผลที่ทำให้ศิลปะพื้นบ้านชนิดนี้ยังคงมีชีวิต อยู่ในสังคมไทยจนถึงทุกวันนี้

ในงานประเพณีปิดทองหลวงพ่อบุทธชินราชประจำปี ๒๕๖๘ ที่มณฑลพิธีสนามหลวง วัดทางช้างเผี่ยว ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้จัดหาทุนสำหรับจ้างคณะลิเกด้วยการ เปิดรับเจ้าภาพหลักและเจ้าภาพร่วมตามกำลังศรัทธาของประชาชน ซึ่งนับเป็นการมีส่วนร่วมของชุมชน อย่างแท้จริง แม้ว่าแต่ละปีจะต้องมีการประสานงานและวางแผนล่วงหน้าแต่ก็ไม่ใช้เรื่องลำบากนัก เนื่องจากชาวบ้านต่างเข้าใจคุณค่าของศิลปะลิเกและเห็นความสำคัญของการร่วมรักษาประเพณีนี้ไว้ สำหรับในปี ๒๕๖๘ นี้ วัดทางช้างเผี่ยวได้เชิญ ลิเก ๒ คณะมาแสดง ดังนี้

๑. ลิเกคณะลูกกบ เสียงหวาน ในบรรดาคณะลิเกร่วมสมัยที่ยังคงได้รับความนิยมในปัจจุบัน “คณะลูกกบ เสียงหวาน” ถือเป็นหนึ่งในคณะที่สามารถดึงดูดผู้ชมได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งจากผู้ชมในพื้นที่ และทางออนไลน์ จุดเด่นที่ทำให้ คณะนี้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและสามารถยืนหยัดในวงการลิเกมาได้ คือ รูปแบบการแสดงที่ผสมผสานศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมกับความร่วมสมัยอย่างลงตัว การแสดงของลิเกคณะ ลูกกบเสียงหวาน มีความโดดเด่นหลายด้าน เริ่มจากการเลือกนำเสนอเนื้อเรื่องที่มีความหลากหลาย ทั้งเรื่องรัก トラมา ตลก หรือเนื้อหาสะท้อนสังคม ซึ่งเป็นเรื่องที่เข้าถึงใจผู้ชมและมีเนื้อหาที่ร่วมสมัย ไม่ยึดติดอยู่เพียงแค่เรื่องราวโบราณเพียงอย่างเดียว การเล่าเรื่องแบบนี้ทำให้ลิเกเข้าถึงผู้ชมได้ง่ายและทำให้คน รุ่นใหม่รู้สึกสนุกสนานกับการรับชม

เอกลักษณ์สำคัญของคณะนี้ คือ เสียงร้องของนักแสดงที่หวาน ไพเราะและชัดเจนตามชื่อคณะ “เสียงหวาน” ทำให้ผู้ชมสามารถซึมซับอารมณ์ของตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง การร้องบทกลอนในทำนองลิเก ที่ถูกขับกล่อมด้วยน้ำเสียงอันไพเราะเช่นนี้ คือเสน่ห์ที่ไม่สามารถหาได้จากศิลปะการแสดงรูปแบบอื่น คณะลูกกบ เสียงหวานยังให้ความสำคัญกับการแต่งกายและการจัดเวทีอย่างมาก เครื่องแต่งกายของ นักแสดงมีความหรูหรา สวยงาม ตัดเย็บประณีตและสะท้อนถึงความงดงามของวัฒนธรรมไทย ขณะเดียวกันการตกแต่งเวทีและการใช้เทคนิคแสง สี เสียงที่ทันสมัยก็ช่วยเพิ่มความตื่นตาตื่นใจให้กับผู้ชม ทำให้การแสดงมีความอลังการและสร้างประสบการณ์ที่น่าประทับใจ การแสดงที่มีความเป็นกันเองกับ ผู้ชม นักแสดงมักมีการพูดคุยหรือแซวกับผู้ชมระหว่างการแสดง ทำให้เกิดบรรยากาศสนุกสนานและ ใกล้ชิดกับคนดู เหมือนกับการได้มีส่วนร่วมในเรื่องราวที่กำลังแสดงอยู่จริง ๆ คณะลูกกบเสียงหวาน สามารถปรับตัวเข้ากับยุคสมัยได้ดี

ลิเกคณะ ลูกกบ เสียงหวาน

ที่มา : <https://www.facebook.com/photo/?fbid=๖๐๒๙๐๓๖๗๘๙๘๗๕๙๒&set=๐.๑๔๙๖๔๗๒๙๔๓๑๓๒๓๕>

๒. ลิเกคณะพรเทพ พรทวี ลิเกคณะพรเทพ พรทวี เน้นรูปแบบการแสดงลิเกมีความเข้าใจในรูปแบบลิเกดั้งเดิมอย่างลึกซึ้ง การแสดงให้มีความร่วมสมัยโดยไม่ทิ้งรากเหง้าทางวัฒนธรรม มีการผสมผสานดนตรีและการขับร้องอย่างมีเอกลักษณ์ โดยเฉพาะการใช้ทำนองเพลงรานิเกลิง ที่ไพเราะและเหมาะสมกับการดำเนินเรื่องราวบนเวที ประกอบกับเสียงร้องที่ไพเราะชัดเจนของนักแสดง ทำให้การแสดงสามารถถ่ายทอดอารมณ์ของตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ยังมีการรำและการใช้ท่าทางที่ประณีต กลมกลืนกับเนื้อเรื่องและสะท้อนความงดงามของศิลปะไทยอย่างแท้จริง เรื่องราวที่นำมาแสดงมีความหลากหลาย ทั้งแนวประวัติศาสตร์ วรรณคดี โรแมนติก ดราม่า หรือแม้แต่การสะท้อนปัญหาสังคมร่วมสมัย ได้รับความนิยมและเสียงชื่นชมจากผู้ชมจำนวนมาก การคัดเลือกเรื่องให้สอดคล้องกับยุคสมัยทำให้ผู้ชมรู้สึกใกล้ชิดกับตัวเรื่องมากขึ้น อีกสิ่งที่เป็นจุดเด่นของคณะพรเทพ พรทวี คือ เครื่องแต่งกายและฉากเวทีที่งดงามอลังการ นักแสดงสวมชุดลิเกที่ตัดเย็บอย่างประณีต มีลวดลายสีล้นสะดุดตา เสริมด้วยแสง สี เสียงที่ทันสมัย ทำให้ผู้ชมรู้สึกประทับใจและดื่มด่ำไปกับบรรยากาศของการแสดงอย่างเต็มที่

ภาพการแสดงลิเกของคณะพรเทพ พรทวี

คณะกรรมการวัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทราได้ติดต่อจ้างคณะลิเกมาแสดงในงานประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราชในปี ๒๕๖๘ นี้ โดยหาเจ้าภาพหลักและเจ้าภาพร่วมกันตามกำลังศรัทธา ในแต่ละปีไม่ได้ลำบากมากนักในการหาเจ้าภาพว่าจ้างคณะลิเก การจัดการแสดงลิเกในปีนี้ไม่เพียงแต่เป็นการสืบสานศิลปะพื้นบ้านแต่ยังเป็นเวทีแห่งความสามัคคีของชุมชนที่ร่วมแรงร่วมใจกันเป็นเจ้าภาพ การดำเนินงานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนวัดทางข้ามน้อยที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไว้ได้อย่างน่าชื่นชม พร้อมเปิดพื้นที่ให้ศิลปินพื้นบ้านได้แสดงผลงาน และส่งต่อแรงบันดาลใจให้คนรุ่นใหม่เห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย

สาเหตุที่คนมาร่วมงานประจำปีวัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

งานประจำปีวัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นหนึ่งในประเพณีสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาและการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้คนจากหลากหลายพื้นที่มาร่วมงานเพื่อเหตุผลที่แตกต่างกันไป ซึ่งแต่ละคนมีแรงจูงใจที่สะท้อนถึงการเชื่อมโยงระหว่างความศรัทธาทางศาสนาและความต้องการในชีวิตประจำวันของพวกเขา

๑. มาเพื่อแก้บน ตามความเชื่อของชาวบ้านที่ว่า การบนบานกับหลวงพ่อบุญรอดพระพุทธรูปชินราช หากสำเร็จสมปรารถนาจะต้องนำสิ่งของมาถวายหรือทำการแสดงเพื่อเป็นการแก้บน เช่น การนำลิเกมาแสดง การรำถวายมือ การทำบุญหรือลงทะเบียนถวายสังฆทาน เพื่อเป็นการขอพรให้สิ่งที่ขอสำเร็จสมปรารถนา ในครั้งต่อไป สิ่งขอแก้บนเกี่ยวกับการทำฟาร์มกุ้ง การทำฟาร์มปลา หรือการค้าขาย ขายที่ดินได้ เกณฑ์ทหาร การหายจากการป่วย เรื่องเรียนและการงานทำ ซึ่งผู้คนในชุมชนมักจะมีมติว่า การขอพรและทำบุญในงานประเพณีจะช่วยให้การทำงานของพวกเขามีความเจริญก้าวหน้า

๒. มาเพื่อปิดทองและขอพร ซึ่งถือเป็นพิธีกรรมสำคัญที่ชาวบ้านเชื่อว่าจะช่วยเสริมสร้างสิริมงคลให้กับชีวิต การปิดทองหลวงพ่อบุญรอดพระพุทธรูปชินราช เป็นการขอพรให้ชีวิตเจริญรุ่งเรือง ทั้งในด้านการงาน สุขภาพ และความสุขในครอบครัว

๓. มาเพื่อทำบุญ เป็นหนึ่งในเหตุผลที่ทำให้ผู้คนมาร่วมงานประจำปี โดยการทำบุญจะช่วยให้จิตใจสงบและเป็นการสร้างบุญกุศลให้แก่ตัวเองและครอบครัว ชาวบ้านมักจะนำสิ่งของมาทำบุญ เช่น การถวายสังฆทาน หรือการเช่าบูชาวัตถุมงคลต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นการร่วมสร้างความดีในโอกาสสำคัญนี้

๔. มาเพื่อสร้างความสัมพันธ์ของหมู่บ้าน โดยการร่วมงานประเพณีถือเป็นโอกาสที่ดีในการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน ซึ่งเป็นการทำให้หมู่บ้านมีความเข้มแข็งและมีการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนและสังคมโดยรอบ

๕. เป็นกรรมการวัด หรือมีหน้าที่ในการช่วยจัดงาน จึงมีส่วนสำคัญในการดูแลและอำนวยความสะดวกในการจัดงานประเพณีนี้ให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น และยังเป็นการทำบุญอีกทางหนึ่ง

โดยสรุปแล้ว การมาร่วมงานประจำปีที่วัดทางข้ามน้อยไม่เพียงแต่เป็นการร่วมทำบุญและแก้บนเท่านั้น แต่ยังเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในชุมชน การเสริมสร้างความสามัคคี และการขอพรเพื่อให้ชีวิตในด้านต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างราบรื่นและประสบความสำเร็จตามที่ปรารถนา

บทที่ ๔

การมีส่วนร่วมของชุมชนงานประเพณีปิดทองหลวงพ่อบุญรอด วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

การมีส่วนร่วมของชุมชนถือเป็นหัวใจสำคัญในการสืบสาน อนุรักษ์ และพัฒนาประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่และมีความหมายต่อสังคมในระยะยาว งานประเพณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่นไม่เพียงเป็นการแสดงออกถึงศรัทธาทางศาสนาและวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในชุมชนได้มีบทบาทร่วมกันอย่างหลากหลายและเกื้อกูลกัน ทั้งในเชิงพิธีกรรม เชิงสังคม และเชิงเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชน มีหน้าที่ในการกำหนดแนวทางและเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาในการจัดกิจกรรมทางศาสนา ขณะที่ประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรมมีส่วนร่วมสำคัญในการร่วมแรงร่วมใจจัดเตรียมงาน ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนส่งเสริมวิถีเศรษฐกิจชุมชนผ่านตลาดท้องถิ่นและร้านค้าภายในงาน นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนก็มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนทรัพยากร การจัดการ และการประชาสัมพันธ์ ทำให้งานประเพณีมีความพร้อมสมบูรณ์และขยายผลสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในภาพรวม ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนในงานประเพณีจึงไม่ใช่เพียงการแสดงออกถึงความร่วมมือระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในพื้นที่เท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างพลังทางสังคมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และความผูกพันระหว่างศาสนา วัฒนธรรม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บทบาทของพระสงฆ์

พระสงฆ์ในวัดทางข้ามน้อยมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และเป็นศูนย์รวมศรัทธาของชุมชน โดยเฉพาะในงานประเพณีปิดทองหลวงพ่อบุญรอด ซึ่งถือเป็นกิจกรรมสำคัญทางศาสนา พระสงฆ์มีหน้าที่หลักในการจัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธีกรรม จัดพิธีสวดมนต์ เจริญจิตภาวนา และเป็นผู้ดำเนินการแสดงธรรมเทศนาเพื่อสืบสานและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้ร่วมงาน นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาและประสานงานกับภาคีต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปอย่างเรียบร้อยและสง่างามตามแนวทางพระพุทธศาสนา

๑. พิธีบวงสรวง พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสดูเหมือนว่าจะมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในงานประเพณีปิดทองหลวงพ่อบุญรอด วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ถือเป็นหนึ่งในกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ผสมผสานความเชื่อ ความศรัทธา และจารีตประเพณีท้องถิ่นเข้าไว้ด้วยกัน โดยเฉพาะในช่วงพิธีบวงสรวงและพิธีกรรมสวดมนต์เบิกชัย พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมฝ่ายสงฆ์ เพื่ออัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มาร่วมเป็นสักขีพยานในการเริ่มต้นงานประเพณีและเพื่อเสริมสิริมงคลแก่ผู้ร่วมพิธีและชุมชนโดยรวม พิธีกรรมสวดมนต์เบิกชัยนับเป็นพิธีกรรมสำคัญที่จัดขึ้นก่อนเริ่มกิจกรรมหลักของงานประเพณี โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำในการสวด

เจริญพระพุทธมนต์ เช่น บทรัตนสูตร บทชัยมงคลคาถา บทพระปริตรต่าง ๆ เพื่อเป็นการปิดเป่าสิ่งอัปมงคล อัญเชิญพุทธคุณ ธรรมคุณและสังฆคุณมาปกป้องรักษาพื้นที่ รวมถึงการแสดงถึงความเคารพบูชาต่อองค์หลวงพ่อบุญพระพุทธรชินราชซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านและพุทธศาสนิกชนในพื้นที่

นอกจากนี้ พิธีกรรมสวดมนต์เบิกชัยยังสะท้อนถึงการเริ่มต้นที่เป็นมงคลของงานประเพณี โดยถือว่าการ “เบิกฤกษ์” เพื่อให้การจัดงานดำเนินไปอย่างราบรื่น ปราศจากอุปสรรค อีกทั้งยังเป็นการปลุกฝังและสืบสานพุทธประเพณีในรูปแบบที่มีการบูรณาการความเชื่อพื้นถิ่นกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน พระสงฆ์มีบทบาทเป็นทั้งผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้ประกอบพิธีกรรมและผู้สืบสานพระพุทธศาสนา ผ่านการมีส่วนร่วมในพิธีบวงสรวงและพิธีกรรมสวดมนต์เบิกชัยซึ่งมีนัยสำคัญต่อการธำรงรักษาความศรัทธา และการเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจและวัฒนธรรมของชุมชนในงานประเพณีปิดทองหลวงพ่อบุญพระพุทธรชินราช วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภาพชุดพิธีบวงสรวงและพิธีสงฆ์ในช่วงเช้า
พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เพื่อความเป็นสิริมงคล เป็นจุดเริ่มต้นของงานประเพณีฯ

๒. การถวายสังฆทาน เจ้าอาวาสมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลและจัดการงาน ประเพณีนี้ให้เป็นไปตามประเพณีที่สืบทอดมา รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การจัด งานดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ รวมถึงคณะกรรมการวัดมีหน้าที่ในการช่วยจัดระเบียบงาน และให้ความช่วยเหลือประชาชนในการเข้าร่วมงาน ทั้งในด้านการเชิญชวนการทำบุญ การอำนวยความสะดวก ในการเข้าแถวปิดทองและนมัสการหลวงพ่อบุญรอดพระพุทธรูปชินราช นอกจากนี้แล้วยังมีกิจกรรมสำคัญ และเด่นคือ การถวายสังฆทาน

ชาวบ้านทำบุญสังฆทานแด่พระสงฆ์บริเวณด้านหน้าอุโบสถ

การถวายสังฆทาน เป็นหนึ่งในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อ พุทธศาสนิกชน เนื่องจากการแสดงออกถึงความศรัทธาในพระรัตนตรัยและเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง กับการสร้างบุญกุศลโดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การถวายสังฆทานมิได้เป็นเพียงการนำ สิ่งของมาถวายแก่พระภิกษุสงฆ์เท่านั้น หากยังแฝงไว้ด้วยหลักคิดเชิงจริยธรรมและสังคมโดยเฉพาะในด้านการ ส่งเสริมความมีน้ำใจ การเสียสละและการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในชุมชน การถวายสังฆทาน สะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเชื่อและวัฒนธรรมของสังคมไทยที่หลอมรวมเข้ากับหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น การวิเคราะห์และจัดระบบองค์ความรู้ในหัวข้อนี้จึงมีความจำเป็น เพื่อให้ สามารถถ่ายทอดคุณค่าทางศาสนา วัฒนธรรมและจิตใจไปยังคนรุ่นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความ เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงบทบาทของการถวายสังฆทานในฐานะกลไกสำคัญของการสืบสานพระพุทธศาสนาให้ ดำรงอยู่ในสังคมไทยอย่างมั่นคง

งานประเพณีปิดทองหลวงพ่อบุญรอดพระพุทธรูปชินราชถือเป็นงานที่ได้รับความร่วมมือจากหลาย ฝ่ายในชุมชนและองค์กรต่าง ๆ โดยการจัดงานในแต่ละปีนั้นมีความร่วมมือที่สำคัญจากทุกภาคส่วน ทำให้ งานประเพณีนี้มีความยิ่งใหญ่และเป็นที่ยอมรับในระดับชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง

บทบาทของชาวบ้านในงานประเพณี รวมถึงตลาดชุมชน ร้านค้าในงาน

ชาวบ้านในพื้นที่มีบทบาทอย่างมากในฐานะผู้ร่วมจัดงาน ร่วมแรงร่วมใจในกิจกรรมและผู้สืบทอดวัฒนธรรม โดยในช่วงเวลาของงานประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช ชาวบ้านจะช่วยกันตกแต่งพื้นที่ จัดเตรียมเครื่องสักการะ ทำความสะอาดบริเวณวัด และอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาร่วมงาน นอกจากนี้ ยังมีการจัดตลาดชุมชนหรือ “ตลาดวัด” ที่เปิดโอกาสให้พ่อค้าแม่ค้าท้องถิ่นนำผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน เช่น อาหาร เครื่องดื่ม ขนมไทย และสินค้าหัตถกรรมมาจำหน่าย สร้างรายได้ให้กับชุมชนและกระตุ้นเศรษฐกิจในท้องถิ่น งานประเพณีนี้จึงเป็นเวทีสำคัญในการส่งเสริมวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน

กิจกรรมภายในงานปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราชนั้นประกอบด้วยกิจกรรมบุญและกิจกรรมความบันเทิงที่หลากหลายเพื่อให้ประชาชนที่มาร่วมงานได้มีส่วนร่วมและได้รับความสนุกสนาน ขณะเดียวกันก็ยังคงไว้ซึ่งความศรัทธาและความเคารพต่อหลวงพ่พระพุทธรชินราช โดยสามารถแบ่งออกเป็นสองประเภทหลักดังนี้

๑. การไหว้บูชาด้วยดอกไม้ ประชาชนจะนำดอกไม้ไปบูชาหลวงพ่พระพุทธรชินราช เพื่อแสดงความเคารพและอธิษฐานขอพรในสิ่งที่ต้องการ การไหว้บูชาด้วยดอกไม้เป็นขนบธรรมเนียมที่ สืบทอดกันมายาวนานในหลายวัฒนธรรม โดยเฉพาะในสังคมไทยที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และความเชื่อพื้นบ้าน การถวายดอกไม้จึงไม่ได้เป็นเพียงการกระทำเชิงพิธีกรรม หากแต่เป็นการแสดงความเคารพอย่างลึกซึ้งต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ดอกไม้เป็นสัญลักษณ์ของความงดงาม ความบริสุทธิ์และความเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ เมื่อนำมาบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงสื่อถึงการมอบสิ่งดีงามที่สุดที่มนุษย์พึงมีเพื่อแสดงความเคารพบูชา อีกทั้งยังเป็นการเตือนสติให้ระลึกถึงความไม่เที่ยงของชีวิต เนื่องจากดอกไม้แม้จะงามเพียงใดก็ย่อมโรยราลงตามกาลเวลา ซึ่งสอดคล้องกับหลัก “อนิจจัง” ในพระพุทธศาสนา ผู้ที่มีปัญญาย่อมเห็นความจริงข้อนี้ และใช้การถวายดอกไม้เป็นสื่อแห่งการเจริญสติ ในทางศาสนาและความเชื่อการบูชาด้วยดอกไม้ยังถือว่าเป็นการสั่งสมบุญกุศล ผู้ที่นำดอกไม้มาถวายพระหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยใจเลื่อมใส ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้สร้างบุญด้วยความศรัทธา มีความเชื่อกันว่าผลแห่งการถวายดอกไม้จะส่งผลให้ผู้กระทำมีชีวิตรุ่งเรือง มีรูปงามและประสบความสำเร็จในภพชาติต่อไป

นอกจากนี้ ดอกไม้แต่ละชนิดยังมีความหมายในเชิงมงคล เช่น ดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์และการตรัสรู้ ดอกดาวเรืองแทนความเจริญรุ่งเรือง ดอกมะลิแทนความรักอันบริสุทธิ์ และความกตัญญู การเลือกดอกไม้มาบูชาจึงมักคำนึงถึงคุณค่าทางความหมายเพื่อเสริมสิริมงคลแก่ชีวิต ดังนั้นการไหว้บูชาด้วยดอกไม้ไม่ใช่เพียงแค่พิธีกรรมที่งดงามเท่านั้น หากแต่เป็นการสะท้อนถึง ความศรัทธา ความเข้าใจในหลักธรรมและเจตนาที่บริสุทธิ์ของผู้กระทำ ถือเป็นการสื่อสารระหว่างจิตมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผ่านความงามอันเปี่ยมความหมายของธรรมชาติ ซึ่งไม่เพียงส่งผลต่อจิตใจแต่ยังเชื่อกันว่าส่งผลต่อชะตาชีวิตอีกด้วย

พุทธศาสนิกชนได้มาสักการะหลวงพ่อพระพุทธรชินราช

๒. การบูชาด้วยการถวายกระเบื้องหลังคา กิจกรรมการบริจาคกระเบื้องหลังคาเป็นการบูชาพระพุทธรูปและช่วยซ่อมแซมโครงสร้างวัดให้คงทน การถวายกระเบื้องหลังคาวัดเป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการบูชาที่พบได้ในสังคมไทย โดยเฉพาะในงานบุญหรืองานก่อสร้างเสนาสนะ เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ หรือกุฏิสงฆ์ ซึ่งมักเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในรูปของการบริจาคกระเบื้องหลังคาเพื่อนำไปใช้ในงานก่อสร้างศาสนสถานนั้น ๆ การกระทำเช่นนี้มีรากฐานมาจากคติความเชื่อที่ลึกซึ้งทั้งในด้านพุทธศาสนาและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ผสมผสานกันอย่างแนบแน่น ในทางพระพุทธศาสนา การสร้างหรือซ่อมแซมศาสนสถานถือเป็น “มหากุศล” เพราะเป็นการสร้างสิ่งที่เป็นศูนย์กลางแห่งศรัทธาและธรรมะ เป็นสถานที่ที่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนใช้ในการปฏิบัติธรรม สวดมนต์ ฟังธรรม และประกอบกิจกรรมทางศาสนา การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้จึงถือว่าได้ร่วมจรริ่งพระพุทธศาสนา และเป็นการแสดงออกถึงศรัทธาอันมั่นคงของผู้ถวาย

อานิสงส์การมุงหลังคาพระอุโบสถ จะส่งผลให้สามารถทำงานที่ใหญ่โตได้สำเร็จโดยง่าย ไม่มีอุปสรรค มีแต่สิ่งดี ๆ เข้ามาในชีวิต มีอำนาจ บารมี บริวารที่ดี มีแต่ความร่มเย็นเป็นสุข ไม่ร้อนกาย ร้อนใจ เหมือนดังที่หลังคาคอยคุ้มแดด คุ้มฝนให้แก่ผู้ที่มาปฏิบัติธรรม จะไม่มีคนคิดปองร้าย จะไม่ขาดแคลนปัจจัย ๔ และ เกิดชาติไหนมีแต่คนนับหน้าถือตา

พุทธศาสนิกชนร่วมทำบุญเป็นเจ้าภาพแผ่นกระเบื้องมุงหลังคาอุโบสถ

คติความเชื่อพื้นบ้านไทยยังเชื่ออีกว่า การถวายกระเบื้องหลังคาเปรียบเสมือนการได้สร้าง “ร่มเงาแห่งบุญ” ให้กับพระภิกษุสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย กล่าวคือ กระเบื้องแต่ละแผ่นที่ถูกนำไปมุงหลังคาศาสนสถานจะทำหน้าที่ปกป้องแดดฝน ทำให้ผู้ใช้สถานที่นั้นสามารถปฏิบัติธรรมได้โดยไม่ลำบาก เปรียบได้กับผู้ถวายที่ได้สร้างร่มเงาแห่งเมตตา ความดีงาม และการเกื้อกูลผู้อื่น ถือเป็นการสร้างบารมีอย่างหนึ่งในทางพุทธศาสนา ความเชื่อว่าการถวายกระเบื้องหลังคาวัดจะนำพาชีวิตให้มั่นคง ร่มเย็น เปรียบได้กับบ้านเรือนที่มีหลังคาปกคลุมดี ย่อมอยู่เย็นเป็นสุข ผู้ที่ถวายกระเบื้องจึงมักอธิษฐานให้ตนเองและครอบครัวประสบความร่มเย็นเป็นสุข ปราศจากภัยอันตราย มีชีวิตที่มั่นคงเหมือนหลังคาวัดที่แข็งแรง และคงทน การเขียนชื่อผู้ถวายลงบนกระเบื้องแต่ละแผ่นก่อนนำไปมุงหลังคา เชื่อกันว่าเป็นการสถาปนาชื่อของผู้ถวายไว้กับศาสนสถานนั้น ๆ トラบานานเท่านั้น และเป็นการฝากชื่อไว้กับกุศลกรรมดี อันจะส่งผลให้มีความรุ่งเรืองในภพนี้และภพหน้า ดังนั้น การถวายกระเบื้องหลังคาวัดเป็นรูปแบบหนึ่งของ

การบูชาและสร้างบุญกุศลที่มีทั้งมิติทางศาสนาและวัฒนธรรม คติความเชื่อดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันอันลึกซึ้งระหว่างพุทธศาสนิกชนกับศาสนสถาน และเป็นตัวอย่างของการนำสิ่งของทางวัตถุมาแปรเปลี่ยนเป็นพลังแห่งศรัทธาและคุณธรรมที่ยังประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวมอย่างแท้จริง

๓. การบูชาพระประจำวันเกิด การบูชาพระประจำวันเกิดถือเป็นหนึ่งในรูปแบบของความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมวิถีชีวิตและจิตใจของชาวพุทธในประเทศไทย โดยเฉพาะในแง่มุมมองของวัฒนธรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสิริมงคลประจำวัน แนวปฏิบัตินี้มีพื้นฐานจากคติความเชื่อที่ผสมผสานระหว่างหลักกรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศิลป์ และโหราศาสตร์ไทยโบราณ ซึ่งกำหนดให้มีพระพุทธรูปประจำวันทั้ง ๗ เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งการกำกับดูแลและคุ้มครองผู้ที่เกิดในแต่ละวัน

โต๊ะสำหรับการบูชาพระประจำวันเกิด

๔. การบูชาพระประจำปีเกิด เป็นประเพณีความเชื่อที่ฝังรากลึกในวิถีชีวิตของชาวพุทธในประเทศไทย โดยเฉพาะในกลุ่มชาวไทยภาคเหนือและภาคกลางที่มีความผูกพันกับระบบจักรราศีและนักษัตรแบบไทย-ล้านนา ซึ่งได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธผสมผสานกับความเชื่อทางโหราศาสตร์แบบอินเดียและจีน การบูชาพระประจำปีเกิดจึงมิใช่เพียงพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังสะท้อนคติความเชื่อเกี่ยวกับบุญ บาป โชคชะตา และการดำรงชีวิตที่เป็นสิริมงคล ตามคติความเชื่อดังกล่าวมนุษย์แต่ละคนเกิดมาในป็นนักษัตรหนึ่งใน ๑๒ ปี ซึ่งแต่ละปีจะมี “พระประจำปี” หรือ “พระพุทธรูปประจำปีเกิด” เป็นสัญลักษณ์แทนบุคลิกภาพและชะตาชีวิต โดยพระพุทธรูปแต่ละองค์มีพุทธลักษณะต่างกัน เช่น ปางสมาธิ ปางมารวิชัย ปางห้ามญาติ เป็นต้น ผู้คนเชื่อว่าพระพุทธรูปประจำปีเกิดมีอำนาจในการคุ้มครอง

ดูแล และส่งเสริมดวงชะตาของผู้เกิดในปีนั้น ๆ การบูชาพระประจำปีเกิดจึงเป็นการแสดงออกถึงศรัทธา และความปรารถนาในความมั่นคง ปลอดภัย และความเจริญในชีวิต

การปฏิบัติบูชามักประกอบด้วย การจัดรูปเทียน ถวายดอกไม้ บริจาคทาน และอธิษฐาน ขอร่ำขอพระประจำปีเกิด เป็นพิธีกรรมที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสุขสบายใจ เชื่อมมั่นในโชคชะตาและมีจุด ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยเฉพาะในช่วงเวลาสำคัญ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเกิด หรือช่วงที่ชีวิตประสบความ ทุกข์หรือความไม่แน่นอน การบูชาพระประจำปีจึงทำหน้าที่เสมือน “เครื่องมือ” ในการเสริมสร้างกำลังใจ และความหวังให้แก่ผู้คนอย่างมีนัยสำคัญ การบูชาพระประจำปีเกิดเป็นพิธีกรรมที่หลอมรวมศาสนา ความเชื่อและวัฒนธรรมเข้าด้วยกันอย่างแนบแน่น โดยมีรากฐานจากคติจักรราศีและหลักธรรมในพุทธ ศาสนา ผู้ปฏิบัติบูชาเชื่อว่าการแสดงความเคารพต่อพระประจำปีเกิดไม่เพียงเป็นการแสดงออกถึงความ ศรัทธาเท่านั้น แต่ยังเป็นวิธีหนึ่งในการเสริมดวงชะตา สร้างขวัญกำลังใจ และธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอัน ทรงคุณค่าของสังคมไทย

พุทธศาสนิกชนร่วมกันบูชาพระประจำปีเกิด

๕. การเข้าบูชาวัดถุมงคล การเข้าบูชาวัดถุมงคลนับเป็นหนึ่งในรูปแบบของความศรัทธาใน พระพุทธศาสนาและความเชื่อของคนไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน วัดถุมงคลซึ่งอาจอยู่ในรูปของพระเครื่อง เครื่องราง หรือสิ่งของที่ได้รับการปลุกเสกตามพิธีกรรม

ทางศาสนา ถูกมองว่าเป็นสื่อกลางที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ เสริมสิริมงคล และคุ้มครองผู้บูชา จากภัยอันตรายต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ การเข้าบูชาวัตถุมงคลจึงมีความหมายลึกซึ้งมากกว่าการแลกเปลี่ยนวัตถุทั่วไป หากแต่เป็นการแสดงออกถึงความผูกพันทางจิตวิญญาณระหว่างบุคคลกับหลักธรรม ความเชื่อ และสถาบันทางศาสนา การเข้าบูชาวัตถุมงคลในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย กลายเป็นทั้งเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ และสะท้อนระบบความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การรวบรวมองค์ความรู้ในเรื่องนี้จะช่วยให้เข้าใจบทบาทของวัตถุมงคลในสังคมไทยอย่างรอบด้าน และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงศาสนา วัฒนธรรม และการศึกษาทางสังคมศาสตร์ได้อย่างลึกซึ้งและเป็นระบบ

สถานที่เข้าบูชาวัตถุมงคลของวัดทางข้ามน้อย

การเข้าบูชาวัตถุมงคลจึงเป็นกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย โดยชาวพุทธเชื่อว่าวัตถุมงคลไม่ว่าจะเป็นพระเครื่อง เครื่องราง หรือวัตถุศักดิ์สิทธิ์ประเภทต่าง ๆ ที่ผ่านการปลุกเสกโดยพระสงฆ์ผู้มีศีลาจารวัตร สามารถช่วยเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่ชีวิตของผู้บูชาได้ตามคติความเชื่อของชาวพุทธ วัตถุมงคลที่บูชาชานันมีใช้เพียงเครื่องประดับหรือของสะสม หากแต่เป็นสื่อกลางของพลังแห่งบุญกุศลและการปกป้องคุ้มครองที่ช่วยให้ผู้บูชาได้รับความสุข ความเจริญในหน้าที่การงาน การเงิน และความก้าวหน้าในชีวิต ตลอดจนช่วยให้การเดินทางแคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง ความศรัทธาดังกล่าวได้กลายเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเข้าบูชาวัตถุมงคลในหลากหลายรูปแบบ และมีบทบาทสำคัญทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับชุมชน

๖. การบูชาผ้าป่าลอยฟ้า การบูชาผ้าป่าลอยฟ้าเป็นหนึ่งในรูปแบบของการทำบุญที่สะท้อนถึงความศรัทธาอันลึกซึ้งของชาวพุทธในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา โดยมีความเชื่อว่าเป็นการสร้างบุญกุศลอันยิ่งใหญ่ ที่ส่งผลให้ผู้ร่วมบูชาได้รับความสุข ความเจริญในหน้าที่การงาน และชีวิตโดยรวม

ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจ ผ้าป่าลอยฟ้าไม่เพียงเป็นสัญลักษณ์ของการสละทรัพย์เพื่อศาสนา หากยังเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบูรณะวัด เสนาสนะ หรือสิ่งปลูกสร้างสำคัญทางศาสนา ซึ่งถือว่าเป็น “บุญสูงสุด” ในมิติของการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ในเชิงวัฒนธรรมการจัดผ้าป่าลอยฟ้ามักมีลักษณะพิเศษและยิ่งใหญ่กว่าผ้าป่าทั่วไป โดยมีการเชิญชวนญาติโยมจำนวนมากให้ร่วมสมทบทุนผ่านการอัญเชิญผ้าป่าขึ้นไปประดับบนที่สูง เพื่อสื่อถึงความตั้งใจอันสูงส่งในการสร้างบุญ และเป็นการเผยแพร่กุศลเจตนาให้ปรากฏต่อสาธารณชนอย่างเด่นชัด พิธีกรรมนี้จึงกลายเป็นทั้งสื่อกลางแห่งความเชื่อและกลไกทางสังคมในการระดมทุนเพื่อการบูรณะวัด และส่งเสริมความร่วมมือของชุมชน

การบูชาผ้าป่าลอยฟ้าเป็นสัญลักษณ์ของการปลดปล่อยความทุกข์และเสริมความเจริญรุ่งเรือง

๗. การขายของภายในงาน การขายของภายในงานวัดเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญทั้งในด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะในบริบทของการจัดงานบุญหรืองานประเพณีต่าง ๆ ของวัดในชุมชนไทย ซึ่งนอกจากจะเป็นโอกาสในการทำบุญ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และร่วมกิจกรรมทางศาสนาแล้วยังเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้พ่อค้าแม่ค้าท้องถิ่นได้มาจำหน่ายสินค้า อาหารคาวหวาน ของใช้พื้นบ้าน และสินค้าหัตถกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน เป็นการส่งเสริมรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจระดับฐานรากอย่างเป็นรูปธรรม

บรรยากาศของแสง สี เสียง อิม อร่อย ทั้งกายใจ สัญลักษณ์ของงานวัด

ด้วยความหลากหลายของสินค้าที่นำมาจำหน่ายภายในงาน ไม่ว่าจะเป็นอาหารพื้นบ้านรสชาติดั้งเดิม ขนมไทยหาากินยาก สินค้าทำมือ เครื่องใช้ไม้สอย และของที่ระลึก งานขายของในงานวัดจึงกลายเป็นอีกหนึ่งแรงจูงใจสำคัญที่ดึงดูดให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวเข้าร่วมงาน ไม่เพียงเพื่อมาทำบุญแต่ยังได้ “กิน-ชิม-ช้อป” ไปพร้อมกัน เป็นการผสมผสานระหว่างกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกื้อหนุนกันและกันอย่างลงตัว

กิจกรรมการขายของภายในงานวัด ช่วยให้เห็นถึงบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางของชุมชนที่ไม่ได้จำกัดเพียงด้านจิตใจหรือศาสนาเท่านั้น หากยังเป็นพื้นที่ส่งเสริมอาชีพ กระจายรายได้ และอนุรักษ์วิถีชีวิตท้องถิ่น ทั้งยังสะท้อนถึงการประสานกันของศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชนอย่างกลมกลืน ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาแนวทางการจัดงานวัดที่ส่งเสริมทั้งศรัทธาและความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว

บทบาทของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลหัวไทร สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และสำนักงานพระพุทธศาสนา มีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณ ประสานงานด้านความปลอดภัย การจราจรและส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ยอมรับในวงกว้าง ส่วนภาคเอกชนในพื้นที่ เช่น ผู้ประกอบการร้านค้า โรงงาน และธุรกิจท้องถิ่น เข้ามาร่วมเป็นผู้สนับสนุนหลักในรูปแบบของการบริจาคทรัพย์หรือสิ่งของ การตั้งบูธกิจกรรมหรือร่วมจัดนิทรรศการเพื่อสร้างภาพลักษณ์องค์กรและเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับชุมชน การมีส่วนร่วมของทั้งภาครัฐและเอกชนจึงช่วยให้งานประเพณีดำเนินไปอย่างราบรื่นและยกระดับเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็ง

ผู้นำชุมชน ในตำบลหัวไทรมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนงานประเพณี โดยการกระตุ้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดงานและช่วยประชาสัมพันธ์ให้เกิดการมีส่วนร่วมจากชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ของงาน

บุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวไทร มีบทบาทในการให้การสนับสนุนในด้านทรัพยากร และการประสานงานเพื่อให้เกิดความสะดวกในการจัดงานทั้งในเรื่องการขนส่ง การจัดสถานที่ และการดูแลความปลอดภัยในงาน

บุคลากรกองพัฒนานักศึกษาและนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏราชครินทร์ มีส่วนร่วมในการช่วยงานด้านต่าง ๆ เช่น การช่วยในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปิดทอง รับแลกรางวัลจากการล้วงไหทอง พาโชค การดูแลประชาชนที่เข้าร่วมงาน รวมถึงการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น

คณะคุณครูโรงเรียนของวัดทางข้ามน้อยและโรงเรียนวัดหัวไทร ได้ร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียนเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในงาน

ด้วยความร่วมมืออันดีระหว่างผู้นำชุมชน บุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวไทร บุคลากรกองพัฒนานักศึกษาและนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏราชครินทร์ รวมถึงคณะครูจากโรงเรียนในพื้นที่ ได้ร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางทางจิตใจ และแหล่งเรียนรู้ของชุมชน โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูคุณค่าทางวัฒนธรรม ส่งเสริมศาสนา และสร้างเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมให้กับเยาวชนและประชาชนในท้องถิ่น กิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกันในครั้งนี้ประกอบด้วย

๑. การล้วงไหทองพาโชค เป็นหน้าที่หลักของหน่วยงานทั้ง ๓ กลุ่ม ได้ร่วมกันในการจัดกิจกรรม กิจกรรมล้วงไหทองพาโชคที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ล้วงหาของรางวัลจากไหทอง ซึ่งเป็น

กิจกรรมที่ทั้งสนุกสนานและเสริมความโชคดีให้กับผู้เข้าร่วม กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างความบันเทิงและทำให้ประชาชนได้ร่วมสนุก แต่ยังเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน และสนับสนุนให้การรักษาประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นยังคงอยู่และเติบโตไปอย่างยั่งยืน

บุคลากรของหน่วยงานต่าง ๆ ช่วยกันทำกิจกรรมล้วงไหทองพาวโชคอย่างเต็มที่

๒. การแสดงของนักเรียนโรงเรียนในชุมชน เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ ศูนย์ศิลปะวัฒนธรรมและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ร่วมกับโรงเรียนวัดหัวไทรและโรงเรียนวัดทางข้ามน้อย จัดกิจกรรมแสดงศิลปวัฒนธรรมไทยเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแด่องค์หลวงพ่อพระพุทธรชินราช โดยมีการแสดง “ฟ้อนรำ ๔ ภาค” และ “บายศรีสู่ขวัญ” ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคไทย กิจกรรมนี้เป็นการบูรณาการระหว่างการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เสริมสร้างศรัทธาและความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมให้แก่เยาวชน อีกทั้งยังช่วยอนุรักษ์ศิลปะการแสดงพื้นบ้านให้คงอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่า

การแสดงของนักเรียนโรงเรียนวัดหัวไทรและโรงเรียนวัดทางข้ามน้อย

บทที่ ๕

การอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนา

งานประเพณีท้องถิ่นเป็นเสมือนรากฐานทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ ความเชื่อ และความศรัทธาของชุมชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งประเพณีการปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราชของวัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา นับเป็นหนึ่งในพิธีกรรมทางศาสนาที่มีความสำคัญต่อชุมชนในเชิงจิตใจ สังคมและวัฒนธรรม การสักการะหลวงพ่พระพุทธรชินราช ด้วยการปิดทองมิใช่เพียงการแสดงออกถึงความศรัทธาในพระพุทธรศาสนาเท่านั้น หากยังเป็นโอกาสในการรวมพลังของผู้คนในชุมชนเพื่อร่วมกันสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น และส่งต่อคุณค่าทางจิตวิญญาณจากรุ่นสู่รุ่น

อย่างไรก็ตาม ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตของคนในชุมชน การลดลงของจำนวนผู้เข้าร่วมพิธีกรรม หรือความท้าทายในการบริหารจัดการกิจกรรมประเพณีให้สอดคล้องกับยุคสมัย ล้วนส่งผลให้ประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช เริ่มเผชิญกับภาวะถดถอยและมีแนวโน้มที่จะสูญเสียเอกลักษณ์ไปหากไม่มีแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาที่เหมาะสม

จากเหตุผลข้างต้น การศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนางานประเพณีปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องรักษามรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในมิติของศาสนาและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ความท้าทายในการรักษาประเพณี

ประเพณีการปิดทองหลวงพ่พระพุทธรชินราช วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ถือเป็นพิธีกรรมที่มีความศักดิ์สิทธิ์และได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงความศรัทธาในพระพุทธรศาสนาและบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางจิตใจของชุมชน อย่างไรก็ตามการรักษาประเพณีให้ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในบริบทของสังคมปัจจุบันจำเป็นต้องเผชิญกับหลากหลายความท้าทาย เช่น

๑. การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรในชุมชน ปัจจุบันเยาวชนจำนวนมากย้ายถิ่นฐานไปศึกษาหรือทำงานในเมืองใหญ่ ส่งผลให้จำนวนผู้เข้าร่วมในพิธีลดลง ขาดผู้สืบทอดแนวคิดและบทบาทในการจัดงานประเพณีอย่างต่อเนื่อง บุคคลสำคัญในการสืบทอดประเพณีคือ “ปราชญ์ท้องถิ่น” หรือผู้สูงวัยที่มีประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติประเพณี พวกเขาเปรียบเสมือนคลังความรู้มีชีวิตหากชุมชนสามารถรวบรวม จัดทำบันทึกและจัดเวทีให้ปราชญ์เหล่านี้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นใหม่ก็จะทำให้ความรู้ไม่สูญหายไปตามกาลเวลา ทั้งยังเป็นการสร้างความภาคภูมิใจในบทบาทของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน

๒. การขาดความเข้าใจและตระหนักรู้ในคุณค่าของประเพณี คนรุ่นใหม่บางส่วนอาจมองว่าพิธีกรรมเหล่านี้เป็นเรื่องล้าสมัย ไม่เห็นถึงความสำคัญทางจิตใจหรือวัฒนธรรม จึงไม่ให้ความสนใจ

ในการเข้าร่วมและเรียนรู้ การขาดความเข้าใจจากคนรุ่นใหม่ เยาวชนบางกลุ่มอาจขาดความเข้าใจใน ความสำคัญของประเพณีและพิธีกรรมในชุมชน ส่งผลให้มีความสนใจในการเข้าร่วมงานประเพณีลด น้อยลงไป เช่น งานปิดทองหลวงพ่อบุญรอดที่อาจถูกมองข้ามหรือไม่ได้รับความสำคัญ เท่าที่ควร การส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะโรงเรียนในท้องถิ่นบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับ ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ในหลักสูตร เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยปลูกฝังจิตสำนึกให้ เยาวชนตระหนักถึงคุณค่าของรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตน การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้จาก ประสบการณ์จริง เช่น การจัดงานวันประเพณี การเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาถ่ายทอดความรู้ หรือการ เรียนรู้ผ่านการลงพื้นที่ ก็เป็นวิธีที่ทำให้เยาวชนซึมซับประเพณีอย่างลึกซึ้ง

๓. ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการบริหารจัดการ งบประมาณในการจัดงาน ขาดทีมงาน หรือขาดการวางแผนอย่างเป็นระบบ ทำให้การจัดงานบางครั้งต้องลดขนาดหรือยกเลิกกิจกรรม บางส่วน การขาดการสนับสนุนทางการเงิน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ประเพณีต้องใช้ทรัพยากรทั้งในด้านการเงินและแรงงาน การขาดแคลนงบประมาณหรือการสนับสนุน จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอาจทำให้การดำเนินงานประเพณีเหล่านี้ต้องเผชิญกับอุปสรรค

๔. ผลกระทบจากกระแสสังคมและวัฒนธรรมภายนอก อิทธิพลจากสื่อสมัยใหม่หรือ แนวคิดแบบตะวันตกที่เน้นบริโภคนิยม อาจส่งผลให้การเข้าร่วมพิธีกรรมแบบดั้งเดิมลดลง หรือถูก กลืนให้กลายเป็นเพียง “กิจกรรมท่องเที่ยว” มากกว่าการปฏิบัติด้วยศรัทธา การเปลี่ยนแปลงทาง สังคมและเทคโนโลยี ในยุคที่เทคโนโลยีและการสื่อสารมีบทบาทสำคัญ การที่ผู้คนสนใจในสื่อสมัยใหม่ และกิจกรรมทางเทคโนโลยีอาจทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมลดลง ซึ่งเป็นความท้าทายสำคัญในการรักษาความสำคัญของประเพณี

การอนุรักษ์ประเพณีปิดทองหลวงพ่อบุญรอดที่วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา และการพัฒนางานประเพณีเพื่อให้สามารถสืบทอดและเติบโตในอนาคต เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในหลาย ๆ ด้าน โดยมีความท้าทายและแนวทางที่สามารถนำมาปรับใช้เพื่อให้ ประเพณีนี้คงความสำคัญต่อชุมชนและประชาชนทั่วไปต่อไป

แนวทางส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่มีส่วนร่วม

ในยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านของสังคมไทยจากระบบดั้งเดิมสู่โลกสมัยใหม่ บทบาทของคนรุ่นใหม่จึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ยังเผชิญกับข้อจำกัดหลาย ประการทั้งจากโครงสร้างสังคม ค่านิยมที่เปลี่ยนไปและช่องว่างระหว่างวัย การส่งเสริมให้เด็ก เยาวชนและคนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชน สืบสานภูมิปัญญาและสร้างสรรค์ นวัตกรรม จึงเป็นความท้าทายที่ต้องอาศัยแนวทางที่เหมาะสม มีความเข้าใจในบริบทของคนรุ่นใหม่ และเปิดพื้นที่ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรุ่นอย่างแท้จริง ในที่นี้ขอสรุปประเด็นไว้เพื่อเป็นแนว ทางการแก้ไขปัญหา ดังนี้

๑. การศึกษาและสร้างความเข้าใจในประเพณี การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณี และวัฒนธรรมในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย เช่น การจัดการบรรยายหรือการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้คนรุ่นใหม่เข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ประเพณี นอกจากนี้ยังสามารถจัดการศึกษา

ผ่านสื่อออนไลน์เพื่อให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย การสืบสานประเพณีไม่สามารถเกิดผลได้ด้วยกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงลำพัง จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด โรงเรียน และชุมชน เช่น การสนับสนุนงบประมาณในการจัดงานประเพณีประจำปี การร่วมวางแผนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม หรือการจัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้เป็น “ครูภูมิปัญญา” ที่สามารถถ่ายทอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

**การอบรมเชิงปฏิบัติการประดิษฐ์พวงมโหตร โดย นายณัฐพนธ์ สิงห์ยศ นักวิชาการศึกษา
ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์**

๒. การมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมที่สามารถให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมได้ เช่น การประกวดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับประเพณี การแสดงดนตรีหรือการแสดงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบูชาหรือพิธีกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงการจัดการแสดงละครลิเกหรือการแสดงรำที่มีความหมาย การส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านเพื่อเป็นการช่วยสืบสานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้

คนรุ่นใหม่เข้าใจถึงคุณค่าและความสำคัญของประเพณีที่มีมาแต่โบราณผ่านการจัดกิจกรรมแสดง ศิลปะหรือการละเล่นที่เกี่ยวข้องกับประเพณี ซึ่งจะช่วยปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าของการรักษา และสืบทอดประเพณีท้องถิ่นของตนเอง

การมีส่วนร่วมของเด็ก เยาวชนและคนรุ่นใหม่ในงานบุญประเพณีท้องถิ่นถือเป็นกลไกสำคัญ ในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและค่านิยมทางศาสนาให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ท่ามกลางความ เปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบันที่มีแนวโน้มให้คนรุ่นใหม่ห่างเหินจากวัดและกิจกรรมทางศาสนา การพัฒนาแนวทางใหม่ ๆ ที่ส่งเสริมให้เด็ก เยาวชนเข้ามามีบทบาทผ่านกิจกรรมที่สร้างสรรค์จึงเป็น สิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบูรณาการกิจกรรมเหล่านี้เข้ากับกระบวนการเรียนรู้ใน ระดับอุดมศึกษา

ในบริบทของงานปิดทองหลวงพ่อบุญพระพุทธรูปที่จัดขึ้นเป็นประจำวัดในท้องถิ่น โดยเฉพาะ “วัดทางข้ามน้อย” ที่มีการจัดงานปีละ ๒ ครั้ง ได้มีการส่งเสริมให้นักศึกษาเข้ามามีส่วน ร่วมในรูปแบบของกิจกรรมสร้างสรรค์ อาทิ การประดิษฐ์พวงมโหตรเพื่อใช้ในการประดับตกแต่ง สถานที่ประกอบพิธีกรรม โดยกิจกรรมดังกล่าวถูกบูรณาการเข้ากับรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ท้องถิ่น เช่น รายวิชาศาสนา รายวิชาราชบัณฑิตกับการพัฒนาท้องถิ่นและรายวิชาศาสตร์พระราชา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

นำพวงมโหตรถวาย มหาธรรมพ กตมโม เจ้าอาวาสวัดทางข้ามน้อย

กิจกรรมการตัดกระดาษและประดิษฐ์พวงมโหตรนอกจากจะช่วยฝึกฝนทักษะด้านศิลปะและ ความคิดสร้างสรรค์แล้ว ยังเป็นการปลูกฝังคุณค่าทางจิตใจ ความเคารพศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองที่มีบทบาทในการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งนี้ การจัด

กิจกรรมในลักษณะนี้อาจต่อเนื่องทุกภาคเรียน จนกลายเป็นกิจกรรมประจำปี นับว่าเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้เยาวชนรู้สึกผูกพันกับวัดในชุมชน รู้สึกว่าตนเองมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาและฟื้นฟูประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น

นอกจากนี้ การดำเนินกิจกรรมผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) ยังสอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยนักศึกษาไม่เพียงแต่ได้ลงมือปฏิบัติจริง แต่ยังสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพระสงฆ์ ชาวบ้าน และผู้นำชุมชน เกิดความเข้าใจบริบทของชุมชนในเชิงลึก และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการทำงานหรือพัฒนาตนเองในอนาคต

กล่าวโดยสรุป การส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่มีส่วนร่วมในงานบุญท้องถิ่นผ่านกิจกรรมที่บูรณาการกับรายวิชาในระดับอุดมศึกษา เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการสืบสานประเพณี ควบคู่กับการพัฒนาทักษะชีวิตและจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษา การดำเนินการในลักษณะนี้ควรได้รับการส่งเสริมและขยายผลไปยังสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยร่วมกัน

การประดับสถานที่ด้วยพวงมโหตรที่มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์นำไปถวาย

๓. การประชาสัมพันธ์ของวัดและหน่วยงานต่าง ๆ การใช้รถกระจายเสียงในหมู่บ้านเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น โดยเฉพาะการ

ประชาสัมพันธ์ในช่วงเวลาที่จะมีการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ให้คนในชุมชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง เช่น การแจ้งข่าวเกี่ยวกับกิจกรรมที่กำลังจะเกิดขึ้น การเชิญชวนให้ประชาชนมาร่วมกิจกรรมหรือเข้าร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ประเพณีท้องถิ่นยังคงอยู่และได้รับความสนใจจากชุมชน การประชาสัมพันธ์ให้คนนอกพื้นที่เข้าร่วม การทำแผ่นปลิวหรือโปสเตอร์เพื่อประชาสัมพันธ์ประเพณีท้องถิ่นเป็นอีกหนึ่งวิธีที่ช่วยดึงดูดผู้คนจากพื้นที่อื่น ๆ ให้มาร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีในท้องถิ่นนั้น ๆ แผ่นปลิวที่แจกจ่ายจะทำให้ประเพณีได้รับความสนใจจากผู้ที่ย่านนอกพื้นที่ และยังเป็น การเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นไปยังสังคมภายนอก เพื่อให้ผู้คนที่มาจากหลากหลายพื้นที่ได้มีโอกาส เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีอันทรงคุณค่า

๔. การส่งเสริมผ่านกิจกรรมอาสาสมัคร ส่งเสริมให้เยาวชนและคนรุ่นใหม่มาทำงานอาสาสมัครในกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด เช่น การช่วยเตรียมงาน การสร้างสรรค์ผลงานหรือการดูแลผู้ร่วมงาน เพื่อให้พวกเขามีส่วนร่วมในการรักษาประเพณีและรู้สึกมีส่วนร่วมในชุมชน หัวใจของการสืบสานประเพณีอยู่ที่ “จิตสำนึก” ของคนในชุมชน หากผู้คนเห็นว่าประเพณีเป็นสิ่งล้ำสมัย หรือไม่เห็นคุณค่าของรากเหง้าวัฒนธรรม ประเพณีนั้นก็จะสูญหายไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการสร้างสำนึกให้คนในชุมชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนรู้สึกภูมิใจในอัตลักษณ์ของท้องถิ่นผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการถ่ายทอดเรื่องราวอย่างสร้างสรรค์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ร่วมกิจกรรมจิตอาสา
ช่วยจำหน่ายบัตรลั่วงไผ่พาโชค

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ โดยกองพัฒนานักศึกษา ได้ส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาในงานปิดทองหลวงพ่อบุทธชินราช ณ วัดทางข้ามน้อยและวัดในท้องถิ่นอื่น ๆ โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมงาน เช่น การช่วยทำความสะอาดพื้นที่บริเวณวัด การตกแต่งสถานที่ ตลอดจนเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญในช่วงค่ำคืน อาทิ “กิจกรรมล้างไหพาโชค ” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยแรงงานและความร่วมมือจากคนจำนวนมาก

นักศึกษาจิตอาสาพัฒนาสังคม ได้ช่วยกันจัดกิจกรรมล้างไหพาโชค

การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในลักษณะนี้นับเป็นการปลูกฝังและเสริมสร้างจิตสำนึกแห่งการเป็นอาสาสมัครอย่างแท้จริง โดยนักศึกษาได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ ได้สัมผัสกับความสามัคคี ความเสียสละ และการทำงานเป็นทีม ตลอดจนได้สื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับพระสงฆ์ ชาวบ้าน และผู้ร่วมงานจากชุมชนในหลากหลายช่วงวัย ซึ่งล้วนเป็นประสบการณ์ทางสังคมที่มีคุณค่าเกินกว่าที่จะเรียนรู้ได้จากห้องเรียน

นอกจากนี้ กิจกรรมจิตอาสาในงานวัดยังเป็นการเชื่อมโยงมหาวิทยาลัยเข้ากับชุมชน (University-Community Engagement) อันเป็นหลักการสำคัญในการพัฒนามหาวิทยาลัยท้องถิ่นให้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนสังคมอย่างยั่งยืน การที่นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดจึงไม่

เพียงแต่เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม หากยังเป็นการส่งเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยในการเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้และพัฒนาท้องถิ่นตามพันธกิจของสถาบันราชภัฏ

การส่งเสริมให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสา งานวัดไม่เพียงช่วยสืบทอดศิลปวัฒนธรรมและเสริมสร้างพลังศรัทธาในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพลเมืองรุ่นใหม่และเป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน ซึ่งควรได้รับการสนับสนุนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีจิตสาธารณะ

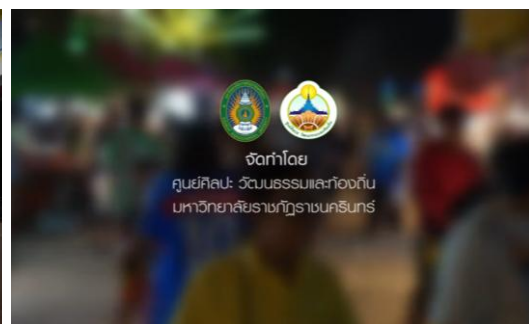
ประเพณีท้องถิ่นถือเป็นรากเหง้าและรากฐานทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สั่งสมกันมายาวนาน เป็นมรดกทางจิตวิญญาณที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนในชุมชน หากขาดการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง ประเพณีเหล่านี้อาจเสื่อมสลายไปตามกระแสของความเปลี่ยนแปลงในสังคมสมัยใหม่ ดังนั้นการสืบสานและถ่ายทอดประเพณีท้องถิ่นจึงเป็นพันธกิจสำคัญที่ควรดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางการสืบสานและถ่ายทอดประเพณีท้องถิ่นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งการบูรณาการกับการศึกษา การเปิดพื้นที่ให้ปราชญ์ชาวบ้านถ่ายทอดความรู้ การปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและการปลูกฝังจิตสำนึกของประชาชน หากสามารถดำเนินการได้ครบถ้วน ประเพณีท้องถิ่นจะมีใช้เพียงเรื่องราวของอดีตแต่จะกลายเป็นพลังของปัจจุบันและเป็นมรดกอันยั่งยืนของอนาคต

การบูรณาการงานประเพณีในการส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านเทคโนโลยี

ประเพณีท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบสำคัญของอัตลักษณ์ชุมชนที่สั่งสมและถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุคน โดยมีรากฐานจากความเชื่อ วิถีชีวิตและศาสนา งานประเพณีจึงมีคุณค่าเชิงวัฒนธรรมและศิลปะที่สะท้อนเอกลักษณ์ของแต่ละภูมิภาคอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีบทบาทอย่างสูงในชีวิตประจำวัน การปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมงานประเพณีสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทั้งด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวและการเรียนรู้วัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นแนวทางการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากนักท่องเที่ยวจำนวนไม่น้อยแสวงหาประสบการณ์ทางจิตวิญญาณ ความแปลกใหม่และความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น งานประเพณี เช่น ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ประเพณีปิดทองหลวงพ่อบุญรอดพระพุทธรูป ประเพณีลอยกระทง ประเพณีตักบาตรเทโว ฯลฯ ล้วนสามารถกลายเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้ หากมีการจัดการและประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสม เทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะสื่อดิจิทัล อินเทอร์เน็ต และแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบ การสื่อสารและการบริโภคข้อมูลของผู้คน เทคโนโลยีจึงสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ เผยแพร่ และส่งเสริมงานประเพณีได้หลากหลายวิธี ดังนี้

๑. การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล การใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook YouTube Instagram หรือ TikTok ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีสามารถเข้าถึงผู้คนได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดสดงานประเพณี การทำคลิปวิดีโอแนะนำ หรือการสร้างคอนเทนต์เชิงสารคดีสั้น ล้วนสามารถสร้างความน่าสนใจให้กับกลุ่มเป้าหมาย ทั้งยังช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการแชร์หรือแสดงความคิดเห็น การใช้สื่อออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัล การประชาสัมพันธ์ประเพณีปิดทองหลวงพ่อบุทธชินราชผ่านเว็บไซต์หรือโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook Instagram หรือ YouTube จะช่วยให้ผู้ที่สนใจจากทั่วโลกสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับงานประเพณีนี้ได้ การเผยแพร่เรื่องราวและกิจกรรมของงานประเพณีผ่านสื่อดิจิทัลสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศให้มาเยี่ยมชมได้ การสืบสานประเพณีไม่จำเป็นต้องยึดติดกับรูปแบบดั้งเดิมทุกประการ หากแต่สามารถปรับเปลี่ยนบางส่วนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมในปัจจุบัน เช่น การใช้เทคโนโลยีสื่อสารในการเผยแพร่ข้อมูลประเพณีผ่านสื่อดิจิทัล การจัดกิจกรรมในรูปแบบเทศกาลร่วมสมัยหรือการประยุกต์ประเพณีกับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ก็เป็นแนวทางที่ทำให้ประเพณีมีชีวิตอยู่ในวิถีสมัยใหม่

วิดิทัศน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ งานประเพณีปิดทองหลวงพ่อบุทธชินราช

องค์ความรู้ที่สามารถอ่านได้ในระบบ ebook ของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชบุรี

๒. การใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality – VR / AR) เทคโนโลยีเสมือนจริงและความเป็นจริงเสริมสามารถสร้างประสบการณ์ที่สมจริงแก่ผู้ชม แม้ไม่ได้อยู่ในสถานที่จัดงาน เช่น การสร้างแอปพลิเคชันให้ผู้ใช้งานได้ “เข้าร่วมขบวนแห่” หรือ “เดินเที่ยว” ในงานวัดแบบ ๓๖๐ องศา ซึ่งช่วยขยายโอกาสในการเข้าถึงประเพณีไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วโลก โดยเฉพาะในช่วงที่มีข้อจำกัดด้านการเดินทาง การใช้เทคโนโลยีการถ่ายทอดสด การถ่ายทอดสดงานประเพณีผ่านทาง Facebook Line หรือ YouTube จะช่วยให้ผู้ที่ไม่สามารถมาร่วมงานได้สามารถรับชมและร่วมกิจกรรมได้จากที่บ้าน การสร้างประสบการณ์แบบเสมือนจริงนี้จะช่วยให้คนที่มีความสนใจสามารถสัมผัสประสบการณ์ของงานประเพณีได้

๓. การพัฒนาเว็บไซต์และแอปพลิเคชันท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับงานประเพณีแต่ละพื้นที่ เช่น วันจัดงาน ประวัติความเป็นมา เส้นทางท่องเที่ยว หรือการจองที่พัก สามารถอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและกระตุ้นการเดินทางได้อย่างเป็นระบบ รวมถึงสามารถเพิ่มคุณค่าด้วยข้อมูลในหลายภาษาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

การสร้างแอปพลิเคชันสำหรับการท่องเที่ยว พัฒนาแอปพลิเคชันที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมในงานประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรูปชินราชจำลอง ซึ่งสามารถเชื่อมโยงข้อมูลการเดินทาง การพักอาศัย และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการงานประเพณี

เพจประชาสัมพันธ์ของทางวัดทางข้ามน้อย

ที่มา : <https://www.facebook.com/profile.php?id=๑๐๐๐๘๘๘๑๖๕๕๗๒๖๐>

๔. การส่งเสริมการตลาดแบบดิจิทัล (Digital Marketing) การทำการตลาดออนไลน์ เช่น การยิงโฆษณา (Ads), การใช้ Influencer ด้านการท่องเที่ยวหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการออกแบบแคมเปญเฉพาะกิจ เช่น “เที่ยวงานประเพณีผ่านรีวิว” หรือ “แฮชแท็กประจำเทศกาล” ก็สามารถช่วยดึงดูดความสนใจและสร้างกระแสมายมให้ประเพณีมีชีวิตชีวาและร่วมสมัยมากขึ้น

การเชื่อมโยงประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรูปชินราช กับการพัฒนาและการท่องเที่ยวผ่านเทคโนโลยีจะช่วยให้ประเพณีนี้ยังคงความสำคัญและเติบโตในยุคปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งชุมชนและการพัฒนาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน แม้ว่าการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมประเพณีจะมีศักยภาพสูง แต่ก็ยังมีข้อท้าทายที่ต้องระมัดระวัง ได้แก่ ความไม่เข้าใจในการใช้เทคโนโลยีของคนในชุมชน ความลักลั่นระหว่างความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมกับการสื่อสารเพื่อการตลาด หรือการขาดการบริหารจัดการที่เหมาะสม ซึ่งอาจทำให้ประเพณีถูกบิดเบือน แนวทางแก้ไขคือ การจัดอบรมให้กับผู้นำชุมชนและเยาวชนในเรื่องการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ การวางแผนร่วมกันระหว่างภาครัฐ

เอกชน และชุมชนในการออกแบบกิจกรรม รวมทั้งการศึกษาลักษณะของการสื่อสารทางเทคโนโลยีต่อความรู้สึกทางวัฒนธรรม เพื่อให้การบูรณาการเป็นไปอย่างมีคุณภาพ การบูรณาการงานประเพณีเข้ากับเทคโนโลยีถือเป็นแนวทางใหม่ที่จะช่วยให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมไม่ใช่เพียงการเก็บรักษาไว้เฉย ๆ หากแต่เป็นการทำให้ประเพณีมีชีวิต มีความร่วมสมัย และสามารถเป็นกลไกส่งเสริมเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นรูปธรรม การใช้สื่อดิจิทัล แพลตฟอร์มออนไลน์ และนวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างมีแผนและจริยธรรม จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนประเพณีไทยให้คงอยู่คู่สังคมไทยและสังคมโลกอย่างยั่งยืน

แนวทางในการรักษาและพัฒนา

เพื่อให้ประเพณีปิดทองหลวงพ่อบุญรอดพระพุทธรูปชินราช ณ วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ยังคงดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ควรดำเนินการควบคุมทั้งด้านการอนุรักษ์และการปรับปรุงยุคให้สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยใหม่ โดยมีแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

๑. การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน ให้เข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้และสืบสานประเพณี ผ่านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การประกวดสร้างสรรค์เกี่ยวกับประเพณี หรือการบูรณาการกับการเรียนการสอนในโรงเรียนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการรักษาและสืบทอดประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของเยาวชน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของชุมชนในอนาคต หากเยาวชนสามารถเข้าถึง เข้าใจ และเห็นคุณค่าของประเพณี ก็จะนำไปสู่การมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และมีความพร้อมที่จะสืบสานต่อไปในระยะยาว ประเพณีการปิดทองหลวงพ่อบุญรอดพระพุทธรูปชินราช วัดทางข้ามน้อย เป็นหนึ่งในพิธีกรรมทางศาสนาที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน แต่เริ่มเผชิญกับปัญหาการมีส่วนร่วมที่ลดน้อยลง โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ห่างเหินจากวัดและประเพณีท้องถิ่นมากขึ้น

ปัญหาที่พบส่วนใหญ่มักเกิดจากช่องว่างระหว่างวัย ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต และอิทธิพลของสื่อสมัยใหม่ ทำให้เยาวชนจำนวนไม่น้อยมองว่าประเพณีเป็นเรื่องไกลตัว ขาดแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้งยังไม่มีพื้นที่หรือบทบาทที่ชัดเจนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดงานประเพณี จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ชุมชนต้องกำหนดแนวทางและรูปแบบในการดึงดูดให้เยาวชนเข้ามามีบทบาทในฐานะ “ผู้มีส่วนร่วม” ไม่ใช่เพียง “ผู้เฝ้าดู”

การแสดงจากโรงเรียนวัดทางช้างเผือก

การแสดงจากโรงเรียนวัดหัวไทร

การมีส่วนร่วมของเยาวชนในสถานศึกษา ตำบลหัวไทร

ในบริบทของโรงเรียนระดับพื้นฐาน คณะครูและผู้บริหารได้เริ่มต้นจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความสามารถทางศิลปะและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ผ่านการแสดง การละเล่น ดนตรีไทย การฟ้อนรำ และกิจกรรมพื้นถิ่นที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ซึ่งเข้ามามีบทบาทในการให้คำปรึกษา สนับสนุนวิทยากร อุปกรณ์ ตลอดจนการเชื่อมโยงกิจกรรมให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

การดำเนินงานในลักษณะนี้นอกจากจะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนาทักษะและความกล้าแสดงออกแล้ว ยังถือเป็นการจุดประกายแนวคิดในการพัฒนากิจกรรมดังกล่าวให้ขยายตัวกลายเป็น “ประเพณีท้องถิ่น” ในอนาคต ซึ่งสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องหากมีการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาและงบประมาณของสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ การส่งเสริมในระดับสถานศึกษายังสามารถเชื่อมโยงกับแนวคิด “โรงเรียนเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมของชุมชน” (School as Cultural Hub) ซึ่งถือเป็นทิศทางที่สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การที่ครู นักเรียน ชุมชน และมหาวิทยาลัยทำงานร่วมกัน จึงเป็นตัวอย่างของการบูรณาการทรัพยากรทางการศึกษาเข้ากับการพัฒนาอัตลักษณ์ของพื้นที่อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป การริเริ่มกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในโรงเรียนโดยความร่วมมือจากมหาวิทยาลัย นับเป็นจุดเริ่มต้นที่มีคุณค่าและสามารถพัฒนาไปสู่การจัดประเพณีท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ได้ในอนาคต หากมีการวางแผนอย่างต่อเนื่อง มีการสนับสนุนอย่างเป็นระบบ และได้รับความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ อย่างจริงจัง ก็จะสามารถนำไปสู่การฟื้นฟูและสร้างสรรค์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้กลับมาเป็นพลังทางสังคมที่มีชีวิตอีกครั้ง

แนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนสามารถดำเนินการได้หลายระดับ ตั้งแต่การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับโรงเรียนและครอบครัว การเชิญชวนเยาวชนให้มีส่วนในการวางแผนจัดกิจกรรม หรือออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ของงานประเพณี ไปจนถึงการส่งเสริมให้เยาวชนเป็นวิทยากรน้อย หรือ “ทูตวัฒนธรรม” ของชุมชน ที่มีบทบาทในการถ่ายทอดคุณค่าของประเพณีผ่านช่องทางที่เยาวชนถนัด เช่น คลิปวิดีโอสั้นบนแพลตฟอร์มออนไลน์ หรือกิจกรรมแนวสร้างสรรค์ที่สอดแทรกคุณค่าทางวัฒนธรรม

นอกจากนี้ การประสานความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายด้านวัฒนธรรมในชุมชน สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล ถือเป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญที่จะทำให้เกิด “กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ” โดยสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ในห้องเรียนเข้ากับการปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมในประเพณี เช่น กิจกรรมบันทึกเรื่องราวชุมชน การสืบค้นข้อมูลประวัติศาสตร์วัดทางข้ามน้อย หรือกิจกรรมอาสาพัฒนาพื้นที่จัดงานประเพณี เป็นต้น

เมื่อเยาวชนได้รับโอกาสให้แสดงออก ได้มีพื้นที่แห่งการเรียนรู้ และได้รับการยอมรับในบทบาท จะช่วยปลูกฝังความรู้สึกเป็นเจ้าของในประเพณีท้องถิ่น นำไปสู่การรักษาและพัฒนาประเพณีอย่างมีชีวิต มิใช่เพียงการทำตามพิธีกรรม หากแต่เป็นการสร้างพลังศรัทธาและจิตสำนึกที่ฝังรากลึกในวิถีของชุมชนไทยอย่างแท้จริง

๒. การใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยี ในการประชาสัมพันธ์ เช่น การจัดทำคลิปสั้นหรือสารคดีของประเพณีลงในโซเชียลมีเดีย เพื่อเพิ่มการรับรู้ในวงกว้าง โดยเฉพาะกับกลุ่มคนรุ่นใหม่ ในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามามีบทบาทอย่างลึกซึ้งในวิถีชีวิตของผู้คน การใช้สื่อดิจิทัลจึงกลายเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดและเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน นักเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มที่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีและมีพฤติกรรมบริโภคสื่อที่แตกต่างจากคนรุ่นก่อนการรักษาและพัฒนาประเพณีปิดทองหลางพ่อพระพุทธรชินราชของวัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จึงจำเป็นต้องประยุกต์ใช้สื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสม เพื่อให้ประเพณีที่มีคุณค่าไม่ถูกจำกัดอยู่เพียงในขอบเขตของวัดหรือชุมชน แต่สามารถแผ่ขยายออกไปสู่สังคมวงกว้างและยังคงรักษาเจตนารมณ์เดิมไว้ได้อย่างครบถ้วน

สื่อดิจิทัลไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ หากยังสามารถใช้เป็นช่องทางในการบันทึกองค์ความรู้ ประวัติความเป็นมา และสาระสำคัญของประเพณีในรูปแบบที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น การจัดทำสารคดีสั้น สื่ออินโฟกราฟิก คลิปวิดีโอ หรือสื่ออินเทอร์แอคทีฟต่าง ๆ ที่สามารถเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น YouTube Facebook TikTok หรือ Instagram ซึ่งเป็นสื่อที่เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน สื่อเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและปลูกฝังความรู้สึกผูกพันกับรากเหง้าทางวัฒนธรรม โดยไม่ทำให้เยาวชนรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ล้าสมัย

นอกจากนี้ เทคโนโลยีสามารถส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมโดยตรงกับกิจกรรมประเพณีผ่านรูปแบบใหม่ เช่น การจัดประกวดผลิตสื่อวัฒนธรรมโดยนักเรียน นักศึกษา การจัดทำแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์เกี่ยวกับประวัติของวัดทางข้ามน้อย และการจัดนิทรรศการเสมือน (Virtual Exhibition) ที่สามารถเข้าชมได้ทุกที่ทุกเวลา สิ่งเหล่านี้เป็นการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์และทักษะด้านดิจิทัลมาสนับสนุนการสืบสานประเพณี โดยเปลี่ยนสถานะจาก “ผู้รับสาร” ไปสู่ “ผู้ผลิตเนื้อหา” ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการรักษาและพัฒนามรดกวัฒนธรรมของตนเอง

อย่างไรก็ตาม การใช้สื่อดิจิทัลควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจในสาระและคุณค่าทางวัฒนธรรม เพื่อหลีกเลี่ยงการบิดเบือนหรือทำให้สาระของประเพณีถูกลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ลง ความร่วมมือระหว่างวัด ผู้นำชุมชน ผู้รู้ท้องถิ่น และเยาวชน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างมีจริยธรรมและมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป การใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีในการรักษาและพัฒนาประเพณีการปิดทองหลางพ่อพระพุทธรชินราช วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการขยายขอบเขตของประเพณีให้เข้าถึงกลุ่มเยาวชนได้มากขึ้นในโลกยุคใหม่ ทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วม และการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งจะส่งผลต่อการธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นในระยะยาว

๓. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยไม่ทำลายเจตนารมณ์ของประเพณี เช่น การจัดนิทรรศการ การนำเสนอเรื่องราวของหลางพ่อพระพุทธรชินราช และความเชื่อของชุมชนอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้ผู้มาเยือนได้รับทั้งความรู้และความศรัทธา ในยุคที่กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมก่อให้เกิดความหลากหลายด้านวัฒนธรรมและรูปแบบการใช้ชีวิต การรักษาและพัฒนาประเพณีท้องถิ่นจึงต้องอาศัยกลยุทธ์ที่สร้างสรรค์ หนึ่งในแนวทางที่ได้รับความสนใจอย่างมากในปัจจุบันคือ “การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” (Cultural Tourism) ซึ่งเป็นการ

ห้องเที่ยวที่มุ่งเน้นการเรียนรู้และสัมผัสกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากสามารถบูรณาการเข้ากับกลุ่มเด็ก เยาวชนได้อย่างเหมาะสม ย่อมเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยธำรงและสืบทอดประเพณีให้ยั่งยืนได้

ประเพณีการปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ถือเป็นประเพณีที่มีมิติทั้งด้านศรัทธา ประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งมีศักยภาพสูงในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยสามารถออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ได้มีประสบการณ์ตรง เช่น การเข้าร่วมพิธีกรรม การเรียนรู้วิถีปิดทองอย่างถูกต้องตามประเพณี การฟังเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติของหลวงพ่อพระพุทธรชินราชและประวัติวัดทางข้ามน้อย ตลอดจนการจัดกิจกรรมเวิร์กช็อปด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้เยาวชนเกิดความเข้าใจ เห็นคุณค่า และเกิดความผูกพันกับประเพณีโดยไม่รู้สึกว่าเป็นเรื่องห่างไกลจากชีวิตประจำวัน

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรดำเนินควบคู่กับการสื่อสารที่เข้าถึงกลุ่มเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา เช่น การออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบที่ทันสมัย เช่น คลิปวิดีโอ แอนิเมชัน หรือภาพถ่ายแนว Storytelling ที่เชื่อมโยงกับคุณค่าทางจิตใจและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น อีกทั้งยังควรมีระบบอาสาสมัครนำเที่ยวที่ให้เยาวชนในพื้นที่เข้ามามีบทบาทเป็น “มัคคุเทศก์น้อย” หรือผู้บรรยายประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งไม่เพียงส่งเสริมทักษะด้านการสื่อสาร แต่ยังทำให้เยาวชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

ยิ่งไปกว่านั้น การเชื่อมโยงประเพณีกับกิจกรรมด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น การจำหน่ายของที่ระลึกจากชุมชน ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม หรืองานหัตถกรรมท้องถิ่น โดยมีเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา เข้าร่วมในกระบวนการผลิตและการตลาด จะช่วยสร้างรายได้และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน อีกทั้งเป็นการเสริมพลังเด็ก เยาวชนให้เห็นว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมสามารถเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในมิติใหม่ได้ อย่างไรก็ตามการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องอาศัยการวางแผนที่มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งวัด ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล และสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการบูรณาการอย่างเป็นระบบและเคารพในบริบทของพื้นที่ ไม่ให้การท่องเที่ยวกลายเป็นภาระหรือบิดเบือนสาระของประเพณี

กล่าวโดยสรุป การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีเยาวชนเป็นศูนย์กลาง ถือเป็นแนวทางสำคัญในการธำรงประเพณีการปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช ณ วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทราให้คงอยู่ได้อย่างมีชีวิตในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย ทั้งยังเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกแห่งความรักท้องถิ่นให้กับคนรุ่นใหม่ ซึ่งจะเป็นพลังขับเคลื่อนที่มั่นคงและยั่งยืนในอนาคต

๔. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่น ในด้านงบประมาณ ทรัพยากรบุคคล และองค์ความรู้ เพื่อให้การจัดงานมีความต่อเนื่องและสามารถวางแผนในระยะยาวได้ การธำรงรักษาประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่และสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ซึ่งมีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมให้เชื่อมโยงกับชีวิตของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม การประเพณีปิดทองหลวงพ่อพระพุทธรชินราช วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอ

บางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่เป็นประเพณีสำคัญของชุมชนท้องถิ่น จึงควรได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐในหลากหลายมิติ เพื่อให้สามารถคงอยู่ได้ท่ามกลางบริบทของเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยยุคปัจจุบัน

บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวไทร ได้ร่วมกิจกรรมลัวงไหพาโชค

๔.๑ การสนับสนุนเชิงนโยบายและงบประมาณ หน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมส่งเสริมวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด หรือสำนักงานพัฒนาชุมชน สามารถร่วมกำหนดนโยบายที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ประเพณี โดยจัดสรรงบประมาณเพื่อกิจกรรมต่างๆ อาทิ การจัดตั้งงานประเพณี การจัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้ หรือการสนับสนุนกลุ่มเยาวชนให้จัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมในรูปแบบที่สร้างสรรค์ ซึ่งการดำเนินการเหล่านี้จะช่วยลดภาระของชุมชน และสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมของประชาชน

๔.๒ การสนับสนุนด้านองค์ความรู้และการพัฒนาศักยภาพ โดยหน่วยงานรัฐและท้องถิ่นควรมีบทบาทในการจัดอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา คุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมของประเพณี ตลอดจนการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการจัดการวัฒนธรรมอย่าง

มีอาชีพ เช่น การบริหารจัดการงานประเพณี การสื่อสารประชาสัมพันธ์ หรือการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการงานได้อย่างยั่งยืน

๔.๓ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม โดยภาครัฐควรทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน (facilitator) ที่ช่วยเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชน โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน ได้มีบทบาทเป็นเจ้าของงานวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ตลอดจนการเชื่อมโยงภาคส่วนอื่น ๆ เช่น สถาบันการศึกษา ภาคธุรกิจ และสื่อมวลชน เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

๔.๔ การบูรณาการการพัฒนาวัฒนธรรมกับนโยบายระดับท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรบรรจุเป้าหมายการอนุรักษ์และพัฒนาประเพณีไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น เช่น การจัดสรรงบประมาณประจำปีเพื่อสนับสนุนกิจกรรมของวัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางกล่ำ จังหวัดฉะเชิงเทรา การส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมภาคสนามเกี่ยวกับประเพณี การจัดทำสื่อเผยแพร่ร่วมกับโรงเรียนในพื้นที่ หรือการสนับสนุนให้มีการจดทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นในระดับจังหวัดหรือระดับชาติ เพื่อยกระดับคุณค่าของประเพณีให้เป็นที่รับรู้ในวงกว้าง

การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นกลไกที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการรักษาและพัฒนาประเพณีการปิดทองหลวงพ่อบุญรอดชินราช วัดทางข้ามน้อย โดยต้องเน้นทั้งด้านนโยบาย งบประมาณ ความรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างรอบด้าน การวางแผนและดำเนินงานอย่างเป็นระบบจะช่วยให้ประเพณีท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในสังคมที่เปลี่ยนแปลง และเป็นรากฐานของการสืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมไปสู่คนรุ่นใหม่อย่างยั่งยืน

สรุป

งานประเพณีปิดทองหลวงพ่อบุญรอดชินราช ในปัจจุบันได้กลายเป็นงานที่มีความสำคัญและมีความยิ่งใหญ่มากขึ้น โดยประชาชนจากทั้งในและนอกชุมชนมาร่วมงานกันอย่างล้นหลาม งานนี้ไม่เพียงแต่เป็นงานศาสนกิจที่สืบทอดกันมา แต่ยังเป็นงานที่สร้างคุณูปการต่อสังคมและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในแง่ของการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน การส่งเสริมประเพณีอันดีงาม และการเสริมสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม งานประจำปีของวัดทางข้ามน้อยเป็นงานประเพณีที่สะท้อนถึงความเข้มแข็งของสามัคคีในชุมชน ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการรักษาประเพณีที่มีมาแต่โบราณ แต่ยังเป็นการสร้างโอกาสให้กับทุกภาคส่วนของชุมชนได้ร่วมกันส่งเสริมและพัฒนาให้กิจกรรมดังกล่าวมีความยั่งยืนและมีความสำคัญในทุกยุคสมัย โดยมีความร่วมมือจากหลายฝ่าย ได้แก่ วัด ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนในชุมชน ซึ่งช่วยให้การจัดงานประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง

การร่วมมือกันของทุกฝ่ายในชุมชนทำให้เกิดการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน ช่วยให้นักในพื้นที่รู้สึกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งยังช่วยสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ และสร้างความรู้สึกรักของการเชื่อมโยงระหว่างอดีตและอนาคต โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งการที่ผู้สูงอายุและผู้มีประสบการณ์สามารถถ่ายทอดความรู้และความเชื่อที่มีค่าต่อคนรุ่นใหม่ ทำให้ประเพณีนี้ไม่เพียงแคได้รับการอนุรักษ์ แต่ยังได้รับการส่งเสริมให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

นอกจากนี้ การจัดงานประเพณีนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และสืบทอดคุณค่าของพระพุทธศาสนา รวมถึงการส่งเสริมจิตสำนึกในการทำบุญและการถวายความเคารพต่อหลวงพ่อบุญพระพุทธรูปชินราช วัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาและความเป็นหนึ่งเดียวในศาสนา โดยการจัดงานในลักษณะนี้มีความสำคัญในการปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้แก่เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาในชุมชน เพื่อให้พวกเขามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาประเพณีในอนาคต นอกจากนี้จะช่วยสร้างความสามัคคีภายในชุมชนแล้ว งานประเพณีนี้ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ซึ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศมาร่วมงานและเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความหลากหลายและลึกซึ้ง ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนและสร้างโอกาสในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนวัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (๒๕๖๐). **รายงานการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและประเพณีในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย**. กระทรวงวัฒนธรรม.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (๒๕๖๒). **แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กรมศิลปากร. (๒๕๕๓). **พระพุทธชินราช พระพุทธรูปสำคัญแห่งกรุงพิษณุโลก**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จันทร์รัตน์ คงทัพ. (ม.ป.ป.). **ทำไม “พระพุทธชินราช” จึงเป็นพระพุทธรูปที่มีการจำลองมากที่สุด?** [ออนไลน์]. สืบค้นจาก https://www.silpa-mag.com/culture/article_๒๕๐๐๓ สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๘.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (๒๕๖๕). **การพัฒนาเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทย**. วารสารวิชาการครุศาสตร์, ๑๘(๑), ๕๕-๗๒.
- ชาติรี ประกิจนทการ. (๒๕๕๑). **พระพุทธชินราชในประวัติศาสตร์สมบูรณาญาสิทธิราชย์**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ณัฐพล ใจจริง. (๒๕๖๒). **พุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัครศักดิ์ สืบชะตา. (๒๕๕๙). **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิยม ไวยรัชพานิช. (๒๕๕๒). **พระพุทธชินราชและศิลปะสุโขทัย**. พระนครศรีอยุธยา: เมืองโบราณ.
- บุญส่ง ชเลธร. (๒๕๖๐). **การศึกษาวรรณกรรมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประคองสุข, ก. (๒๕๖๑). **การจัดการทรัพยากรชุมชนในการอนุรักษ์ประเพณี**. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ๖(๑), ๕๕-๖๙.
- พระครูปลัดพงษ์ศักดิ์ จันทูปโม**. (๒๕๖๘, ๑๕ มีนาคม). สัมภาษณ์ โดย วชิรพงศ์ มณีนันทวัฒน์. ณ วัดหัวไทร จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- พระครูสิริรัตนานวัตร. (ม.ป.ป.). **การศึกษาเรียนรู้ธรรมผ่านศิลปกรรม: กรณีพระพุทธชินราช**. วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระนิเทศก์ โรจนญาโณ (คำมูล). (ม.ป.ป.). **คติความเชื่อในการปิดทองพระพุทธรูปของประชาชนในตำบลป่าเมต อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่**.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๕๘). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ ๑๐). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพุทธชินราช วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหาร** (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระมหาอรรณพ กนตธมโม**. (๒๕๖๘, ๒๒ มีนาคม). สัมภาษณ์ โดย วชิรพงศ์ มณีนันทวัฒน์. ณ วัดทางข้ามน้อย จังหวัดฉะเชิงเทรา. พระราชกิตติเวที (วิฑูรย์ ปสนนจิตโต). (๒๕๕๘).

พระราชภาวนาวิกรม (วีระ คณุตตโม). (๒๕๔๕). *ความเชื่อกับพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พิชณโลกศึกษา. (๒๕๕๗). *การเฉลิมฉลองพระพุทธรูปชินราชในประวัติศาสตร์สุโขทัย*. พิษณุโลก: ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระพุทธชินราช. จาก : <http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/phraphutachinarat/index.php/th/about-us.html>. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๘.

มดดำ. (๒๕๖๓). “การปิดทองพระ อานิสถมณูที่ให้เห็นแน่ในชาตินี้”. [ออนไลน์]. จาก : <https://www.horolive.com/๗๘๑.html> สืบค้นเมื่อ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๓

รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. (๒๕๖๑). *ศิลปกรรมพระพุทธรูปชินราช: ความหมายและที่มาเชิงช่างฝีมือ*. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๐(๑), ๓๓-๔๗.

ลิเกคณะ ลูกกบ เสียงหวาน ที่มา : <https://www.facebook.com/photo/?fbid=๖๐๒๙๐๓๖๗๘๘๗๕๙๒&set=a.๑๔๙๖๔๗๒๙๔๓๑๓๒๓๕> สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๘.

ศิริพงศ์ ศักดิ์สิทธิ์. (๒๕๕๔). *คติการสร้างพระพุทธรูปไม้ในล้านนา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (๒๕๔๕). *ตำนานพระพุทธรูปชินราช: พระนิรมิตโดยเทพเจ้า*. กรุงเทพฯ: มติชน.

สุพัตรา สุภาพ. (๒๕๔๓). *สังคมและวัฒนธรรมไทย : คานิยม ศาสนา ประเพณี*. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๑). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์. (๒๕๕๘). *พระพุทธรูปล้านนากับคติพระพุทธรูปศาสนamahayanaแบบตันตระนิกายวัชรยาน*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุวิมล ติรกานนท์. (๒๕๕๕). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ ๑๐).

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (๒๕๕๘). *แนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.

วิชัย โสสุวรรณจินดา. (๒๕๖๑). *ประเพณีกับการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น: กรณีศึกษางานแห่เทียนจังหวัดอุบลราชธานี*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๙(๑), ๑๑๒-๑๒๙.

อารียา บุญทวี. (๒๕๕๖). *ความเชื่อของประชาชนต่องานประเพณีปิดทองพระพุทธรูปชินราชของวัดทางข้ามน้อย ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา*. ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรม และท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.